

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 24.

Onsdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar; och

2:o) angående de medel, af hvilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehafvares rätt till pension komma att beviljas befattningshafvare i patent- och registreringsverket samt vid tullverket äfvensom vid försäkringsinspektionen, skola utgå.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande nr 52.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning af väckta motioner om ändring i 8 § af förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 28 oktober 1910.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 27 och 28 sistlidne april bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, *dels* åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner.

I en till Riksdagen afåten proposition nr 43 af den 6 februari 1911 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga förslag till

- 1) lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare,
 - 2) lag om särskild domstol i vissa arbetstvister,
 - 3) lag om vissa arbetstvister,
 - 4) lag om vissa arbetsaftal,
 - 5) lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen, samt
 - 6) lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907,
- alla förslagen så lydande, som den kungl. propositionen utvisade.

Nämnda proposition hade af Riksdagens båda kamrar hänvisats till behandling af särskilda utskottet nr 1.

Härjämte hade utskottet fått till sig för handläggning öfverlämnade följande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen:

- 1) af herr Löfgren (motion i Första kammaren nr 90);
- 2) af herr Söderbergh (motion i Första kammaren nr 91);
- 3) af herrar Blomberg och Steffen (motion i Första kammaren nr 92);
- 4) af herr Johansson i Stockholm m. fl. (motion i Andra kammaren nr 52);
- 5) af herr Furst (motion i Andra kammaren nr 304);
- 6) af herr Jansson i Edsbäcken (motion i Andra kammaren nr 305);
- 7) af herr Karlsson i Fjäl (motion i Andra kammaren nr 306);
- 8) af herr Thyren (motion i Andra kammaren nr 307);
- 9) af herr Åkerman (motion i Andra kammaren nr 308);
- 10) af herr Pettersson i Bjälbo (motion i Andra kammaren nr 309);
- 11) af grefve Hamilton (motion i Andra kammaren nr 311);
- 12) af herr Olsson i Kullenbergstorp (motion i Andra kammaren nr 312);

- 13) af herr Långqvist m. fl. (motion i Andra kammaren nr 313);
- 14) af herr Schotte (motion i Andra kammaren nr 314);
- 15) af herr Stårner (motion i Andra kammaren nr 315);
- 16) af densamme (motion i Andra kammaren nr 316);
- 17) af herr Jönsson i Refvinge (motion i Andra kammaren nr 317); samt
- 18) af herr Johansson i Jönköping (motion i Andra kammaren nr 320).

I fråga om innehållet i motionerna hade utskottet lämnat följande sammanfattning af de hufvudsakliga yrkanden, som i motionerna framställes:

»Afslag å samtliga de i propositionen innefattade lagförslagen har yrkats dels i de lika lydande motioner, hvilka väckts i Första kammaren af herrar *Blomberg* och *Steffen* samt i Andra kammaren af herr *Långqvist* m. fl., och dels i den af grefve *Hamilton* afgifna motionen, i hvars syfte åtskilliga andra ledamöter af Andra kammaren instämt. Sistnämnde motionär har med sitt afslagsyrkande förenat en hemställan, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning *dels* rörande en lagstiftning för arbetsaftal (af alla slag) i jordbruket, innefattande förbud för inställelse (lockout eller strejk) och därmed jämförliga åtgärder samt införande af obligatorisk skiljedom för afgörande af uppkomna tvister jämte andra bestämmelser, som kunde anses skäliga i anledning af förbudet, *dels ock* om införande i största möjliga utsträckning af obligatorisk skiljedom för slitande af intresse tvister mellan arbetsgifvare och arbetare äfven på andra arbetsområden äfvensom därefter för Riksdagen framlägga omförmälda utredning samt ej mindre de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning, än äfven i sammanhang härmed öfriga påkallade förslag för vinnande af en arbetsaftalslagstiftning, som verkligt kunde främja arbetsfreden och ett på ömsesidig uppskattning af hvarandras intresse byggt godt förhållande mella arbetsgifvare och arbetare å förevarande område. Herr *Löfgren*, som hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lag om vissa arbetstvister med ändringar och tillägg i angifven riktning, yrkar i öfrigt, att Riksdagen, med afslag å öfriga förslag, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad allsidig utredning af dithörande frågor i hela deras vidd med aktgifvande jämväl å vissa af motionären särskildt angifna önskemål samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning. I den af herr *Söderbergh* väckta motionen yrkas afslag å förslagen till lag om kollektiv-aftal mellan arbetsgifvare och arbetare och lag om särskild domstol i vissa arbetstvister samt hemställes om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om nytt förslag i dessa ämnen, i syfte att en särskild skiljedomstol måtte af staten upprättas att anlitas af arbetsgifvare

och arbetare till afdömande af rättstvister på grund af kollektivafstal och i sammanhang därmed efter omständigheterna meddelas de bestämmelser om kollektivafstalsbegrepp och rättsverkningar, som till äfventyrs kunde anses oundgängliga för skiljedomstolens verksamhet. Herr *Åkermans* motion innehåller yrkande om dels afslag å Kungl. Maj:ts förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare eller, om detta yrkande ej blefve bifallet, antagande i förslaget ställe af ett utaf motionären framlagdt förslag till lag i samma ämne och dels afslag å förslagen till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister och lag om vissa arbetsafstal. Å förslaget till lag om vissa arbetsafstal yrkas afslag äfven af herr *Karlsson* i Fjäl. Herr *Fürst* hemställer, att, med afslag å förslaget till lag om vissa arbetstvister, Riksdagen måtte antaga lag om medling i arbetstvister i enlighet med det förslag, som vid 1910 års riksdag af särskilda utskottet framlades.

Beträffande förslaget till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare hafva, fränsedt de förändringar, hvilka äsyftas med herr *Åkermans* motion, ändringsförslag framställt: vid 6 § af herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vid 7 och 8 §§ af samme motionär samt af herr *Jansson* i Edsbäcken äfvensom vid 8 § ytterligare af herr *Thyrén*, herr *Stärner* (motion nr 315), herr *Jönsson* i Refvinge och herr *Johansson* i Jönköping samt vid 9, 10 och 11 §§ af herr *Jansson* i Edsbäcken.

Slutbestämmelsen i förslaget beröres i de motioner, hvilka väckts af herr *Åkerman* och herr *Schotte*, af hvilka den förre hemställer, att det af honom alternativt förordade förslaget måtte antagas för en tid af allenast fem år, och den senare, för den händelse någon lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare af Riksdagen antages, påyrkar en liknande tidsbegränsning, åtminstone i hvad angår 8, 9 och 10 §§ samt 11 § första stycket.

Slutligen har herr *Pettersson* i Bjälbo hemställt, att förslaget till lag om kollektivafstal icke måtte antagas annat än i sammanhang med en lag om vissa arbetsafstal.

I fråga om förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister har herr *Åkerman*, därest hans afslagsyrkande ej skulle bifallas, påyrkat förändringar i 1, 2, 3, 4 och 10 §§ äfvensom en tidsbegränsning för lagens giltighetstid i öfverensstämmelse med hans yrkande vid lagförslaget rörande kollektivafstal. Herr *Jansson* i Edsbäcken har framställt ändringsförslag vid 2 och 10 §§.

Vid förslaget till lag om vissa arbetstvister yrkas, såsom nämnts, en omarbetsning i enlighet med förra årets utskotts förslag, hvarjämte framställt ändringsförslag af herr *Löfgren*, hvars yrkanden närmast synas beröra innehållet i 3, 11, 13, 17, 23 och 28 §§, af herr *Stärner* (motion nr 316) i fråga om 22 §, af herr *Karlsson* i Fjäl beträffande 23 § samt af herr *Jansson* i Edsbäcken angående 29 och 30 §§.

I hvad angår förslaget till lag om vissa arbetsaftal hafva herrar Åkerman och Karlsson i Fjäl, för det fall att deras afslagsyrkanden icke skulle vinna bifall, hemställt om ändring i åtskilliga af förslagets detaljbestämmelser, nämligen den förre i 4, 6, 8, 11, 13, 17, 20, 21, 23—26, 28, 30 och 31 §§ och den senare i 11, 13, 25, 26, 28 och 30 §§, hvarförutom under samma förutsättning yrkas af båda motionärerna, att i lagen måtte upptagas en bestämmelse till skydd för föreningsrätten af angifvet innehåll, samt af herr Åkerman ensam, dels att vissa stadganden om arbetsordning måtte inflyta i lagen, och dels att åt densamma måtte gifvas en till fem år begränsad giltighetstid.

Slutligen framställas i den af herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckta motionen vissa yrkanden beträffande förande af s. k. arbetareregister.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1) att Riksdagen, med förklarande att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare icke kunde oförändradt godkännas, måtte antaga:

a) ett af utskottet afgifvet förslag till lag i ämnet, samt

b) det i förevarande proposition innefattade förslag till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister;

2) att Riksdagen, med förklarande att det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om vissa arbetstvister icke kunde oförändradt godkännas, måtte antaga ett af utskottet afgifvet förslag till lag i ämnet;

3) att Riksdagen, med förklarande att det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om vissa arbetsaftal icke kunde oförändradt godkännas, måtte antaga ett af utskottet afgifvet förslag till lag i ämnet;

4) att Riksdagen, under förutsättning att lag om vissa arbetsaftal blefve af Kungl. Maj:t och Riksdagen antagen, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslag till lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen;

5) att Riksdagen, under förutsättning att lag om vissa arbetsaftal blefve af Kungl. Maj:t och Riksdagen antagen, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;

6) att Riksdagen i anledning af den utaf herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckta motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, hvilka föreskrifter lämpligen måtte kunna meddelas beträffande s. k. arbetareregister i

syfte att bereda tryggad rätt för arbetare, om hvilken uppgift till registret lämnats, att erhålla del af de upplysningar, som registret rörande honom innehöle, samt därefter till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda; och

- 7) att
 - a) herr Löfgrens motion nr 90 i Första kammaren,
 - b) herr Söderberghs motion nr 91 i Första kammaren,
 - c) herrar Blombergs och Steffens motion nr 92 i Första kammaren,
 - d) herr Johanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 52 i Andra kammaren,
 - e) herr Fürsts motion nr 304 i Andra kammaren,
 - f) herr Janssons i Edsbäcken motion nr 305 i Andra kammaren,
 - g) herr Karlssons i Fjäl motion nr 306 i Andra kammaren,
 - h) herr Thyrens motion nr 307 i Andra kammaren,
 - i) herr Åkermans motion nr 308 i Andra kammaren,
 - j) herr Petterssons i Bjälbo motion nr 309 i Andra kammaren,
 - k) grefve Hamiltons motion nr 311 i Andra kammaren,
 - l) herr Olssons i Kullenbergstorp motion nr 312 i Andra kammaren,
 - m) herr Lindqvists m. fl:s motion nr 313 i Andra kammaren,
 - n) herr Schottes motion nr 314 i Andra kammaren,
 - o) herr Stjärners motioner nr 315 och 316 i Andra kammaren,
 - p) herr Jönssons i Refvinge motion nr 317 i Andra kammaren,
 - q) herr Johanssons i Jönköping motion nr 320 i Andra kammaren,

mätte, där de icke kunde anses besvarade genom hvad utskottet förut hemställt, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

Herr Hellner, som yttrade: I afseende å föredragningen af förevarande utlåtande hemställas,

att utlåtandet mätte punktvis föredragas i hvar och en af punkterna 1—3 först lagförslagen med ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan;

att vid behandlingen af 1 § i förslaget till lag om kollektivaf-tal diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att lagförslagens text ej må uppläsas i andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att, för den händelse ett eller flera af lagförslagen komma att i någon del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas;

samt att utskottet bemyndigas vidtaga de ändringar i numre-

ringen af paragrafer och moment, som kunna föranledas af kammarens beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Mom. a). Utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Lagförslag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.

1 §.

Denna paragraf lydte sålunda:

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de här nedan eller eljest i lag stadgade inskränkingar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efter rättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Uppkommer mellan arbetsgifvare och arbetare, för hvilka kollektivafstal, som ofvan sägs, är gällande, tvist om förhållande dem emellan, hvarom bestämmelse ej träffats i aftalet, och afgöres tvisten genom skiljedom, skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i skiljedomen afses, hvad sålunda genom skiljedomen stadgats gälla såsom vore det i kollektivafstalet intaget.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman och den, som innehar därmed jämförlig anställning.

Herr Hellner: De föreliggande lagförslagen hafva lika litet i år som i fjol förmått vinna för sig en enig mening inom det utskott, som haft att behandla dem. Redan då motionerna i frågan framlades, kunde man finna, att bland Riksdagens medlemmar enighet ännu icke förefanns, utan att det rådde tvekan angående de rätta riktlinjerna för en lagstiftning i detta ämne. Som man af reservationerna ser, har det icke lyckats utskottet att sammanjämka dessa olika meningar. I en punkt har dock i år rådt enighet inom utskottet, och det är därom, att icke något af de nya uppslag, som framkommit, är ägnadt att bilda grundval för lagstiftning i ämnet. I fjol intogo, som man minnes, reservanterna en annan ståndpunkt; de anslöto sig då till Refvingelinjen, d. v. s. det förslag, att slutande af ett kollektivafstal skulle medföra hinder för de aftalsslutande parterna att deltaga i sympatistrider. Refvingelinjen har i år ej vunnit någon anslutning, och det kunde ju därför vara öfverflödigt att här gå in på denna. Jag vill emellertid framhålla ett par omständigheter, hvilka synas mig förtjänta af beaktande. Refvingelinjens syftemål är ju att skydda och tillgodose jordbruksintresset, och det är då helt naturligt, att den första fråga man gör sig är denna: hvilken effekt skulle ett antagande af Refvingelinjen få för

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*

(Forts.)

jordbruket, och då förslaget innebär, att förbud mot sympatistrider skall knytas vid kollektivafstal, är det första man har att göra att se till i hvad mån de kollektiva aftalen tillämpas inom jordbruket. Enligt den redogörelse, som utskottet fått emottaga från kommerskollegium, och som afser förhållandena den 1 mars i år, hafva kollektivafstalen inom jordbruket fått så ringa användning, att det endast var 15 aftal, som gällde, och de berörde inalles 639 arbetare. Då nu arbetarna inom jordbruket beräknas till 7- å 800,000, är det ju uppenbart, att verkningarna af Refvingelinjens antagande skulle vara så godt som inga för jordbruket, och att den icke skulle medföra det skydd, som med förslagets framställande åsyftats. Där- emot skulle denna linjes antagande otvifvelaktigt utöfva stor in- verkan på industrien och skulle säkerligen verka därhän, att kollektiv- aftal försvunno inom industrien. Man må hafva hvilken mening som helst angående lämpligheten af att medgifva sympatistrider — om en sak kunna väl alla dock vara ense, och det är, att arbets- gifvarna betrakta detta vapen såsom för dem oundgängligt. Då är det väl tämligen tydligt, att om man knyter förbud mot sympati- lockout vid slutande af kollektivafstal, blir följdén den, att arbets- gifvarna inom industrien komma att vägra att avsluta kollektivafstal för att få behålla sitt vapen, och följdén af en lagstiftning i den riktningen skulle förmodligen blifva ett omedelbart uppblössande af strider för och emot kollektivafstalsformen. Jag tror därför, att man kan säga, att de skal, som föra till Refvingelinjen, också föra ut- öfver densamma. De skulle nog snarare leda till ett ovillkorligt förbud mot sympatistrider, ty att knyta förbudet vid kollektivafstale- t är tydligen att uppställa en alltför svag damm emot desamma. Detta förslag, att ovillkorligen förbjuda sympatistrider, är visser- ligen icke framställt vid denna riksdag, men det torde vara skal, att man ändå tager i öfvervägande, huruvida det är möjligt att bygga därpå. Jag vill blott härvid framhålla, att effekten af en sådan lagbestämmelse skulle blifva den att återföra situationen till hvad den var på den tiden, då arbetarna voro organiserade, men arbetsgifvarna ännu icke hunnit organisera sig. Arbetarnes organisa- tion hade då emot sig isolerade arbetsgifvare, hvilka voro ur stånd att strida med det enda effektiva vapen som finnes, och den, som erinrar sig, hurudan ställningen var på den tiden, kan nog också få en tämligen klar bild af huru den skulle blifva, om man genom- förde ett ovillkorligt förbud mot sympatistrider. Man torde erinra sig, att det var på den tiden Sverige erhöi namn om sig att vara arbetsinställelsernas land framför alla andra, och det skulle för- modligen blifva samma förhållande nu igen; man skulle kanske kunna undvika de större striderna, men de smärre striderna skulle blifva så mycket talrikare. För arbetsgifvarna skulle situationen säkerligen blifva ytterst bekymmersam. Jag skall tillåta mig att citera ett yttrande från en dansk arbetsledare, hvilket fälldes på den tiden, då förhållandena i Danmark voro sådana, att arbetarna

hade försteg i organisationsafseende. Han yttrade ungefär följande: »Nu ha vi kommit så långt, att vi kunna taga fram hvilken arbetsgifvare vi vilja och ruina honom i grund och botten, och ingen kan kröka ett hår på vårt hufvud för det.» Yttrandet är ganska karakteristiskt för arbetarnas uppfattning af situationen sådan den då var och säkerligen också för den verkliga ställningen. Hvad skulle effekten blifva för industrien, om man försatte den i en så ofördelaktig ställning beträffande striderna på arbetsfältet? Utan allt tvifvel skulle det blifva den, att all utveckling af industrien skulle stäckas, och genom de direkta och indirekta följderna skulle helt visst äfven den nu befintliga industrien undergräfvast. Jag tror därför icke, att den, som grundligen genomtänkt konsekvenserna af en sådan lagbestämmelse, skulle våga att taga på sitt ansvar ett förordande af densamma.

Det är nu, som sagdt, icke heller någon, som framställt förslag härom vid denna riksdag. Däremot har ett annat förslag blifvit framställt, som i visst hänseende går längre, nämligen därutinnan att det vill förbjuda allt slags strid, icke blott sympatistrid, utan äfven strider i egna intressen, och i dess ställe vill detta förslag, att arbetsvillkoren skola regleras genom direkt ingripande af statsliga myndigheter; med ett ord sagdt samma system, som i våra dagar tillämpas uti Australien. Det är den utaf grefve Hamilton m. fl. i Andra kammaren vid denna riksdag framlagda motionen jag äsyftar. Det var ju helt naturligt, att äfven denna tanke skulle komma upp och vinna anhängare, och det är gifvetvis af intresse att se, huru systemet har verkat i det land, där man har vågat sig på att pröfva detsamma. Åtskilliga länder hafva genom sakkunniga låtit studera systemets verkningar i Australien och pröfva dess tillämplighet på egna förhållanden. Utskottet har i sitt utlåtande redogjort för åtskilliga härom afgifna yttranden, men jag skall icke här inlåta mig på dessas innehåll. Jag vill blott framhålla en sak, att oaktadt de sakkunnige granskarna i allmänhet varit af den mening, att systemet verkat fördelaktigt i Australien åtminstone så till vida, att det främjat arbetsfreden och förekommit arbetsinställelser, ha dock alla varit ense om, att det icke lämpar sig för införande i de respektive granskarnas egna länder. Det har ansetts, att det inom Australien kunde användas, därför att Australiens industri arbetar endast för landets egna behof samt under skydd af höga tullar, men att systemet alldeles icke duger i länder, hvilkas industri arbetar för export och följaktligen är beroende af internationell konkurrens. För öfrigt hafva i fråga om verkningarna för arbetsfreden meningarna icke varit odeladt gynnsamma. Det har i synnerhet på sista tiden försports en och annan dissonans, och det har påståtts, att så länge reglerandet af arbetslönerna går i riktning uppåt, så länge äro arbetarna tillfredsställda med det offentliga afgörandet. Men detta kan ju icke fortgå obegränsadt; förr eller senare kommer den punkt, där domstol

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

och aflöningsnämnd måste säga nej till arbetarnas kraf på ökning i lönerna, och då visar det sig, att det blir svårt att få domar och aflöningsnämnders utlåtanden respekterade. Jag kan icke underlåta att citera en artikel, som förekommer i en revy för Australien, utgifven af den engelske publicisten Stead, och som innehåller en blick på situationen just nu i Australien. Artikeln, som är från januari i år, rör sig om en åkarestrejk i Adelaide och innehåller bland annat följande yttrande: »Andra länder måtte erhålla en egendomlig uppfattning af det industriella lifvet i Australien, ifall underrättelser om alla strejker, som inträffa här, meddelas i deras press. Ty oaktadt detta är det land, där alla arbetstvister skola afgöras genom skiljedom, aflöningsnämnder och arbetsdomstolar, så finnas sannolikt i hela världen icke några platser, där så många strejker äga rum per kvadratmeter af städer och samhällen som i Australien. Strejkerna följa på hvarandra med feberaktig hast. Landets historia i våra dagar upptages till större delen af dem. Man kan ej öppna en daglig tidning utan att med en känsla af ovilja läsa skildringarna af nya strejker.» Och så går artikeln in på närmare redogörelser för den ifrågavarande strejken i Adelaide. Dylika yttranden kunna naturligtvis icke vara ägnade att uppmuntra andra länder att följa exemplet. Man får också konstatera, att inom utskottet icke en enda röst höjts för bifall till ifrågavarande motion.

Jag har härmed gått igenom de nya uppslag, som varit ifrågasatta för en lagstiftning på detta område. Man har funnit, att Refvingelinjen är oanvändbar och att ett ovillkorligt förbud mot sympatistrider ej heller kan genomföras; ej heller har någon vågat ifrågasätta obligatorisk skiljedom. Hvad återstår sedan? Ja, såvidt jag kan finna ingenting annat än att säga, att det i hufvudsak måste gå till som hittills, d. v. s. att man måste öfverlämna åt arbetsgifvarna och arbetarna att genom förhandlingar och i nödfall genom påtryckning af kampmedel söka komma till en frivillig öfverenskommelse. Det är utan tvifvel en illusion att föreställa sig, att man genom lagstiftningsåtgärder skulle kunna i någon väsentligare grad förebygga arbetsinställelser. Kan man icke hoppas, att parterna själfva skola lära sig att med försiktighet och med förstånd handtera sina vapen, då har man icke mycket att hoppas. Men lagstiftningen kan gifvetvis söka att i möjligaste mån verka till förekommande af onödiga och förhastade strider, och jag tror, att om man granskar innebörden af det kungl. förslaget, skall man finna, att detta är just den ståndpunkt, som förslaget intager.

Som jag nämnde, hafva reservanternas inom utskottet icke heller tilltrött sig att kunna föreslå någon annan riktlinje, men de hafva detta oaktadt icke velat följa det kungl. förslaget. Bland reservationerna är det gifvetvis den af det liberala samlingspartiets representanter afgifna, som väcker det största intresset, därför att den uttryckligen erkänner, dels att en lagstiftning på detta område bör

utan dröjsmål genomföras och dels, som jag redan nämnt, att något nytt användbart uppslag icke är funnet. Man frågar sig då, hvarför reservanterna stannat vid den negativa ståndpunkt, som de intagit, och det är af intresse att granska de skäl, som härför anförts.

Det centrala skälet i deras reservation torde väl vara det, som hänför sig till hvad man kallar legaliserandet af sympatistriderna. Deras bevisföring är i korthet följande: Sympatilockout är ett vapen, som gifver åt arbetsgifvaren inom industrien en bestämd öfvervikt. Det verkar till hinder i arbetareorganisationsrörelsen och det frestar arbetarna att öfvergå till andra metoder för att vinna sina mål, såsom sabotage och andra dylika, mera elakartade stridsmedel. Det ligger vidare nära till hands, att arbetarna, då de äro tillbakaslagna på industriens område, söka revanche inom jordbruket samt där tillgripa oemotståndliga sympatistrejker. Man kan visserligen säga, att dessa faror finnas redan på den närvarande ståndpunkten, men de komma att väsentligen ökas, om lagstifningen legaliserar sympatistriden, ty denna legalisering af sympatistriderna kommer att försvaga rättskänslan hos arbetarna. Detta är i korthet den kedja af skäl, som anförts från reservanternas sida. Jag tror, att om man granskar denna kedja, skall man finna, att den till stor del består af omdömen, som äro föga välgrundade, samt antaganden, hvilka äro föga sannolika. Till den första kategorien synes mig höra påståendet, att sympati-lockout är ett sådant oemotståndligt vapen inom industrien. Det förefaller egendomligt, att 1909 års strid har kunnat anses vara tillräckligt bevis för en sådan uppfattning och egendomligt särskildt därför att arbetarnes ledare själfva på det lifligaste bestridit, att kampen ledde till nederlag för arbetarna. Nå, härvid är kanske icke så mycket att fästa sig, men det synes vara så mycket mera skäl att fästa sig vid den erfarenhet man har från andra håll om sympatilockoutens effektivitet. Den erfarenheten gifver vid handen, att denna ingalunda är så oemotståndlig som man tror och sagt, utan att tvärtom gång efter annan större lockouter slutat med nederlag för arbetsgifvarna. År 1910 erbjuder från Tysklands arbetsstrider tvenne eklatanta exempel på att större lockouter misslyckats, oaktadt det, åtminstone i det ena fallet, gällde en arbetsstyrka på 3- å 400,000 arbetare. Jag tror därför, att det ligger en mycket stor öfverdrift och en öferskattning af lockoutens värde, då man påstår, att detta vapen skänker en gifven öfvervikt åt arbetsgifvarne.

En annan länk i beviskedjan, som förefaller tvifvelaktig, är antagandet, att arbetarna skola, såsom reservanterna uttrycka sig, för sin underlägsenhet inom industrien söka revanche inom jordbruket. Jag är icke fullt säker på hvad reservanterna mena med detta uttryck. Är det meningen, att nederlagen inom industrien skola verka eggande och uppmuntrande på organisations- och lönerörelsen inom jordbruket? I så fall tror jag man kan säga, att antagandet strider mot all hittills vunnna erfarenhet, ty utan tvifvel

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

är det så, att framgången på ett område varit ett ypperligt argument vid agitation på andra håll, och det är väl icke sannolikt, att jordbruksarbetarna i det hänseendet hafva en annan karaktär än andra arbetare. Är det återigen meningen, att jordbruksarbetarna skulle kunna i särskilda strider på industriens område gripa in till industriarbetarnas understöd och genom att attackera sina arbetsgifvare påverka industriens arbetsgifvare? — Ja, är detta meningen, skulle nog slutsatsen kunna hafva sitt berättigande, om nämligen arbetsgifvarna inom jordbruket och industrien hade en gemensam organisation, men det hafva de icke, och det är väl föga sannolikt, att de skola få en sådan. Ty om man betänker, att industriarbetsgifvarnas sammanslutning är baserad på att de skola understödja hvarandra med lockout, under det att för jordbruket sympatilockouter otvifvelaktigt äro oanvändbara både som anfalls- och försvarsvapen, då är det svårt att inse, huru arbetsgifvarna inom de båda näringsgrenarna skulle kunna sammansluta sig till gemensamt anfall och försvar.

Sedan kommer jag till de från professor Thyrens motion hämtade reflexionerna rörande verkningarna af hvad man kallar legaliserandet af sympatistriderna. Jag kan icke värja mig för den tanken, att här en liflig fantasi fått ett väl fritt spelrum. Man har sedan åtskilliga år tillbaka här i Sverige erfarenhet af, att sympatiåtgärder användas både på arbetsgifvare- och arbetaresidan: sympatiinställelser, blockader, bojkotter och hvad nu alla stridsmedlen heta, och att dessa vapen komma till användning, oafsedt om kollektivafstal finnas eller icke. Man har till och med sett, att en arbetarekorporation har gått i sympatistrejck, oaktadt dess kollektivafstal innehöll ett uttryckligt förbud mot tillgripande af strejck. Kan man då verkligen tänka sig, att ett lagfästade i positiv lag af hvad som dagligen och stundligen passerar rundt omkring oss skulle kunna hafva en sådan förstörande inverkan på arbetarnes rättsinstinkt? Jag har bra svårt att föreställa mig detta, och det förefaller mig, som om motionären på ett annat håll dragit en helt annan slutledning. Vi erinra oss, att motionären förordar Refvingelinjen. Han förordar sålunda förbud mot sympatistrid, där kollektivafstal finnes, och däraf väntar han sedan den effekt, att förbudet skall verka hämmande äfven utanför det område, som det gäller. Det skall sålunda komma att blifva ett moraliskt hinder, stärkande arbetarnes rättsinstinkt utanför det förbjudna området. Alltså sluter motionären från ett partiellt förbud i ena fallet därtill, att det skall förstöra rättskänslan utanför det område, som förbudet gäller, men i det andra fallet därtill, att det skall stärka rättskänslan utanför förbudsområdet. Jag undrar, om man kan fästa alltför stor vikt vid sådana slutledningar på folkpsykologiens område.

Reservanterna inom utskottet hafva vidare såsom skäl för afslag å lagstiftningen framhållit, att 8 § i kollektivafstalslagen icke erbjuder något medel att lösa intressestrider under aftalstiden. Paragrafen innehåller som bekant det stadgandet, att, där ett kollektivafstal är

slutet, icke heller intressetvister få gifva anledning till öppna strider, och reservanterna anse, att det är en stor brist i förslaget, att icke detta stadgande kompletterats med bestämmelser om obligatorisk skiljedom för afgörande af dessa strider. Att skiljedom i många fall är en lämplig utväg att lösa dylika tvister, därom har nog utskottets majoritet varit af samma mening som minoriteten, men frågan är, om det därför är skäl att påtvinga parterna en skiljedom. Det är väl alldeles uppenbart, att, om man genomför det förbud, som jag nämnde, det för arbetsgifvarne och arbetarne blir en angelägen sak, när de skola sluta kollektivafताल, att sörja för, att detta blir så fullständigt som möjligt, och att ingen lucka i viktiga saker får förefinnas. Gifvet är, att detta icke alltid kan lyckas. Man har särskildt framhållit, att det kan blifva af nöden för arbetsgifvare att införa nya tillverkningar eller tillämpa nya arbetsmetoder eller af någon annan anledning kräva af arbetarne utförandet af ett arbete, för hvilket inga pris äro satta i aftalet. Det förefaller mig, att parterna och framför allt den arbetsgifvare, som kan vänta sig sådana eventualiteter, måste vid aftalets slutande med omsorg öfverväga, huru han bör ställa sig. Vill han hafva full visshet, att en sådan strid skall kunna blifva löst, får han också sörja för att vid aftalets slutande skaffa medel därtill, t. ex. skiljedom. Men om arbetsgifvaren föredrager att afstå från denna visshet och föredrager, att en sådan tvist eventuellt kommer att blifva oafgjord, hvad finnes det då för skäl för, att lagstiftningen skall göra sig till förmyndare för honom och påtvinga honom ett afgörande? Jo, ett sådant skäl hafva reservanterna trott sig finna, och det skälet är, att efter deras mening arbetsgifvaren kommer i tillfälle att ensidigt reglera arbetsvillkoren; de mena, att om arbetarne icke vilja acceptera hans förslag i detta afseende, kommer han att afskeda dem och taga andra arbetare, som nöja sig med de af honom bjudna villkoren. Jag tror, att detta antagande är tämligen grundlöst. Men jag vill framhålla, att i hvarje fall arbetsgifvaren kan förfara alldeles på samma sätt, om man stadgar obligatorisk skiljedom. Skiljedomen kan icke binda andra arbetare än den organisation, som varit part i tvisten, eller de enskilde arbetare, som varit parter. Genom att antaga nya arbetare, som icke själfva varit parter och icke tillhöra den nämnda organisationen, har arbetsgifvaren sålunda fria händer att komma öfverens med dem om andra villkor, än skiljedomen stadgar. Skälet förekommer mig därför alls icke vara bevisande.

Till sist hafva reservanterna riktat en mycket skarp kritik mot de skadeståndsbestämmelser, som innehållas i 9 § af förslaget till lag om kollektivafताल, nämligen mot den bland dessa bestämmelser, som vill ålägga föreningar skadeståndsskyldighet för det fall, att de medverkat till eller understött arbetsinställelser, som stå i strid med lag eller ingånget aftal. Reservanterna mena, att de föreslagna bestämmelserna skulle leda till orättvisor och orimligheter. Särskildt

*Lagförslag
om kollektiv-
afताल mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.*
(Forts.)

ha framhållits åtskilliga punkter, i hvilka reservanterna anse, att bestämmelsen företer luckor, som skulle komma att föranleda dylika orättvisor. Jag vill häremot framhålla, att, enligt det af utskottet tillstyrkta förslaget, det tillkommer arbetsdomstolen att med en för våra förhållanden enastående stor frihet reglera skadeståndets belopp och att härvid taga hänsyn till alla omständigheter, som böra tagas i betraktande, för att slutresultatet skall blifva billigt och rättvist. Man kunde måhända genom uttryckliga bestämmelser i någon mån vinna det resultat reservanterna önska, men det skulle i så fall blifva en hel lagkodex, och den skulle ändå icke blifva fullständig, ty så växlande och skiftande äro de möjligheter, som förhållandena erbjuda, att det är otänkbart, att man skulle kunna meddela uttryckliga regler för dem alla. Men att man icke genom den af utskottet förordade bestämmelsen kan komma till ett rättvist och billigt resultat, vågar jag bestrida. De exempel, som af reservanterna anföras därpå, att till följd af luckor i bestämmelserna domstolen skulle komma till ett obilligt resultat, äro så mycket mer misslyckade, som det just är alldeles enahanda exempel, lagrådet förlidet år framhöll såsom skäl för att gifva domstolen ofvanberörda diskretionära befogenhet. Just sådana omständigheter, som reservanterna framhållit, skola sålunda i första hand komma i betraktande. Reservanterna komma emellertid till sist med tvifvelsmål rörande själfva rättsgrunden för föreningars förpliktande till skadestånd. Det förefaller mig vara ett rätt egendomligt resonemang reservanterna där föra. De mena, att, då ett fackförbunds styrelse fattar beslutet att understödja en otillåten arbetsinställelse och sålunda ensam bär skulden, följderna borde drabba styrelsens medlemmar ensamt. I stället komma här följderna att drabba medlemmarna i fackförbundet, och det är öfver deras tillgångar, som det går ut. Häri se, som sagdt, reservanterna något rättsvidrigt. Jag undrar, om man skulle vilja öfverflytta detta resonemang på andra föreningar eller på aktiebolag och säga, att, om ett aktiebolags styrelse begär en lagöfverträdelse, som för bolaget medför skadeståndsskyldighet, icke bolaget bör lida förlusten, utan styrelsen ensam. Det är väl så förhållandet, att en juridisk person svarar med sina tillgångar för de skador, som dess representant, styrelsen, tillfogar. Det är, tror jag, en princip, som är genomförd på andra ställen i lagstiftningen och som man icke med skäl kan kritisera heller här.

Jag har härmed granskat de väsentliga skäl, som af reservanterna anförts, och har för min del kommit till den uppfattningen, att de icke berättiga till den negativa ståndpunkt, som reservanterna intagit. Då man icke kan finna någon annan grundval för denna lagstiftning än den, som det föreliggande förslaget bygger på, och då de skäl, som man anført emot förslaget, icke synas vara hållbara, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Löfgren: Då jag i likhet med de öfriga liberala ledamöterna af särskilda utskottet reserverat mig mot utskottets majoritets beslut, särskildt i fråga om lagförslagen angående kollektivafval och om införandet af en särskild arbetsdomstol, ber jag att få i korthet beröra de skäl, som varit bestämmande för de liberala reservationernas ståndpunkt. Först och främst ber jag då att få säga, att denna ståndpunkt är väsentligen densamma som intogs af det liberala partiet vid föregående riksdag. Den af utskottet tillstyrkta propositionen i år är i stort sedt densamma som sammanjämningsförslaget i fjol. Flertalet inom det liberala partiet ansåg icke detta förslag tillräckligt tjäna hufvudsyftet med en lagstiftning på detta område, nämligen att i första rummet förhindra de farligaste och största arbetsinställelserna. Vidare ansåg partiets flertal, att kollektivafvalet just på grund af denna omständighet borde, om det vore möjligt, förenas med förbud mot arbetsinställelser under kollektivafvalstiden, och ifall detta icke vore möjligt, ville det liberala partiet under alla förhållanden, att lagstiftningen måtte taga till utgångspunkt, att just i första hand hänsyn skulle tagas till de svåraste arbetsinställelserna. Förbud mot arbetsinställelse under kollektivafvalstiden gjordes emellertid icke till uttryckligt villkor för att antaga lagstiftningen, utan var det liberala partiet med om att i stort sedt taga sammanjämningsförslaget, under förutsättning att denna lagstiftning blefve provisorisk. Då emellertid detta villkor icke accepterades, föll lagförslaget i fjol genom Andra kammarens afslag med 111 röster mot 100.

Då regeringen nu ville framlägga ett förslag i år, kunde den sålunda sägas hafva två vägar att gå, *antingen* att taga till utgångspunkt de farligaste och svåraste arbetsinställelserna och lägga hufvudvikten på att i möjligaste mån öfver hela arbetsområdet inskränka dessa *eller också* att framlägga sammanjämningsförslaget från i fjol och hoppas vinna de 11 röster, som felades i Andra kammaren. Det är ej att undra på, att regeringen från sin synpunkt gått den senare vägen, men man får ej förtänka det liberala partiet, att det håller på de synpunkter, som förut varit vägledande för dess betraktelsätt i denna fråga.

Emellertid kan Kungl. Maj:t sägas hafva i viss mån tagit hänsyn till hvad som vid förra riksdagen gjorde sig gällande. Dels innehåller regeringens förslag i 22 § i förslaget till lag om medling i vissa arbetstvister en bestämmelse, som är afsedd att förhindra öppen konflikt under den tid förhandlingar pågå mellan parterna. Denna bestämmelse har fallit i utskottet, och äfven de liberala representanterna hafva icke kunnat tillstyrka den på grund af de uttryck, som grundsatsen i fråga fått i förslaget, ehuru de uttalat sympatier för densamma. Likaså upptog Kungl. Maj:t det i fjol framkomna förslaget om inrättande af en central förlikningskommission, som skulle hafva till uppgift att söka medla i tvister, som innebure synnerlig fara för arbetsfreden eller vore af särskildt stor omfatt-

*Lagförslag
om kollektiv-
afval mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

ning. Men äfven detta förslag har fallit inom utskottet. Sålunda kan man säga, att hvad som i det kungl. förslaget tog hänsyn till de synpunkter, som af det liberala partiet framhäfts, genom utskottsbehandlingen bortfallit. Därför har ytterligare ett skäl tillkommit för det liberala partiet att särskildt skarpt granska förslaget i öfrigt.

Om nu utskottets förslag skulle blifva lag, följer däraf, att dels de mest svårartade intressetvisterna, dels ock de s. k. allmänfarliga arbetsinställelserna skulle få uppstå och utbreda sig snart sagdt lika obehindradt som förut. Och har en sådan arbetstvist uppstått på ett ställe, där parterna icke äro bundna af kollektivafstal, må den sprida sig icke allenast öfver sådana områden, som äro ohägnade af kollektivafstal, utan äfven öfver sådana, som eljest stängas af dylika aftal. Förslaget till lag om kollektivafstal fastslår i 8 §, låt vara indirekt, sympatistriders berättigande. Jag vill ej disputeras med utskottets ärade ordförande, huruvida detta kan kallas en direkt »legalisering» af sympatistriderna, och jag medgifver, att man kan hysa olika meningar om, hvilken vikt man bör fästa vid denna invändning, ehuru den med synnerlig styrka framhäfts af många. Men hvad som är säkert är, att det med införande af 8 § icke blefve bättre än förut på detta område, och hvad man vill vinna är väl i alla händelser att åstadkomma en förbättring i det onda, som lagstiftningen är afsedd att afhjälpa. Man behöfver ej vara skuggrädd för att i en nära framtid se, huru, när såväl sympatilockout som storstrejk tillåtas fritt utveckla sig enligt 8 § i kollektivafstalslagen, sympatilockouten inom industrien, där den är stark, men måhända i alla händelser kan öfvervinnas, slutligen mötes af sympatistrejken på jordbruksområdet, där utan tvifvel återigen denna är starkast. Här emot säger utskottet och utskottets ärade ordförande, att mot möjligheten, att jordbruksarbetarne skulle organisera sig och stödja industriarbetarne i deras kamp, hjälper ej ens ett förbud. Ty detta skulle ju i sådant fall bindas vid kollektivaftalet, men inom jordbruket existera vanligen inga kollektivafstal. Nåväl, antag att detta förhållande skulle fortvara — men hvad hindrar, att den fackliga, med industriarbetarna samverkande organisationen inom jordbruket börjar taga fart? Hvem kan säga, att denna organisation, när den är fullt färdig, skall sträfvä mot kollektivaftalet på samma sätt, som fallet varit inom industrien? Tänk oss bristen på arbetskraft inom jordbruket allt större, galizierimporten förhindrad genom lag och en stark facklig organisation, stödd af industriarbetarnas kassor — jag ser intet skäl, hvarför denna organisation skulle behöfva kollektivaftalet, hvarför den inte fastmer skulle pressa fram endast rent personliga arbetsaftal med minst lika styrka, som organiserade arbetsgifvare under den stora arbetsinställelsen 1909 framtvingade rent personliga aftal inom industrien.

Nu säger utskottets ärade ordförande, att för närvarande åtminstone går icke landtarbetsgifvareorganisationen tillsammans med arbetsgifvarne inom industrien. Ja, det är sant. Men den, som tror,

att det i längden skall gå att hålla jordbruket utanför skakningarna inom arbetsmarknaden, behöfver endast ge akt på det förhållandet, att landtarbetsgifvareföreningen i alla fall är representerad i arbetsgifvareföreningarnas råd, det representantskap som är sammansatt från de olika arbetsgifvareföreningarna. Det är således icke fullt riktigt, att icke arbetsgifvarne på det området börjat organisera sig. Pekar detta hän mot en samverkan mellan arbetsgifvarne, lärer ingen kunna förmena arbetarne att fortsätta.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Alltså, vi må väl med hänsyn till arbetsgifvareföreningarna inom industrien afstå från att förbinda kollektivafftet med ett totalt förbud mot vare sig sympatilockout eller sympatistrejk, särskildt som ett sådant förbud icke skulle hjälpa vid en jordbruksstrejk. Men i fall man på längden vill skydda särskildt jordbruket och öfriga ömtåliga områden från strejk, tycker jag, att då icke ens förbudet, såsom utskottets ärade ordförande påpekat, hjälper, detta endast innebär ett ytterligare skäl för att söka finna på åtgärder, som verkligen hjälpa. I första hand är det skäl att taga itu med de farliga arbetsinställelserna såsom sådana. Den hjälp man här kan få af kollektivafftet bör man begagna sig af, men jag håller med om, att man icke bör utsträcka dess rättsverknningar utöfver hvad skäligen kan följa af dess innehåll och syfte.

Kungl. Maj:ts förslag innehöll, det skall erkännas, tendenser i den riktningen, att man borde framför allt söka inskränka de arbetsinställelser, som äro vanligast, störst och farligast. Utskottet däremot söker tryggheten för arbetsfreden hufvudsakligen i kollektivafftet. Men det område, som härigenom skyddas mot arbetsinställelse, är alltför obetydligt.

Förslagets 8 § hindrar arbetsinställelse på grund af intressekonflikt, som uppstått mellan parterna till visst aftal. Dessa slags tvister äro icke många, och man har därför ansett sig kunna undvara hvarje antydan om, huru de skola lösas. Stadgandet ger sålunda i denna del måhända arbetsfred, men icke rättvisa.

Utskottets ordförande har anført de skäl, som finnas för stadgandet. Men det synes dock finnas åtskilligt berättigadt i hvad reservanterna anført däremot. Det kommer att bero på konjunkturna hvem som får öfvertaget, arbetsgifvarne eller arbetarne. Det är visserligen sant, att då kollektivafftal gäller, arbetsgifvaren kan fritt afskeda och antaga sina arbetare. Men skulle obligatorisk skiljedom i det här fallet finnas, så hjälpte det icke, att han vände sig ens till de oorganiserade arbetarna för att få arbetskraft, om han ville pressa ned villkoren. Om åter bestämmelsen kvarstår oförändrad blefve fältet alldeles fritt, då vid stor tillgång på arbetskraft arbetsgifvarne behörigt kunna pressa ned villkoren.

Därjämte skyddar lagen mot arbetsinställelse till följd af rätts tvister. Dessa arbetsinställelser på grund af tolkning och tillämpning af aftal ha under hela femårsperioden 1903—1907 icke varit flere än 28 af hela antalet eller 1,148 arbetsinställelser. Af dessa

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.*
(Forts.)

28 faller hälften på år 1907 på grund af något underligt förhållande, hvars beskaffenhet jag icke halt tillfälle att utreda. Under 1908 gick antalet ned till 5 bland 302 inställelser och under storstreks-året ytterligare ned till 4 bland de omfattande inställelserna under detta år. Härtill kommer dock ett något större antal tvister, som icke gälla tolkning af aftalet, men eljest kunna räknas såsom rätts-tvister. Men i hvarje fall är rättstvisternas antal ringa jämfördt med intressekonflikterna. Detta jämförelsevis vackra konto på rätts-stridernas räkning visar, att man redt sig skäligen godt och und-vikit arbetsinställelse med hjälp af det frivilliga skiljedomsförfarandet, som på detta område är starkt utveckladt. Den egentliga rätts-konflikten af något större betydelse, Munkforskonflikten, under år 1909 utvecklade sig också på ett så elakartadt sätt från en obetyd-lig början i saknad af inte allenast skiljedomsförfarande, utan äfven opartisk medling.

Emellertid kan det med fog sägas, att kollektivaftalet och dess verkningar böra i lag bestämmas, oafsedt i hvilken mån därtill kan anknytas ett större eller mindre skydd för arbetsfreden. Men hvad man alltid bör fordra af en sådan lagstiftning är, att den skall vara rättvis och lämplig.

Reservanterna ha anmärkt, att skäligen fordringar på rättvisa icke kunna sägas uppfyllda i de stadganden, som 9 paragrafen i för-slaget till lag om kollektivafstal ger om föreningarnas skadestånds-plikt. Utskottets ordförande har icke heller förnekat, att skadestånds-bestämmelserna förete luckor, som böra fyllas, och kunna leda till en obillig tolkning. Men för det fallet, säger ordföranden, ha vi arbetsdomstolen till hjälp. Den har fått så vidsträckt befogenhet. Detta återkommer jag till senare. Nu vill jag endast konstatera, att det icke ens från ordförandens sida kunnat bestridas, att lagen hvilat på grunder, som med fog kunna utsättas för kritik.

Särskildt bestämmelsen om, att förening, som ger understöd för upprätthållande af en obehörig arbetsinställelse, ådrar sig skade-ståndsskyldighet, är anmärkningsvärd. Den innebär ett alldeles nytt rättsinstitut, som alldeles skiljer sig från allmänna skadeståndsregler. Herr ordföranden jämförde härmed det fallet, att då styrelsen i ett aktiebolag handlar för aktiebolaget, aktieägarne få med sina till-gångar i bolaget svara för hvad styrelsen i det fallet gjort. Men detta fall är icke jämförligt med det, hvarom nu är fråga. Jäm-förligt är däremot det, att en förening åtagit sig vissa förpliktelser. Om då föreningens styrelse utför detta på ett galet sätt, får för-eningen därför svara med sina kassar. Nej, här är det fråga om något, som icke kan ha någon påföljd med sig, om det utföres af enskilda eller af bolag eller af föreningar på andra områden. Men detta förfarande skulle medföra skadestånd, då det gäller arbetsgivare-eller arbetarefackförening.

Reservanterna ha ifrågasatt hvilken rättsgrund, som kan upp-letas för denna bestämmelse. Vid lämnandet af detta understöd går

det till så, att det centrala fackförbundets styrelse betalar ut understödet — skulden till det obehöriga understödet är således deras, men pengarna äro hopsamlade af de till fackförbundet anslutna föreningarna för själfhjälps och behörigt understödande af andra. På detta viset kan en förening komma att bli af med sina penningar två gånger, först genom den obehöriga utbetalningen af understöd och sedan genom att få betala ett kanske mångdubbelt skadestånd.

I den delen, att ansvaret icke drabbar dem, som ha den subjektiva skulden, synes dock bestämmelsen i fråga åtminstone formellt träffa båda parterna lika. Men att märka är, att arbetareföreningarnas skadeståndsplikt är mera oberäknelig och sträcker sig vida utöfver motsvarande skyldighet för arbetsgifvarnas organisationer. Arbetsgifvarnas skadestånd kan på förhand beräknas och är vanligen begränsadt till ersättning för så och så många arbetsdagar, som arbetarna förlora. Skall åter arbetarorganisationerna ersätta arbetsgifvarnas skada, kan denna belöpa sig till ofantliga och oberäkneliga belopp. Därjämte ha reservanterna anmärkt, att den organisation, som fått betala skadestånd för obehörigt understöd vid arbetsinställelse, inte synes ha regress vare sig mot dem, som verkligen vidtagit inställelsen, eller mot andra föreningar, hvilka också lämnat understöd. Bestämmelsen torde här verka ojämnt, just därigenom att, då arbetsgifvaren oftare är personligen vederhäftig, talan om skadestånd vanligen torde komma att riktas direkt mot den arbetsgifvare, som vållat skadan, och icke mot arbetsgifvareorganisationen. Däremot torde förhållandet blifva motsatt beträffande arbetareorganisationerna. Det torde därför komma att te sig så, att det är arbetareorganisationerna, som mest få sitta emellan. Slutligen är det anmärkningsvärdt, att skadeståndsskyldigheten i detta fall icke skulle kräfvat något samband emellan det obehöriga understödet och den skada, som uppkommit och skall ersättas. Skadan är här lika med förlust vållad genom arbetsinställelsen i sin helhet.

Men det obehöriga understödet, som föranleder skadestånd, kan vara lämnadt till en eller flere. Icke desto mindre skall hela den skada ersättas, som vållats genom arbetsinställelsen. Understödet kan också vara gifvet på en så sen tidpunkt eller eljest under så kort tid, att det icke varit till någon egentlig hjälp vid upprätthållandet af striden. Icke desto mindre skall hela skadan betalas.

Om en dylik lagstiftning icke syntes oss rättvis, så ha vi inte heller funnit den lämplig med hänsyn till den ifrågasatta lagstiftningens eget syfte. Detta syfte synes vara att stärka kollektivaf-talets betydelse och främja dess utveckling. Härför äro emellertid organisationerna en nödvändig förutsättning, men organisationsarbetet, företrädesvis på arbetaresidan, måste motverkas genom bestämmelser sådana som de anförda.

För att inte lagens bestämmelser skola kringgås, må det blifva nödvändigt att gifva föreningarna och deras förtroendemän ett extra ansvar för handlingar, som utan påföljd få vidtagas af enskilda.

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

Men man bör icke i en lagstiftning, som förutsätter tillvaron af starka organisationer på ömse sidor, bestämma detta speciella ansvar efter regler, som äro ägnade att förlama organisationernas verksamhet. Inte heller synes man på sätt, som sagts, kunna öfverlämna åt domstolen att bestämma, huruvida det skall bli något skadestånd eller icke. I andra länder har man gått andra vägar. Antingen fixerat ett maximum eller också sagt, att vare sig skadeståndet skall utgå från arbetsgifvare eller arbetare, skall det sättas i viss relation till arbetslönerna för den tid, arbetsinställelsen varat. Det förefaller också egendomligt, att ett förslag, som i 8 § lämnat sympatiinställelsen å sido på grund af att arbetsgifvaresidan behöfver rätten till sympatilockout för att få någon nytta af sina organisationer, däremot i 9 § särskildt för organisationernas räkning finner upp ett alldeles nytt sorts skadestånd, som *formellt* drabbar båda parterna lika, men *reellt* företrädesvis är riktadt mot arbetarnas organisationer. I detta sammanhang kan jag icke heller underlåta att anmärka, att icke någonstades i detta lagkomplex finnes intagen någon bestämmelse om föreningsrätten. Nu är det visserligen sant, att inga större arbetsinställelser på senare år uppstått i fråga om hvad som menas med föreningsrätt m. m., men dessa strider äro i alla fall minst lika många som de rena rättstvisterna.

Om de liberala reservanterna sålunda icke kunnat godkänna de särskildt berörda paragraferna i förslaget till lag om kollektiv-aftal, så ha de emellertid inte heller kunnat ansluta sig till herr Zetterstrands reservation, som vill lösa den gordiska knuten genom att hugga bort båda paragraferna. Detta är detsamma som att låta bli att alls ta upp de frågor, som lagförslaget närmast tillkommit för att besvara. Kollektivtalets inverkan till förhindrande af arbetsinställelse skulle lämnas oregerad, och i fråga om organisationernas skadeståndsskyldighet skulle lagen endast hänvisa till allmänna skadestandsregler. För min del är jag åtminstone af den meningen, att skall man gå till en lagstiftning i dessa ämnen, så bör lagen intaga en bestämdt angifven ståndpunkt och verkligen lämna speciellt för detta område anpassade regler.

Från vissa håll har man begärt, att de liberala ledamöterna inom utskottet skulle på sina lediga stunder ha formulerat ett helt nytt positivt förslag. Man har därvid alldeles underskattat svårigheterna med denna lagstiftning och dessutom oriktigt bedömt utsikterna för det förslag, vi kunnat finna tillfredsställande. En annan sak hade det kanske varit, om utskottet hade kunnat ena sig om att göra upp några nya punkter. Men sedan förlikningskommissionen fallit, funnos inga utsikter att komma till ett positivt resultat på öfriga områden.

Mot hvad reservanterna anmärkt, särskildt i fråga om förslagets skadestandsbestämmelser, har, som sagdt, utskottets majoritet och främst dess ordförande gifvit anvisning på ett remedium: Där lagen brister, får arbetsdomstolen ta vid. Denna domstol skall all-

ting bestyra, som inte lagen hunnit med. Då man anmärkt, att lagen ger ganska ofullständiga regler för bedömandet af de olika föreningarnas rättspersonlighet, inbördes ställning och ansvarighet såsom parter vid aftalet, så hänvisas man till blifvande praxis hos arbetsdomstolen. Frågas det, i hvad mån kollektivaftalet kan inverka på personliga aftal, som träffats före kollektivaftalet ingående — en fråga, som är af icke ringa praktisk betydelse — ja, det skall arbetsdomstolen afgöra efter allmänna rättsgrundsatser. De allmänna rättsprinciperna räcka dock icke alltid till, när det gäller att förklara hvad allt arbetsdomstolen skall ha rätt till. Vi ha från reservanternas sida anmärkt inom utskottet, att huru vidsträckta 9 paragrafens skadeståndsregler än äro gentemot de vanliga, så ha de lämnat ett stort område oregleradt. Enligt svensk rätt ersättes endast ekonomiskt uppskattbar skada, och därför skulle öfverträdelser, som icke medföra ekonomisk skada, gå fria från påföljd. Alltså skulle t. ex. förekomsten af öfvertidsarbete vid en verkstad i strid mot kollektivaftalet icke föranleda skadestånd. Jo, säger utskottet, och därförut justitieministern, jo, det skulle arbetsdomstolen visst kunna döma ut — i detta fall behöfde den sålunda inte alls känna sig bunden af de allmänna skadeståndsreglerna. På samma sätt skulle väl också, enligt utskottets mening, arbetsdomstolen få tumma på äfven de speciella skadeståndsbestämmelserna i lagen. Domstolen tillerkännes enligt förslaget rätt att jämka eller rent af befria från skadestånd. Det är godt och väl — men det är efter allmänna rättsregler icke tillbörligt, att denna befogenhet begagnas till att hjälpa upp själfva lagen, så snart domaren i det särskilda fallet finner den orättvis. Den objektivitet och enhetlighet, som är ett hufvudvillkor för rättsskipningens auktoritet, går därigenom lätt förlorad. »En god och beskedlig domare» må vara bättre än en »god lag», men af denna visa domareregler hämtas intet stöd för att antaga mindre tillfredsställande lagbestämmelser med fullmakt in blanko för domaren att »handla efter lägenheterna».

Inte minst betänkligt förefaller det att öfverlämna en lag med så sväfvande konturer till utformning af en ny och enväldig statsdomstol, hvars sammansättning, kompetensområde och processmetoder så väsentligt skilja sig från de allmänna domstolarnas. Det må först och främst ifrågasättas, om det kan anses nödigt eller ens nyttigt att nu inrätta en så dyrbar och vidlyftig apparat som den speciella arbetsdomstolen för lösningen af rättstvister beträffande särskildt kollektivaftalet samt skadestånd i anledning af arbetsinställelse. Sant är, att dessa slags mål liksom många andra kräfva särskild sakkunskap för ett riktigt bedömande och äfven skyndsamt i handläggningen.

Men jag erinrar om, att behovet af specialisering icke nödvändigtvis medför inrättande af specialdomstolar. Tvärtom går igenom den moderna processen en bestämd strömning, som vill till-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

godose behovet af specialisering genom anordningar inom de allmänna domstolarna, men som riktar sig mot uppdelningen af en mängd olika rättsområden mellan skilda domstolar. Enheten i rättsskipningen, där vissa allmänna principer alltid böra gälla lika och tillämpas lika, tillgodoses gifvetvis bäst genom att i största möjliga utsträckning använda de allmänna domstolarna. Hos oss, där en föräldrad processordning ännu råder, träder nog behovet af specialdomstolar mera i förgrunden. Men där är också språnget störst, och blir olikheten i praxis för stor, uppstår lätt fara för minskning i antingen specialdomstolens eller de allmänna domstolarnas auktoritet. I dessa dagar, då vår rättegångsordnings förfall och motviljan mot nödig specialisering inom de allmänna domstolarna låter krafvet på specialdomstolar framträda på det ena området efter det andra, synes i denna kammare, som ju har att bevara kontinuiteten äfven inom rättsutvecklingen, böra uttalas ett ord med maning till försiktighet på den väg, man här synes vilja beträda. Inom utskottet har jag också framkastat tanken på att, om ett särskildt ordnande af det obligatoriska rättsförfarandet på detta område finnes vara af nöden, hänvisa riksaftalen och de större skadeståndsmålen till en särskild afdelning af Stockholms rådhusrätt, borttaga hofrätten som mellaninstans samt för de lokala kollektivaftalen och de personliga arbetsaftalen inrätta ett enklare lokalt rättsförfarande. Detta sista tror jag är lämpligt äfven om en central arbetsdomstol för de stora sakerna införes. Dock synes det mig som om det för närvarande kunde alldeles stanna vid det gällande vanliga domstolsförfarandet, men däremot en central skiljedomstol genom statens försorg hållas parterna tillhanda, och därjämte lokala arbetsdomstolar af något enklare slag inrättas, ungefär på sätt herr Söderbergh i Karlshamn i sin motion föreslagit.

Saken torde sålunda kunna ordnas på olika sätt, men det sämsta tänkbara är enligt min mening propositionens och utskottets sätt att ordna den. För att gå direkt på det mest i ögonen fallande missförhållandet, så är detta den anordning, som träffats för att lösa tvister om sådana personliga arbetsaftal, hvilka grunda sig på ett kollektivafstal. I alla dylika fall har den enskilda arbetsgifvaren eller arbetaren att först på vanligt sätt stämma till allmän domstol. Upptäcker nu denna, att arbetsaftalet grundar sig på kollektivafstal, eller göres det invändning härom, så förklaras målet hvilande och parterna hänvisas att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivaftalet. Särskild kallelse dit fordras alltså, och därefter säger arbetsdomstolen, att den punkt i kollektivaftalet, det är fråga om, skall tolkas så eller så. Därpå marsch tillbaka till den allmänna domstolen — anmälan vid ett rättegångstillfälle om målets återupptagande samt fortsättning och slut vid något senare sammanträde. Från underrätten slutligen till hofrätten och högsta domstolen — allt om detta lilla personliga rättskraf, under det att

de allra största skadeståndsmål skulle afdömas af arbetsdomstolen såsom enda instans,

Jag vill nu förbigå de underligheter, som denna »samröre» komme att medföra ur rent processuella synpunkter. Inte heller är det så farligt för de organiserade arbetsgifvarne och arbetarna — de värsta olägenheterna för dem kunna måhända undvikas genom att deras föreningar begagna sig af rätten att gå direkt till arbetsdomstolen och anhålla om en tolkning af kollektivaftalet. Men jag ber er, mina herrar, ett ögonblick tänka på de oorganiserade arbetarnas ställning, om detta blir lag. För att förstå, huru de komma att få det, bör man komma ihåg, att så snart en icke organiserad arbetare har anställning hos en organiserad arbetsgifvare, så är det kollektivaftalet, som ger det personliga arbetsaftalet dess innehåll, därest annat inte är uttryckligen aftaladt.

Nå väl, där går den icke organiserade arbetaren och tror sig ha 10 kronor att fordra, utan att ens ha en aning om, att en högre makt, kollektivaftalet, råder öfver hans fordran. Den mannen har blifvit välsignad med fyra eller, om man så vill, fem instanser, i stället för att han redan nu har det besvärligt nog med tre. Tro herrarna, att fackföreningen hjälper honom med processkostnaderna? Nej, kanske delvis staten, om han är utfattig, men för den skötsamme, som reder sig något så när, är det omöjligt att få sin rätt.

Jag undrar, om Första kammaren, som varit med om att ge de oorganiserade straffskydd mot deras arbetskamrater, vill anta en lag, som gör dem rättslösa gentemot sina arbetsgifvare. För min del kan jag icke vara med om en lag, som ställer dessa arbetare så dåligt, äfven om jag, liksom utskottsmajoriteten, inte har något emot en lagstiftning, som åtminstone i åtskilliga delar synes vilja bygga på organisationernas framtida utveckling.

På dessa hufvudsakliga skäl:

enär de ifrågavarande förslagen icke äro ägnade att förebygga s. k. allmänfarliga och eljest svårartade arbetsinställelser;

enär de föreslagna bestämmelserna om kollektivafstal icke i alla hänseenden synas vara rättvist afvägda och därför icke heller lämpliga med hänsyn till organisationernas utveckling å ömse sidor;

enär de bestämmelser, hvilka skola tjäna till domstolens ledning, enligt min mening äro *dels* för ofullständiga och *dels*, med den vidsträckt befogenhet som tillerkännes domstolen att tillämpa förslagets skadeståndsbestämmelser, alltför allmänt hållna för att tjäna till säker ledning för en riktig och lämplig praxis; samt

enär det ifrågasatta domstolsförfarandet, särskildt i dess samband med de allmänna domstolarna, icke synes mig ändamålsenligt, får jag, herr talman, yrka bifall till reservanternas hemställan.

*Lagförslag
om kollektiv-
afstal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

Herr Afzelius: Detta förslag har blifvit så ingående diskuteradt både i år och i fjol, både offentligt och enskildt, tvistepunkterna ha blifvit så fullständigt framlagda af de båda föregående talarne, att jag icke skall försöka inlåta mig på att därtill lägga något eller försöka att upphäfvä mig till skiljedomare emellan dem. Jag skall endast be att helt kort få antyda min syn på denna fråga.

Syftet med denna lagstiftning är ju att bereda arbetsfred. Detta skall ske därigenom, att man förbjuder strid, att man förbjuder användandet af vapen, som eljest bär skulle komma till användning, och som i och för sig icke innebära något otillåtet — lockout och strejk. Man förbjuder striden, men icke absolut; man förbjuder användandet af dessa vapen i vissa fall. Lagen gör icke parterna vapenlösa — det vore orimligt — den endast *begränsar* deras handlingsfrihet. Och då den så gör, då man förbjuder parterna att söka tvinga sig till hvad de själfva tro vara sin rätt, sätter man i stället ett statens organ, en domstol, som skall säga hvad *är* rätt.

Denna anordning, särskildt då man ser den mot bakgrunden af dessa omfattande och uppsplitande strider, måste från samhällets synpunkt betraktas som ett framsteg. Det är i själfva verket ett erkännande af den grundsats, som är samhällets egen hörnsten, att rätt går före makt. Denna arbetsdomstol är för mig det centrala i hela denna anordning. Men en domstol får ju icke vara en kadi, som bara dömer efter hvad han själf tycker vara rätt. Domstolen skall döma efter lag, lagen skall stå öfver både domare och parter. Eljest framträder domstolens beslut som godtycke, och domstolen blir icke respekterad. Därför finnas här också normer, bestämmelser, som skola tjäna domstolen till ledning vid dömandet, normer, visserligen icke uttömmande, men enligt min mening långt ifrån så ofullständiga, som den siste talaren antydde.

Att nu meningarna om denna anordning gå åtskiljs, det är ju icke ägnadt att förvåna. Tvärtom! Uppgiften är ju oerhördt svår, oerhördt grannlaga, särskildt denna uppgift att på rätt sätt begränsa parternas handlingsfrihet. Denna begränsning får icke vara ojämn, icke skarpare träffa den ena parten än den andra. Lagen hämtar sin styrka icke endast från lagstiftarens bud, utan från sin inre rättfärdighet. Att parterna själfva icke se opartiskt på frågan, det ligger ju i sakens natur. Och äfven andra än de, som icke direkt äro parter i saken, låta också helt naturligt, mer eller mindre omedvetet, sin syn färgas af sympatier åt ena eller andra hållet. Ingen af oss håller sig kanske alldeles fri därifrån. Men vill man vara rättvis, tror jag dock, att man ganska allmänt skall medgifva, att man här *velat*, sträfvat efter att icke gynna någondera parten på den andras bekostnad. Och för min del förstår jag icke bättre, än att jag anser, att detta också har i stort sedt lyckats.

Långt ifrån mig är det emellertid att tro, att med detta förslag,

om det upphöjes till lag, allt skall vara väl beställt. En verklig fred, som är något mer än en tvungen passivitet, den kommer icke på befallning. En sådan fred kan icke grundas på något annat än *båda* parternas insikt om, att de båda i lika grad behöfva hvarandra, att intressena, så motsatta de än te sig till skenet, i grund och botten sammanstämman, och att den, som begagnar lägligheten till att på obehörigt sätt tillskansa sig en fördel på den andras bekostnad, han skadar ytterst och i sista hand sig själf. Det är klokhet och förstånd, en sådan verklig fred skall byggas på, och de komma icke på lagstiftarens bud. Men gifvet är, att i samma mån man inskränker tillfällena till dessa upprifvande strider, i samma mån banar man väg för eftertanke och besinning och befordrar den själfuppfostern, som dock i själfva verket är det yppersta och bästa.

Icke heller behöfver jag erinra om att bakom dessa motsättningar ligga motsatser, som äro ännu djupare och svårare motsättningar emellan samhällsklasser. Intressemotsättningen, intressetampen har tendens att utveckla sig till en klasskamp. Där hjälper icke denna lag. Där fordras för visso något helt annat.

Det är således utan illusioner, utan några öfverdrifna förhoppningar, jag för min del ger min röst åt detta förslag. Men jag är fullt öfvertygad om, att dess antagande skall vara till gagn för landet, och att dess förkastande skulle vara ägnadt att väcka missmod hos många, som ärligt vilja fred.

Herr Steffen: Jag har begärt ordet för att yttra mig om lagförslagen i deras helhet; detta särskildt därför att jag undertecknat en i denna kammare väckt motion, i hvilken yrkats afslag å hela lagkomplexet. Jag skall tillåta mig att framhålla hvad som är för mig det egentligen afgörande draget i ifrågavarande lagförslag och därvid hålla mig till de mera nationalekonomiska och sociala synpunkterna. Jag tror mig kunna göra detta så mycket hellre som jag har äran att yttra mig efter tre talare, som alla rört sig speciellt på det juridiska området. Inuan jag närmare redogör för min ståndpunkt, skall jag dock be att få rikta några ord till utskottets ärade ordförande med anledning af några hans yttranden.

Han talade om strejkernas tilltagande i Australien just nu; men jag ber att få fråga den ärade talaren, huruvida det är honom bekant, huru det stod till i Australien *innan* det närvarande skiljedomsförfarandet kom i tillämpning. Faktum är, att där rådde en social anarki, ett öfverhandtagande af strejker, urartande i de gröfsta våldsamheter, uti en omfattning, hvarom vi dess bättre i Europa under senare årtionden knappast haft någon erfarenhet. Och den djupaste orsaken till, att man i Australien kommit fram till en mera på djupet trängande och mera restriktiv lagstiftning beträffande strejker och lockouter än i Europa, torde icke minst vara att man där haft att kämpa med så mycket våldsammare ytt-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

ringar af arbetstvister. Hvad som för närvarande försiggår i Australien torde vara en mycket svag yttring af arbetsstridernas böljeslag i jämförelse med hvad som där försiggått förut och kan därför ingalunda användas som argument *mot* den där gällande lagstiftningen — så mycket mindre som denna ingalunda innebär något fullständigt förbud för öppen arbetsstrid.

Det har vidare gjort på mig ett egendomligt intryck att höra en auktoritet såsom utskottets ärade ordförande inför en församling som denna anför, hvad en oss alla kanske tämligen obekant engelsk tidningsskrifvare har yttrat om ifrågasvarande företeelser i Australien. I denna församling äro vi ju vana vid att bygga vår uppfattning på ingenting annat än noggranna utredningar. Vi ha våra utskott för att göra sådana utredningar, och vi äro icke hänvisade till mer eller mindre ogranskade och synbarligen föga vederhäftiga uttalanden i en för vår nation livsviktig fråga såsom den nu föreliggande.

Slutligen, om jag uppfattade den ärade herr utskottsordföranden rätt, anmärkte han att en lagstiftning om skiljedomsförfarande icke hindrade arbetsgifvare att afskeda organiserade arbetare, som fått en för arbetsgifvaren motbjudande rätt genom skiljedomsförfarandet. Emellertid innehåller den paragraf af australiska lagstiftningen, som uttryckligen skyddar föreningsrätten, bland annat den bestämmelsen, att arbetsgifvaren blir bötfälld — jag tror till och med att han i vissa fall kan få fängelsestraff — om han afskedar en arbetare uti ett sådant sammanhang, att grundade skäl finnas att antaga att afskedandet sker därför, att arbetsgifvaren är missbelåten med skiljedomens utslag till arbetarens förmån eller med hans medlemskap i fackföreningen. Således uppvisar den australiska lagstiftningen särskilda metoder att skydda föreningsrätten och skiljedomsutslaget gentemot arbetsgifvaren.

Hvad nu min uppfattning af det föreliggande utskottsutlåtandet beträffar, så kan jag sammanfatta den därhän, att de af utskottet tillstyrkta lagförslagen söka främja arbetsfreden genom en rad af halfmesyrer, hvilka lämna arbetsstridernas djupare orsaker alldeles oberörda. I stället binda de eller söka ensidigt lamlägga den ena, den svagare af de kämpande parterna, nämligen arbetarna. Jag tänker härvid särskildt på kollektivafतालagens § 8 med sin beslöjade legalisering af de s. k. sympatistriderna och § 9 med sina för fackföreningarna med all sannolikhet ödesdigra skadestandsbestämmelser samt hela lagförslaget om vissa arbetsaftal, som med rätt har betecknats såsom en synbarligen af jordbrukets arbetsgifvare påyrkad ny tjänstehjonsstadga, hvilken ej duger för jordbruket, men väl kan skada industriarbetarna.

Jag vill en stund särskildt uppehålla mig vid frågan om arbetsfreden samt sedan beröra lagförslagets ställning till frågan om föreningsrätten och förlikningsförfarandet.

Hvad beträffar arbetsfreden äro meningarna synbarligen mycket delade bland arbetsgifvarna och kammarens konservativa majoritet.

Då Kungl. Maj:ts proposition om aftalslagarna här i kammaren remitterades till utskottet, tillkännagaf en ärad talare, tillhörande majoritetspartiet, att lagförslagen enligt hans mening, ehuru ingalunda felfria ur arbetsgifvarnas synpunkter, dock voro ägnade att »befordra en efterlängtdad fred på arbetsmarknaden»; och han polemiserade mot en föregående talare, därför att denne enligt hans förmenande genom sin ställning inom arbetarerörelsen hörde till dem, som ha »sitt lifsintresse i striden» mellan arbetsgifvare och arbetare och därför städse resa »motstånd mot alla åtgärder för åstadkommande af fred». Jag citerar här ordagrant. Den angripne förklarade, att hans och med honom likatänkandes ogillande af Kungl. Maj:ts proposition hade sin grund däruti, att de i den nu föreslagna lagstiftningen ingalunda kunde se någon fredsgaranti, utan tvärtom förutse en mäktig orsak till ytterligare förskärpning af krigstillståndet mellan arbetsgifvare och arbetare. Samma uppfattning har ju kommit till uttryck uti den i båda kamrarna väckta motion, hvaruti från socialdemokratiskt håll yrkas afslag å Kungl. Maj:ts proposition. En hufvudanmärkning från arbetaresidan mot lagförslaget är den, att detta lämnar fältet öppet för de bittraste och mest omfattande aftalsstriderna, nämligen de s. k. sympatistriderna, samt gör detta just för att åt arbetsgifvarna bevara en af deras mest verkningsfulla men på samma gång för arbetarklassen och samhället mest fördärfbringande stridsmetoder. Det har talats så mycket om skada å lif och egendom i sammanhang med samhällsvådliga strejker. Men jag skulle vilja fråga, om det icke, när på arbetsgifvaresidan en ny stor lockout sättes i verket, därigenom för tusentals arbetarefamiljer, som från början icke varit inblandade, blir fråga om lif och egendom. Hela stridsmetoden går ju ut på, att genom svält drifva arbetarna till samtycke, och svälten är dock ett sätt att komma folk till lifs. Innan arbetaren låter sin hustru och sina barn lida den yttersta formen af svält, skickar han nödtvunget sitt torftiga bohag och sina klädespersedlar till pantlånaren; och det gäller väl då hans egendom!

Vända vi oss nu till arbetsgifvarna, finna vi, att en af de ledande grupperna bland dem förklarar »lagförslaget vara oantagligt», bland annat därför att det, ehuru det ej förbjuder, dock icke uttryckligen legaliserar just dessa stridsmetoder — hvilka ifrågasvarande arbetsgifvare anse vara oumbärliga för upprätthållande af det slags fredstillstånd på arbetsmarknaden, som de åstunda. Den 1 april 1911 sammanträdde de svenska arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd, hvilket som bekant representerar Svenska arbetsgifvareföreningen, Centrala arbetsgifvareförbundet, Sveriges redareförening och Svenska landtarbetsgifvareföreningarnas fullmäktige, inalles omkr. 5,500 arbetsgifvare med omkring 250,000 arbetare. Förtroenderådet öfverlade därvid bland annat om regeringens förslag till arbetsaftalslagstiftningen och fattade enhälligt ett beslut angående uttalande i ämnet. Slutet af detta uttalande har följande utseende. »Vid

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
Forts.)*

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

granskning af det nu föreliggande kungl. förslaget till arbetsaftalslagstiftning finner man, att hänsyn icke i något afseende tagits till de önskemål, som sålunda från förtroenderådets sida framhållits såsom oeftergifliga villkor för åstadkommande af en tillfredsställande lagstiftning i ämnet. Om också det icke är lagförslagets mening, att sympatistrid under gällande aftalstid skall vara ovillkorligen förbjuden, så saknas i förslaget något uttryckligt stadgande om rätten till sympatistrid, hvarjämte af förslaget framgår, att det icke är meningen, att arbetsgifvare skulle vara befogad till sympatistrid för att genomdrifva bestämmelser i kommande aftal. Just ur arbetsfredens synpunkt är emellertid denna senare rätt enligt rådets mening nödvändig, enär annars, om strid uppstår angående en bestämmeelse af mera allmängiltigt innehåll, t. ex. om arbetsgifvarens rätt att fritt antaga och afskeda arbetare, det är att antaga, att den ena striden icke väl är slutad förrän en ny börjar om samma sak. I fråga om arbetsgifvarens rätt att fritt antaga och afskeda arbetare samt att leda och fördela arbetet innehålles i lagen om kollektivafstal icke några bestämmelser, och stadgandet i lagen om vissa arbetsaftal, att arbetsgifvaren äger rätt att leda och fördela arbetet, är af så godt som intet värde, då i kollektivafstal motsatta bestämmelser kunna införas och blifva gällande. Trots rådets bestämda afstyrkanden äro de föreslagna bestämmelserna angående inrättandet af en för hela riket gemensam, permanent förlikningskommission samt om förbud för parterna i vissa fall att börja öppen strid, innan medling afslutats eller pågått viss tid, upptagna i förslaget». (Detta enligt en artikel i »*Industria*» för april 1911.) Det är sålunda tydligt, att denna stora arbetsgifvareorganisation icke tror på möjligheten af någon annan arbetsired än den, som dikteras af arbetsgifvarna genom ett fritt användande af deras öfverlägsna maktmedel — genom krig och arbetarnas nederlag således. Vi stå alltså inför en olöslig konflikt af uppfattningar beträffande regeringsförslaget inom *själfva det läger*, från hvilket förslaget har framkommit och som ursprungligen har varit förslagets mäktigaste bärare.

I lagförslaget, sådant det nu föreligger efter utskottets behandling, icke mindre än sådant det afämnades af Kungl. Maj:t, saknar jag såväl vilja och förmåga att nedtränga till det ondas rot som vilja och förmåga att åt arbetarna utmäta real eller ens fullt konsekvent formell rättvisa. Lagförslaget höjer sig icke öfver den ytterst primitiva uppfattning, att allt vore godt och väl på arbetsmarknaden, om vi blott genom lag kunde hindra utbrottet af de stora öppna striderna mellan arbetsgifvarnas och arbetarnas organisationer. Arbetarorganisationernas stridslystnad får för lagförslagets upphofs- män och anhängare uppenbarligen gälla som ofredens egentliga orsak. Och som idealet af rättvisa tycks man i detta fall betrakta ett slags rättslig likställighet mellan den ekonomiskt starke och den ekonomiskt svage — dock i verkligheten med sådana modifikationer,

att arbetaren, den svagare parten, träffas i allo hårdare af tvångsbestämmelserna och straffparagraferna.

Skall en arbetsaftalslagstiftning i vår tid bli verkligt fredsfrämjande, måste den utgå från uppfattningen, att det finnes ett ännu högre samhällsintresse att beakta än den med lagparagrafer framtvingade blott yttre arbetsfreden för tillfället. Detta högre samhällsintresse är: trygghandet eller främjandet af en sådan utveckling af arbetarklassens ekonomiska, sociala och kulturella läge, att vi mer och mer närma oss en sundare samhällsordning, inom hvilken det icke längre finnes den oöfverstigliga ekonomiska intressemotsättningen mellan skilda samhällsklasser, som nu är den djupast liggande orsaken till den nästan oafbrutna oron och spänningen på arbetsmarknaden. Ingenting är som bekant sämre läkar Konst än att blott och bart undertrycka sjukdomens symptom, så att patienten för en ytlig iakttagare kan förefalla botad, ehuru sjukdomen härjar i hans inre värre än någonsin. Arbetstvisterna samt strejk och lockout äro symptom af djupgående sociala missförhållanden. Det är dessa vi måste söka häfva genom positiva sociala reformer, som ge äfven åt arbetaren en sund eggelse för hans förvärfsbegär, utsikt till välstånd och trygghet, möjlighet till ekonomisk själfständighet eller ekonomiskt själfansvar. Att genom lag *omöjliggöra* arbetarens öppna kamp för sitt uppstigande till välstånd och själfansvar, det innebär dock att man påtvingar honom en underjordisk kamp för detta samma mål. Och därmed har man grundligare skadat samhället än någon än så omfattande kraftmätning mellan arbetare och arbetsgifvare förmår.

Grundfelet uti regeringens, utskottsmajoritetens och arbetsgifvareorganisationernas uppfattning af hela arbetsaftalsproblemet är, att de betrakta arbetaren uteslutande som ett produktionsmedel samt största möjliga produktionsmängd och profitmassa som den ekonomiska verksamhetens egentliga ändamål samt arbetskraften som en vara lik andra varor. Uti vårt land, där protektionismens principer starkt tillämpats under en följd af år, har det från både industriellt och agrariskt håll sagts, att konjunkturerna på världsmarknaden *icke* få vara afgörande för lefnadsmöjligheterna inom viktiga befolkningslager i landet och att man därför bör bygga upp tullmurar, som hålla priserna på vissa varor tillräckligt höga i producenternas intresse. Jag vill därför bedja det »samhällsbevarande» partiet och de protektionistiska arbetsgifvarne att söka tillämpa en sådan åskådning också på arbetareförhållandena. Då vi i utlandet hafva att göra med arbetarelager, som äro analfabeter och som lefva i sämre materiella förhållanden än våra arbetare, och därför nöja sig med lägre löner och kunna hjälpa till vid producerandet af billigare varor än det är möjligt för våra arbetare, går det icke an att låta dessas, de svenska arbetarnas, löner bestämmas genom konkurrens med sådana främmande arbetarelager.

Arbetet är icke en vara som hvarje annan, ty arbetaren är

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

människa och medborgare. Hans materiella och andliga väl är produktionens ändamål — liksom arbetsgifvarens och hvarje annan medborgares materiella och andliga väl är det. De blinda ekonomiska konjunkturernas lekboll får lika litet arbetarens som arbetsgifvarens eller någon annans välfärd vara. Så länge kroppsarbetaren hela sitt lif existerar blott som ett slags lös medhjälpare eller tillfällighetsarbetare uti en för jord- och kapitalägares räkning skött produktion, så länge måste han känna sig ekonomiskt hemlös i det egna fäderneslandet och utestängd från full ekonomisk medborgarrätt genom det egna samhällets ekonomiska organisation. Så länge detta tillstånd varar, eller med andra ord så länge arbetarefrågan ej är i vissa huvuddrag löst genom positiva samhällsreformer, är det enligt min mening ren dårskap att af några arbetsaftalslagar vänta sig fred på arbetsmarknaden. Dylika fredsförhoppningar skola krossas framför allt af de stora moderna arbetsgifvarekoalitionernas välkända och hastigt växande ekonomiska hänsynslöshet och omåttliga maktlystnad. De modärna arbetaremassornas växande insikt om hvad frågan egentligen gäller för dem, skall driva dem in i försvarskriget för deras ekonomiska rätt. Inga aftalslagar skola kunna hindra spridandet af insikten inom arbetarklassen, att det i och med den nutida industrialismens utveckling till jättelik stordrift och till ringbildning, kartell- och trustväsen, uppstår en öfverhängande fara för lönearbetarnas sociala försärfvande under de organiserade arbetsgifvarna.

Då jag sålunda betonar, att föreliggande lagförslag är i sin allmänna läggning och i vissa sina huvudbestämmelser otjänligt att främja arbetsfreden och då jag framhållit, att de positiva socialreformerna äro våra enda fullt pålitliga medel att närma oss arbetsfredens ideal, så har jag naturligtvis icke därmed velat säga, att all arbetsaftalslagstiftning och därmed sammanhängande annan lagstiftning äro öfverflödiga i den närmaste framtiden. Jag anser emellertid, att sådan lagstiftning måste börja med en lagbestämmelse, som saknas i det närvarande förslaget. Jag menar en lag, som effektivt skyddar föreningsrätten. I 1910 års förslag till lag om kollektivafstal innehöll ju § 9 följande bestämmelse: »Ej må i kollektivafstal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller göras inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill. Har sådant förbehåll skett vare det ogilldt.»

Visserligen är jag fullt enig med dem, som anse, att en dylig bestämmelse icke hör hemma i kollektivafstalslagen och att den därför med all rätt är utesluten ur det nu föreliggande förslaget. Men å andra sidan instämmer jag med kungl. kommerskollegium och förlikningsmännen i deras uttalanden om behöfligheten just nu af en särskild föreningsrättslag. Förlikningsmännen yttra, att de finna sig manade att »framhålla önskvärdheten af att i samband

med ifrågavarande lagstiftning må skapas bestämmelser, som innebära ett möjligast effektivt skydd för föreningsrätten. Endast därigenom kunna bevaras och utvecklas de starka organisationer å ömse sidor, hvilka, enligt hvad i den kungl. propositionen yttras, innefatta en förutsättning och den bästa garanti för ernående af lugn och fred på arbetsmarknaden.»

Hvad kommerskollegium beträffar, förklarar sig kollegium i allt väsentligt biträda det af samtliga förlikningsmän framställda förslaget, »att, såsom ock motionsvis vid flera tillfällen och senast vid årets riksdag i anledning af de förevarande lagförslagens framläggande yrkats, i samband med denna lagstiftnings genomförande må skapas bestämmelser, som innebära ett möjligast effektivt skydd för föreningsrätten. Riktigheten af förlikningsmännens uttalade uppfattning, att endast därigenom kunna bevaras och utvecklas de starka organisationer å ömse sidor, såsom i Eders Kungl. Maj:ts proposition yttrats, innefatta en förutsättning och den bästa garanti för ernående af lugn och fred på arbetsmarknaden, lärer näppeligen, särskildt efter de senaste årens erfarenheter inom vårt eget land, kunna jäfvas. Det torde ock förtjäna erinras, att lagberedningen i Finland uti sitt år 1908 framlagda förslag till lag om arbetsaftal med en liknande motivering intagit följande stadgande: 'Om arbetsgifvare eller hans ställföreträdare förbjuder arbetare att tillhöra eller ansluta sig till lagligen tillåten förening, eller om arbetare försöker på samma sätt förgripa sig uppå arbetsgifvarens föreningsrätt, straffes den som därtill gör sig skyldig med böter, högst femhundra mark. Öfverenskommelse, genom hvilken vederbörande förbundit sig att icke tillhöra förening, vare ogiltig.' Härmed har kollegium visserligen icke velat förorda ett absolut lika lydande stadgandes införande i svensk lag, utan endast velat anföra ett exempel på, att man äfven i andra länder har sin uppmärksamhet fäst på behöfligheten af ett lagbud till skyddande af föreningsrätten. Att ett sådant är behöfligt och naturligt, därom synes kollegium, som nämndt, ej någon tvekan kunna råda. Kollegium får därför äfven för sin del förorda införande i lag af bestämmelser till möjligast fullständiga skyddande af arbetsgifvares och arbetares föreningsrätt.»

I detta sammanhang vill jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på den engelska lagstiftningen om fackföreningar och föreningsrätt. Denna lagstiftning börjar i prohibitiv form redan i slutet af 1700-talet, men har sedan år 1824 steg för steg utvecklats principerna för en fullt effektiv och *efter arbetarklassens praktiska kraf* noga anpassad föreningsrätt. I det senaste tillägget till denna lagstiftning, lagen om arbetstvister af år 1906, legaliseras uttryckligen utställandet af så kallade »strejkposter» och försök att »fredligt övertala» så kallade strejkbrytare att upphöra med arbetet samt stadgas *förbud för domstolarna* att taga befattning med en stämning mot en fackförening, då anklagelsen går ut på, att fackföreningen skulle gjort sig skyldig till en handling, hvilken, om ej begängen

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.
(Forts.)

af en fackförening, kunde varit belagd med skadeståndsplikt. Jag har här texten till den engelska lagen, och den innehåller således hvad den svenska arbetsgifvareföreningen något håfullt kallar för »det socialdemokratiska krafvet på en skadeståndsgaranterad för- eningsrätt». Den rätten är lag i England!

Mina herrar, när vi en gång kommit så långt, att lagstiftningen säkerställer föreringsrätten, skyddar fackföreningarna såsom arbetar- klassens vapen mot en i ekonomiskt afseende oftast öfvermäktig mot- ståndare samt med kraft bedrifver positiva socialreformer, då, men först då, börjar samhället närma sig den i socialt afseende demokratiska typen. En utveckling af förerings- och skiljedomsförfarandet är ett oundgängligt led i denna demokratiska utveckling af arbetsaftalslag- stiftningen. Samhället bör, enligt min mening, slutligen genom lag kunna begränsa och i vissa fall förbjuda det ekonomiska privat- kriget mellan arbetare och arbetsgivare. Men detta endast i sam- band med en social lagstiftning, som effektivt tillgodoser arbetar- klassens kraf på en väsentlig förändring till det bättre af hela sin samhällsställning. Om detta villkor ej är uppfyllt, kan ett direkt lagstiftande om arbetsfred omöjligt blifva effektivt och gagneligt. En lagomgärdad arbetsfred innebär med nödvändighet en allmän offentlig reglering af arbetsaftalen. Och en sådan reglering måste hvila på grundval af principen om statskydd för vissa minima af lefnadsstandards och arbetsduglighet samt frihet för konkurrensen att drifva upp löner, lefnadsstandards och arbetsduglighet öfver dessa minima.

Hvad som kan synas värdefullt i det nu föreliggande förslaget om förlikningsförfarandets utveckling, skall jag därför vara redo att understödja. Men det nuvarande förslaget till kollektivafstalslag är enligt min mening otjänlig såsom inledning till ett sådant framsteg.

Jag ber därför, herr talman, att, med yrkande af bifall till min motion, få yrka afslag å § 1 i föreliggande förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till samman- trädet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Asker: Herr talman, mina herrar! Då denna viktiga fråga nu för andra gången föreligger till Riksdagens pröfning, må det tillåtas mig att yttra några ord till frågans belysning, besjälad som jag är af den förhoppning, hvilken säkerligen många dela med mig, att Riksdagens båda kamrar äntligen må enas om att fastslå normerande lagbestämmelser för att åtminstone i någon mån före- komma eller begränsa striderna emellan arbetsgivare och arbetare i detta land — en tvekamp, i hvilken icke blott de stridande par- terna utmatta hvarandra utan af hvilken äfven utanför stående och landet i dess helhet lida oerhörd skada. Det är i sanning att be- klaga, att inom det särskilda utskott, som haft frågan under förbe-

redande behandling, fullständig enighet icke kunnat uppnås, utan att reservationer med yrkande på rent afslag å den kungl. propositionen afgifvits af åtskilliga utskottsledamöter från Andra kammaren, men det synes mig då ock böra blifva på i första hand *dessas* ansvar, som frågan faller, *om* den faller.

Att invänta ett lagförslag, hvarom förfäktarne af såväl arbetsgifvarnes, som arbetarnes intressen kunna enas, torde vara hopplöst och det blir därför en tvingande nödvändighet för de lagstiftande myndigheterna att träda emellan för att med om än varsamma, dock positiva bestämmelser ingripa i denna för landets lugna utveckling så viktiga fråga och åtminstone försöka att bereda landets befolkning den arbetsro, hvarom alltjämt talas och på hvilken alla hoppas.

Den som uppmärksamt jämfört de lagförslag i detta ämne, som under förra året framlades för Riksdagen, med dem, som nu föreligga till afgörande, synes mig böra utan tvekan medgifva, att de nu föreliggande förslagen särskildt med de af utskottet ifrågasatta förändringar, äro till sin innebörd att föredraga framför förra årets. Väl är det sant, att hvarje lagförslag i en så vidtgående fråga som denna kan tåla vid ändringar och tillägg, men detta får icke enligt min mening utgöra ett hinder för att fastslå sådana väsentliga bestämmelser, som äro af förhandenvarande förhållanden oundgängligt nödvändiga.

Bland de fördelar, som med nu föreliggande förslags antagande stå att vinna, anser jag mig böra särskildt framhålla, att kollektivaf-talen mellan arbetsgifvare och arbetare, hvilka aftal för närvarande hafva en betydande omfattning här i landet, komma att erhålla lagligt skydd för sin fortvaro; att sympatistrider icke blifva absolut förbjudna, men icke heller direkt legaliserade; att arbetsstrider icke längre få framkallas af *rättstvister*, utan att dessa skola afgöras af särskildt för ändamålet anordnade domstolar; att *arbetsinställelse* eller därmed jämförlig åtgärd, där den utan aftalsbrott kan äga rum, icke får vidtagas utan att dagen för den tillämnade åtgärden tillkännagifves motparten inom viss i lag lämpligen afvägd tid; samt att arbetsaftal ingångna för *viss tid* icke kunna rubbas. I fråga om förlikningsväsendet anser jag utskottets förslag om förlikningskommission endast i *särskilda fall* vara att väsentligt föredraga framför en permanent skiljedomstol, som förr eller senare komme att försvaga förlikningsmännens sträfvande att på stridens första stadium söka få den bilagd.

Med alla dessa fördelar för ögonen och då därtill kommer, att hvad man alltid skulle komma att med de föreliggande lagförslagens antagande vinna, vore att blifva befriad från en mängd *okynnesstrjcker*, som sakna allt berättigande, men ofta leda till ytterligare förvecklingar, har jag svårt att tro, det kamrarna icke skulle vilja redan nu komma till ett positivt resultat i denna för hela landets befolkning så bekymmersamma angelägenhet.

Det föreligger visserligen en reservation inom utskottet från
Första kammarens protokoll 1911. Nr 24.

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

några ledamöter i denna kammare med yrkande, att lagen om vissa arbetstvister må af Riksdagen antagas endast under förutsättning att lagarne om kollektivafstal och om arbetsdomstolen vinna Riksdagens godkännande, till stöd för hvilken mening reservanterna betonat, att de förändringar i medlingslagen, som af utskottet förordats, icke torde vara af trängande behof påkallade, men då, på sätt jag förut framhållit, utskottets förslag bör blifva till mera verkligt gagn för förlikningsmannainstitutionens fortfarande verksamhet än kungl. propositionens förslag i denna del, vågar jag uttala den förhoppning, att Första kammaren utan afseende å detta reservanternas villkor, måtte i konsekvens med sitt förra året fattade beslut, i hufvudsak godkänna de i den kungl. propositionen framlagda lagförslag med de af utskottet föreslagna förändringar. Ty det lärer i allt fall icke kunna förnekas, att *hvarje* steg, som tages till tryggande af arbetsaftalens bestånd, måste lända till fromma för förtroende och lugn på arbetsmarknaden.

På grund af detta mitt uttalande får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag i den nu föreslagna paragrafen.

Herr Stendahl: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om att det är att beklaga, att de föreliggande lagförslagen blifvit framlagda, då ibland dem saknas förslag om lag emot samhällsfarliga strejker, hvilken sistnämnda lag gifvetvis måste vara den ur samhällets synpunkt viktigaste och den, hvarförutan arbetsro *icke* står att vinna.

Det kan dock vara möjligt, att den meningen allmänt blifvit ntbredd i landet, att de nu föreliggande lagförslagen skulle öka möjligheten för den efterlångtade arbetsron, men jag kan för min del icke annat än tro, att dessa lagförslag, som säkerligen mest styrka arbetarnas stridsställning, i stället för att åstadkomma arbetsro skola gifva anledning till oändliga arbetstvister.

I Australien, det land i världen, där man gått längst på arbetslagslagstiftningens område och där man infört obligatoriskt skiljedomsförfarande, är redan nu inom samtliga partier missnöje med den försumpning, hvartill lagen ledt.

Visserligen har det här i landet skett, att den minsta af de tre arbetsgifvareföreningarna, med cirka 25,000 arbetare, uttalat sig för antagande af de nu föreliggande lagförslagen, men har denna förening en helt annan arbetarestam än de öfriga, enär dess arbetsmateriel utgöres af fackutbildadt folk, som för sin utkomst samtliga äro hänvisade till föreningens verkstäder, och har dessutom föreningen en så stark organisation, att nu föreliggande lagförslags brister ur arbetsgifvaresynpunkt icke synnerligen kunna beröra föreningens intressen.

Jag kan icke neka till, att jag beundrar den öfverlägsna taktiska förmåga och den konsekvens, hvarmed socialdemokraterna såsom tränade underhandlare söka bibringa sina motståndare i Riks-

dagen den uppfattningen, att de af dessa erbjudna fördelarna måste ökas, därför att de sakna värde för arbetarepartiet, men att däremot hvad man fordrar af socialdemokraterna har ett oerhördt stort värde för dem.

Allt detta sker naturligtvis för att vid uppgörelsen få så stor vinst som möjligt och för att med välvilliga människors hjälp sönderbryta de samhöriga lagförslagets sammanhang och sålunda förlänga striden för att lämna socialdemokraterna själfva fördelen af att med stöd af sin öfverlägsna taktik och eniga blick för partiets fördelar vinna segrar en för en öfver de sprängda isolerade afdelningarna.

Då jag ser denna fara, måste jag påpeka den för mina vänner, äfven om man beskyller mig för missuppfattning. — Ett borde man äfven i sådant fall kunna medgifva mig, nämligen att jag icke underskattar socialdemokraterna såsom motståndare.

Vid lagstiftning af denna art, där olika grupper synas hafva så diametralt motsatta uppfattningar, och alltså förslaget måste vara mer eller mindre ren kompromiss, gäller det, att icke den ena parten må plocka ut och drifva igenom de delar af lagförslagen, som för honom äro smakliga, utan att samtliga lagförslagets samtida accepterande göres till oefftergiftigt villkor för lagförslagets antagande.

Att genom teoretisk konstruktion åstadkomma lagstiftning, som ingen af de två mest intresserade parterna vill hafva och som icke är oundgängligen nödvändig för samhället, kan enligt *min* mening icke hänföras till nyttigt lagstiftningsarbete.

Enligt min åsikt vittnar det om sangvinisk politisk uppfattning, ifall man tror sig kunna vinna arbetsfred genom att åstadkomma en lagstiftning, hvarigenom man insnör rörliga ekonomiska förhållanden i tvångströja.

Då man i stort kan säga, att hvarken arbetsgifvare eller arbetare vilja hafva det nuvarande lagförslaget och då i öfrigt lagförslag mot samhällsfarliga strejker icke föreligger, oaktadt en sådan lag är den nödvändigaste för bevarande af samhällslugn och arbetsfred, så kan jag för min del icke annat än på skäl, fullkomligt motsatta socialdemokraternas, i hufvudsak instämma i det resultat i fråga om yrkande om föreliggande lagförslags förkastande, hvartill de kommit, och får jag därför, herr talman, yrka afslag å samtliga nu ifrågavarande lagförslagen.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller om en kort stunds uppmärksamhet för att få tillfälle uttala mig i denna mycket viktiga fråga, hvarvid jag till en början ber att få uttala, att jag icke delar de farhågor för denna lagstiftnings verkningar, som den föregående talaren framhöll. Jag har för min del icke tvekat på, att i striden emellan organiseradt kapital och organiserad arbetskraft, samhället icke kan förhålla sig likgiltigt och överksamt. Det är länge sedan man växt ifrån den uppfatt-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

ningen, att staten skulle vara den stumme åskådaren till den ekonomiska täflingskampen, till the struggle for life. Det är länge sedan man hyste den uppfattningen, att staten icke hade någon annan ekonomisk uppgift än att gifva det s. k. kontraktsskyddet.

I dessa ekonomiska strider, som i det moderna samhället uppstå, stå på spel så stora materiella och ideella värden, att det är icke endast de stridande parterna, som beröras af kampen, utan hela samhällslivet, och därför har man rätt att fordra och plikt att medverka till en lagstiftning, som är ägnad att mildra striderna och att i sin mån främja freden. Då uppställer sig den frågan, huruvida det förevarande lagförslaget kan främja detta ändamål. För min del tvekar jag icke att besvara den frågan jakande. I stort sedt tror jag, att man icke kan få en mera lämplig lagstiftning på det ifrågavarande området med de motsättningar, som där förekomma. Att de parter, som närmast beröras af denna lagstiftning, hafva uttalat sig däremot, torde icke behöfva allt för mycket imponera på oss. Det är ju gifvet, att dessa se lagstiftningen ifrån sin speciella intressesynpunkt och att de anspråk, som de å ömse sidor framställa, gå i så skilda riktningar, att de nog aldrig kunna träffas.

Den ärade talare, som här framställde socialdemokraternas uppfattning i frågan, framlade en grundval för dessa lagbestämmelser, men denna grundval var af den beskaffenhet, att han icke själf kan tänka sig, att denna grund blir inom den närmaste tiden lagd. Han talade om, att det behöfdes lyckligare samfundsförhållanden. På den vägen skulle striderna utjämnas. Det är ju en önskan, som vi alla hysa, men innan man kommer till det målet, till den bättre samfundsordning, som talaren skildrade, hafva vi många steg att taga och behöfva helt visst därvid stöd af lagstiftningen.

Det är gifvet, att förslaget icke kan lösa hela detta svåra problem, det gör heller icke förslaget anspråk på.

Det är ju ock gifvet, att lagförslaget har brister och luckor, som framdeles kunna behöfva fyllas. Det rör sig på ett område, där marken ännu har varit öröjd. Men därför att det finnes brister, må man icke kasta bort det myckna af värde, som förslaget i själfva verket gifver. Genom detta lagförslag inordnas det viktiga kollektivafvalet i rättsordningen. Det får sin rättsliga ställning. Genom arbetsdomstolen få vissa viktiga rättstvister ett snabbare och, som jag tror, pålitligare afgörande. Den ärade talare, som förde utskottsreservanternas talan, var icke nöjd med arbetsdomstolen. Men jag undrar, om någon tror, att man kan med den nuvarande domstolsorganisationen såsom grund träffa sådana anordningar, att ifrågavarande rättstvister blifva på ett tillfredsställande sätt afgjorda, och icke kan gällande instansordning för ifrågakomna tvistefrågor vara lämplig. Det har visat sig, att när arbetsaftal ingås, så träffas oftast den uppgörelsen, att därest rättstvister skulle uppstå, öfver-

lämnas de till en skiljenämnd att afgöras, då vederbörande funnit, att de vanliga domstolarna därför icke lämpa sig.

Det framlagda förslaget rörande vissa arbetstvister har visserligen af utskottet blifvit väsentligen beskuret, men däri medgifves dock en utvidgning af skiljemannaförfarandet, som helt visst skall verka gynnsamt vid själfva krigsberedelserna. Slutligen kommer härtill, att det särskilda arbetsaftalet blir omgärdadt af rättsliga garantier. Allt detta synes mig vara af mycket stor vikt och blifva till så stor allmän fördel, att man har svårt att taga på sig ansvaret att tillbakavisa förslaget. Att nu gå in på förslagets detaljer synes mig icke vara lämpligt. Att framställa yrkande på mindre väsentliga förändringar däri torde ej heller vara att rekommendera. De meningsskiljaktigheter, som därom kunna förefinnas, böra icke verka störande på det hela.

Jag skulle dock vilja med några ord vidröra några af de fundamentala bestämmelserna, som visserligen det särskilda utskottets ordförande redan behandlat, men jag vill dock framhålla något från mitt sätt att se. Det har framhållits såsom en brist i § 8, att då densamma förbjuder intressestrider under det kollektivaf-tal äger bestånd, lagen icke visat någon utväg att få intressetvister emellan de parter, som slutit aftal, afgjorda. För min del är jag övertygad om, att vederbörande parter, med kännedom om sagda förhållande icke skola underlåta att träffa aftal om, huru sådana intressetvister skola afgöras. Detta sker redan nu och man tvingas ännu mera därtill, om förslaget varder lag. Jag ser häri en ren fördel, ty då kunna de aftalsslutande parterna välja just det sätt för afgörandet, som bäst passar dem med hänsyn till yrkesförhållanden och annat.

Det har talats mycket om, att förslaget skulle legalisera sympatistrejker. Jag tror, att detta uttryck icke får verka suggererande. Lagen har ju förbjudit strider så långt den ansett det vara rådligt. Den har icke kunnat förhindra vissa strider. Men dessa äro ju sådana som öppnas, då i själfva verket ett nödläge förekommer. Och jag undrar, om icke en organisation, som under bestående aftal skulle vilja öppna en strid utan att ett sådant nödläge föreläge, skulle af den opinion, som uppstode, förmås att afstå från sin afsikt. Med opinionen måste man nu alltid räkna vid dessa arbetsstrider, och den verkar så starkt, att den i viss mån kan utfylla den lucka, lagstiftningen här har lämnat öppen.

Hvad beträffar skadeståndsbestämmelserna, sådana de äro formulerade i 2:dra stycket af § 9, så kan jag näppeligen annat än gifva reservanterna rätt beträffande de skäl, som emot ifrågavarande skadeståndsplikt blifvit af dem anförda. Det är helt visst en utvidgning af de grundsatser, som hittills varit gällande för skadestånd, och jag är tveksam om det berättigade i en sådan utsträckning. För min del skulle jag därför helst se att reservanten, herr Zetterstrands yrkande om uteslutande af detta moment blifve bi-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgi/vare
och arbetare.*
(Forts.)

fallet. I verkligheten tror jag, att däri icke skulle ligga någon fara, ty den organisation, som vill medverka genom understöd till en otillåten strejk, kan lätt göra detta på omvägar, hvarigenom den blir formellt oåtkomlig.

Huruvida det har varit så lyckligt, att utskottet så skarpt beskurit lagen om vissa arbetstvister, därom är jag rätt tveksam. För min del hade jag trott, att en permanent förlikningskommission skulle vara till gagn, under förutsättning dock att man kunnat få skarpt markerade gränslinjer för dess befogenhet.

Emellertid, så som saken nu ligger, tror jag, att man icke har annat att göra, än att gå på den linje, som utskottet härutinnan har uppdragit.

Jag vill icke gå in på de särskilda bestämmelserna vidare, utan vill sluta med det uttalande jag hade till en början, nämligen att enligt min öfvertygelse, detta förslag är ägnadt att främja arbetsfreden. Det skapar vissa neutrala zoner, inom hvilka de stridande trupperna icke få föras. Det omgärdar de särskilda arbetsaftalen med rättsliga garantier, det skapar ett domstolsförfarande, som enligt min uppfattning skall underlätta afgörandet af de uppkomna rättstvisterna, och det utvidgar skiljemannaförfarandet, så att det kan bättre påverka de stridsrustningar, som hafva börjat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna första punkt af lagförslaget.

Herr Trygger: För min del är jag icke blind för åtskilliga svagheter, som vidlåda den lagstiftning, som nu är underkastad vårt bedömande, och personligen är jag synnerligen skeptisk i fråga om lagstiftarens förmåga att gifva det förlösande ordet i strider mellan olika intressen, men icke desto mindre förordar jag det förslag, som nu här föreligger. Ty enligt min åsikt måste ett försök göras att med lagstiftningens hjälp skapa arbetsro här i landet, och ett dylikt försök är, såvidt jag kan förstå, med verklig skicklighet gjordt i det föreliggande förslaget. Detta försök är ock gjordt med allvarligt afvägande af de olika intressenas berättigande. Första kammaren har i fjol i stort sedt godkänt detta förslag och jag skulle misstaga mig bra mycket, om kammaren icke i år skulle vilja skänka detsamma sitt bifall.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Hellner: Jag vill bara besvara ett par anmärkningar, som den ärade talaren på Stockholmslänsbanken gjorde. Han förebrådde mig, att jag citerade en tidskrift, hvars anseende var obekant och hvars omdöme därför skulle vara otillförlitligt. Jag ber att få meddela honom, att jag genom utrikesdepartementets bemedling skaffat mig upplysningar om denna tidskrift och fått det be-

sked, att den har ett godt anseende och att dess hufvudredaktör är den bekante publicisten mr Stead.

Vidare vill jag framhålla, att jag ingalunda anförde detta yttrande såsom tillfyllestgörande bevis för att förhållandena i Australien voro så mörka och dystra. Icke heller har jag påstått, att icke lagstiftningen visat sig gagnande för arbetsfreden. Jag framhöll tvärtom, att omdömet om den australiska lagstiftningen i allmänhet gått i den riktningen, att den främjat arbetsfreden, men att på allra sista tiden därifrån hörts röster, som sätta i fråga, om man för beständigt kan vänta dessa gynnsamma resultat, och som en sådan röst har jag citerat ifrågavarande artikel i tidskriften.

Vidare förebrådde samme talare mig för att jag hade påstått, att arbetsgifvare hafva rättighet att afskeda en arbetare därför att en skiljedom rörande dennes lönevillkor gått arbetsgifvaren emot, och talaren citerade för att motbevisa mig, Australiens lagstiftning. Detta hans yttrande torde bero på en fullkomlig missuppfattning. Jag talade om § 8 i det föreliggande lagförslaget och om dess verkningar för det fall att man kompletterade den med skiljedomsbestämmelser af det innehåll, reservanterna föreslagit. Jag tror icke, att man kan i denna fråga åberopa Australiens lagstiftning mot hvad jag yttrade i det hänseendet, och jag vidhåller, att, äfven om man införde obligatorisk skiljedom, skulle det vara möjligt för en arbetsgifvare att åstadkomma samma resultat, som reservanterna vilja förebygga, genom att efter skiljedomen afskeda de arbetare, som skiljedomen gäller, och taga andra i stället.

Herr af Petersens: Herr talman, mina herrar! Om grundad anledning förefunnes, att man kunde förvänta, att varaktig fred på arbetsfältet skulle kunna vinnas genom godkännande af de nu föreliggande lagförslagen, så skulle jag låta mina betänkligheter fara; men som ett sådant resultat icke skäligen kan påräknas — och det så mycket mindre, då jämväl socialisterna motsätta sig — så får jag vördsamt yrka afslag å samtliga dessa förslag.

I ett särskildt anförande, som återfinnes å sidorna 153/158 i »Till Kungl. Maj:t inkomna yttranden öfver vissa vid 1910 års riksdag behandlade förslag i fråga om arbetsaftalslagstiftningen», har jag uttalat, att det vore utopi att vilja skapa arbetsfred medelst lagstiftning utan att tillika stadga effektiv straffpåföljd vid aftalsbrott, och jag kan icke frångå denna åsikt, hvilken grundar sig å erfarenhetens vittnesbörd om den mänskliga naturens svaghet och opålitlighet. Det finnes icke något som helst stöd för förutsättning af obetingad godvillig laglydnad, och som den föreslagna lagstiftningen är baserad på sådan förutsättning, måste förslagen i och för sig anses alltför aerostatiska för att kunna upphöjas till lag, och det så mycket mera, då den föreslagna skadeståndsplikten i allmänhet torde kunna anses tämligen betydelslös ej blott beträffande den individuella arbetaren utan jämväl beträffande fackföreningarna —

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

på sätt typografförbundet vid den s. k. storstrejken 1909 tydligt bevisat, och hvilket förfarande lätt kan vinna efterföljd, hvarjämte den s. k. »nya moralen» — denna jesuitiska praktblomma — med sin klass-solidaritet är ett faktum, med hvilket man numera måste räkna vid bedömande af fackföreningsrörelsen.

I öfrigt kan jag icke underlåta att, i likhet med en föregående talare, uttala, hurusom det, efter mitt förmenande, varit vida angelägnare, om lagstiftningen inriktats på förebyggande af de i egentlig mening samhällsvådliga strejkerna, än på de enskilda, ty dessa senare, äfven om de medföra ett ömsesidigt utpinande, måste dock jämförelsevis hafva ett lindrigare förlopp än de samhällsvådliga strejkerna, hvilka kunna blifva rent af ödeläggande.

Herr Wickman: Herr vice talman, mina herrar! Jag ämnade icke i principdebatten upptaga kammarens tid i denna fråga, men af den debatt, som här förts, synes det framgå, att denna kammarare äfven denna gång skulle komma att antaga det här föreliggande förslaget. Jag är af den uppfattningen, att då en lag skall stiftas bör denna lag åtminstone hafva såsom sin grundval att de parter, mot hvilka eller för hvilka lagen afses, därom i någon mån böra vara ense. En lagstiftning bör väl se till, i synnerhet, när det gäller intressestrider, att dessa bådas väl i så fall må tagas hänsyn till. I här föreliggande lagförslag har man nu af den förda debatten och äfven tidigare allmänt inom landet fått förnimmelsen af, att ingendera parten känner sig tillfredsställd med det lagförslag, som här föreligger.

Jag nödgas i detta sammanhang peka litet tillbaka på den tid, då arbetareorganisationerna, ifrån att hafva varit så att säga de små verkstadsklubbarna med uppgift att med sina arbetsgifvare komma öfverens, kommit fram till kollektivafstal med fackföreningar och fackförbund. Men hvad var orsaken, mina herrar, att dessa icke i någon mån fingo auktoritet eller gällande kraft. Hvad som då fattades och hvad som fattas ännu är hvad Riksdagen i årtionden försummat, nämligen att gifva arbetareorganisationerna här i landet en föreningslag.

En talare tidigare här i dag har sagt, att det icke var på den punkten, som striderna hufvudsakligen uppblussat, utan orsaken var de ekonomiska tvisterna. Nej, mina herrar, blicka ni tillbaka femton, ja tjugo år, så skola ni finna, att det är just på den punkten striderna blossat upp från början, och det är på den punkten än i dag i de allra flesta fall, som striderna ilsknast utkämpas inom organisationerna.

Det är helt naturligt, att då arbetarörelsen vuxit fram och fostrat arbetarklassen till insikt om sitt människovärde, krafven ställas i första hand på arbetsgifvarne och i andra hand på samhället för den existensmöjlighet, som vi måste tillerkänna äfven det arbetande folket i landet.

Man har sagt sedan 1909 och kanske något tidigare, att det är icke endast de två stridande parterna, som skola regera samhället. Man nödgas skapa lagar; som tillgodose samhällets rätt. Det är sant, men tro herrarna, att samhället skall hafva någon nytta af en lagstiftning, där de två intresserade parterna icke kunna blifva sams. Jag tviflar därpå, i synnerhet när det framlagda förslaget i § 8 och 9 och särskildt i den förstnämnda innehåller bestämmelser, där man ger fullständig frihet i fortsättningen åt dessa sympatistrider, sympatilockouter. Hvertill tjänar då lagen?

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Därtill kommer i § 9 den mannamån, som jag kanhända blir i tillfälle att tala om sedan. Tro ni, mina herrar, att icke den fattigare parten, arbetarklassen, blir lidande på en lagstiftning, äfven om den af lagstiftaren afsågs att skapas aldrig så rättvis. Den skadeståndsplikt, som i lagförslaget här afses och som en domstol skulle hafva rätt enligt vissa talares mening att sedan precisera, kan vara lätt för dem som hafva möjlighet att utfylla och utgöra skadeståndsplikten, men för den fattiga arbetarklassen blir resultatet ett annat. Hvarthän leder detta lagförslag? Till intet annat än kringgående af detsamma. Ni skola icke tro, att arbetareorganisationerna komma att i fortsättningen på sätt lagen kanhända foreskrifver underkasta sig allt. Nej, det går med denna lag, som med den tyska socialistlagen. Arbetareorganisationerna skapa sig andra riktlinjer, andra vägar att gå, hvarigenom de kunna fylla det ändamål, hvartill de äro skapade.

Jag kan således icke i detta fall betrakta det framlagda lagförslaget annat än som ett klasslagförslag, direkt riktadt mot den organiserade arbetareklassen, och i dess namn tror jag, att jag vågar nedlägga en bestämd protest i denna kammare mot lagens antagande. Herr talman! Det är ur den synpunkten jag i den fattiga utsugna arbetarklassens namn nedlägger min protest och på samma gång yrkar rent afslag på den föreslagna lagen.

Herr Ericsson, Aaby: Innan de sista ord förtonat, som den senaste ärade talaren yttrat, ber jag å min sida att få säga honom, att han här har återigen förväxlat hvad jag en gång förut från denna plats haft tillfälle påpeka, att man så ofta förväxlar, nämligen de *socialistiska* arbetarna med alla svenska arbetare; och jag protesterar emot att talaren på Gefleborgsbanken uppträder å alla dessa svenska arbetares vägnar. Må han föra talan för dem, som satt honom här, för dem har han i särskild bemärkelse rätt att föra talan, men jag tror dock verkligen icke, att han har rätt och skäl, att på detta lagförslag tillämpa det missbrukade ordet »klasslag».

Då jag nu fått ordet ber jag att få kasta en om också mycket kort återblick på detta lagförslags öde särskildt i denna kammare. Först ber jag därvid att få betona, att här har vid många tillfällen såväl vid remissdebatter som eljest påyrkats framläggande af ett lagförslag om arbetsaftal. Så framkom ett sådant förslag 1910 och

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Första kammaren dels ställde sig på lagförslagets sida, dels gick, när sammanjämkning kom i fråga, ytterligare till mötes för att möjliggöra dess antagande. Förslaget föll dock; och så återkommer Kungl. Maj:t i år med ett lagförslag, om hvilket man med fullt fog kan säga, att det är uppgjort med tanke på att undanröja de stötestenar, som förra året kommo förslaget att falla — ett lagförslag om hvilket till och med reservanterna säga, att det i många afseenden är bättre än det föregående. Förra året stodo de, som då reserverade sig emot detta lagförslag, dock på en positiv ståndpunkt och kommo åtminstone med ett motförslag; i år hafva de icke kunnat komma ens med ett sådant, utan stå på en rent negativ ståndpunkt. Jag vill då ställa den frågan till allt Sveriges folk och till er, mina herrar, som äro närvarande: hvilka är det, som i detta fall försökt åstadkomma en af alla erkänt efterlängtd arbetsfred, försökt åstadkomma åtminstone något, som verkar i riktning däråt, hvilka är det som vilja i handling omsätta, hvad som talats så mycket om? Jo, jag vågar påstå, att det är den så kallade högern i denna kammare! Och det är därom jag vill erinra, då jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till föredragna punkt.

Herr Löfgren: Den siste talarens ord hafva uppkallat mig till en gensaga. Herr Aaby Ericsson förklarade, att från de liberala reservanternas sida icke framkommit något positivt förslag i förevarande ärende vid denna riksdag. Jag vill dock påpeka, att de liberala reservanterna hafva tillstyrkt sådana ändringar i den nuvarande medlingslagen, att vi skulle få ett auktoritativt medlingsförfarande, som särskildt lämpade sig för stora arbetstvister.

Jag vill äfven hänvisa till hvad utskottets ärade ordförande började med, nämligen att ifall man icke ansåg sig kunna gå så långt, att man på en gång införde förbud mot arbetsinställelse, ja ifall man ansåg, att man icke ens borde sträfva i den riktningen, så finge man söka sig fram på andra vägar för att nå den efterlängtda arbetsfreden. Jag skulle tro, att en sådan väg just är den, som öppnar sig, ifall man vill dels grunda en lagstiftning på vunen erfarenhet, dels också gå fram med försiktighet, nämligen att man börjar, där parterna fritt kunna välja, huruvida de vilja föra strid eller icke, men träffa valet, först när en statens tjänsteman försökt medla mellan de stridiga intressena.

Jag tror, att just den omständigheten, att de liberala reservanterna likaväl som vänsterns reservanter inom utskottet i öfrigt hafva anslutit sig till den ståndpunkten, visar att de vilja något positivt; men hvad de icke vilja är att inom ett begränsadt område antaga lagbestämmelser, som de anse vara oriktigt afvägda.

Något försök till klasslag vill jag lika litet som öfriga reservanter kalla Kungl. Maj:ts förslag. Vi tro, att Kungl. Maj:t nog sökt göra så godt som i dess förmåga stått för att komma till ett lämpligt resultat, och hvad de liberala reservanterna hufvudsakligen

haft att anmärka mot förslaget har varit nionde paragrafens skadeståndsbestämmelser. Äfven där vilja vi dock icke säga, att Kungl. Maj:t medvetet velat väcka förslag om sådant, som innebär orättvisa mot den ena parten. Kungl. Maj:t har ju nämligen genom förslaget om inrättande af arbetsdomstol velat fylla de luckor, som uppstått, där lagen brustit. Men jag vidhåller den åsikt, jag redan tidigare haft tillfälle uttala, att det *icke* är en lämplig väg att slå in på att här i landet, där vi velat hafva fullständiga lagbestämmelser och där vi bundit våra domstolar vid dessa, nu på ett alldeles nytt område låta en alldeles ny domstol, om hvilken man icke vet, hur den kommer att verka tillämpa nya och speciella regler, utan att lagen åtminstone fullständigt anger grunderna för dess kommande domslut.

Den siste talaren yttrade sig särskildt i de oorganiserade arbetarnas namn eller åtminstone riktade han sin protest mot den näst föregående talaren på grund af att denne velat yttra sig i *alla* svenska arbetares namn. Jag vill icke heller säga, att detta förslag riktar sig emot någon särskild grupp af arbetare, men det egendomliga är — hvad som förut påpekats — att i sin sträfvan att stärka organisationerna och att fortsätta på den utvecklingsbana, som de hafva börjat, har förslaget kommit att minska, om icke rent af att döda de oorganiserade arbetarnas möjlighet att få rätt i alla de fall, där kollektivaftal gäller på den arbetsplats, där de äro anställda.

Jag erinrar mig från herr Bergendahls anförande, att han ansåg, att arbetsdomstolen vore nödvändig, enär på detta område krädes skyndsamhet och sakkunskap vid behandlingen af målen. Ja, men dessa egenskaper komma *organisationerna* till godo, ifall arbetsdomstolen verkar till godt. Men de som icke hafva nytta af en sådan institution, det är de oorganiserade, ty de kunna hvarken hafva råd eller tid med den långa procedur, som blir en följd af de allmänna domstolarnas sammanblandning med arbetsdomstolen: de hafva icke råd eller tid att vänta på deras utslag, utan hellre få de afstå från sin rätt.

Eftersom jag har ordet, ber jag att få säga ännu en sak. Jag har liksom ett par föregående talare anmärkt mot det föreliggande lagförslaget, att det både i kollektivaftalslagen och annorstädes saknas bestämmelser om föreningsrätten och dess skyddande. Den näst föregående talaren, herr Wickman, torde hafva riktat sig mot mig, då han sade, att en föregående talare underkänt föreningsrättsstridernas betydelse, enär jag, enligt hvad han ville göra gällande, skulle hafva sagt, att föreningsrättsstriderna vore ett fåtal. Jag vill emellertid tvärtom säga att äfven om föreningsrättsstriderna numera äro jämförelsevis få, så torde de likväl få anses höra till de svåraste. Jag vill nämligen icke förneka, att de äro svårartade, emedan de gälla en så allmäntmänsklig rättighet som föreningsrätten. Men hvad jag däremot vill påpeka är, att organisationernas utveckling småningom också kommit föreningsrätten att i praxis erkännas i

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

större utsträckning, än förut varit fallet. För att bevisa, att detta mitt påstående beträffande antalet föreningsrättsstrider var riktigt — och jag vill icke, att ett bestridande häraf skall stå oemotsagdt — behöfver jag endast hänvisa till kommerskollegii berättelser för de sista åren, af hvilka med all säkerhet skall framgå, att de öppna föreningsrättsstriderna icke varit stort flera än rättsstriderna.

Herr Bergendahl nämnde, att för honom, som dock hade mycket att invända mot förslaget skadeståndsbestämmelser, det framstode som hufvudsak, utom att arbetsdomstolen blefve inrättad, att arbetsaftalet, det personliga aftalet, komme att blifva omgärdadt af rättsliga garantier för sitt bestånd. Jag förstår icke hvad han menar med den saken, ty ingen har bestridit att äfven enligt nu gällande lag och praxis personligt arbetsaftal icke rubbas af arbetsinställelse.

För min del vidhåller jag den ståndpunkt, jag en gång intagit, och tillåter mig upprepa, hvad jag redan uttalat, nämligen att utskottets förslag ger för litet på det område, på hvilket det rör sig, och det ger där åtskilligt, som icke är godt, men det ger *ingenting alls* på det område, där det bort börja.

Herr talman, jag vidhåller mitt afslagsyrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på godkännande af den nu föredragna paragrafen och vidare på afslag därå, samt förklarade, efter att hafva förnyat den förra propositionen, sig anse densamma vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i första särskilda utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande paragraf.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 31.

2—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Under den tid kollektivafstal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, som äro af aftalet bundna, af arbetsgifvaren eller arbetarna vidtagas arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd.

Beträffande förevarande paragraf hade reservation afgifvits af herr *Zetterstrand*, som yrkat, att paragrafen måtte ur förslaget utgå.

Herr *Wickman*: Jag kan icke låta denna paragraf passera, utan att med några få ord äfven beröra densamma. Det har ju under principdebatten här tydligt framhållits vådan af, att denna bestämmelse skulle finnas kvar om rätt till sympatilockout och sympatistrejk. Jag tillåter mig ytterligare understryka den synpunkten, att lagens verkningar icke hafva den förutsättning, som man har afsett, så länge denna paragraf skall få behålla den ordalydelse, den har.

Jag tillåter mig att med dessa korta ord yrka bifall till den af herr *Zetterstrand* afgifna reservationen om uteslutande af § 8.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats af herr *Wickman*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Zetterstrand* vid paragrafen afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wickman* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 8 § i första särskilda utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Wickmans* yrkande i frågan.

*Lagförslag
om kollektiv-
afstal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 14.

Öfriga delar af utskottets förevarande lagförslag.

Godkändes.

Mom. b). Lagförslaget om särskild domstol i vissa arbetstvister.

1 §.

Godkändes.

2 §.

Denna paragraf lydde på följande sätt:

Arbetsdomstolen skall handlägga mål om skadestånd i anledning af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare eller mot lagen om sådant aftal eller mot lagen om vissa arbetstvister, så ock mål om skadestånd i anledning af afskedande, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal.

Mål, som rör kollektivafstal men ej är sådant, som i första stycket sägs, skall ock af arbetsdomstolen handläggas, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Mål, som rörer arbetsaftal och ej är sådant, som i första stycket sägs, tillhöre allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämmelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivafstal.

Yppas under handläggning vid allmän domstol af mål, som rörer arbetsaftal, tvist om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, och är målets utgång däraf beroende, hänvise rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivaftalet, och varje målet i öfrigt förklaradt hvilande i afbidan på tvistens afgörande.

Herr Hellner: I denna paragraf innehålles en hänvisning till ett annat af de föreliggande lagförslagen, nämligen till lagen om vissa arbetstvister. För den händelse denna lag icke skulle vinna Riksdagens bifall, böra orden i § 2 »eller mot lagen om vissa arbetstvister» utgå.

Jag tillåter mig att yrka bifall till 2 §, dock att de af mig senast upplästa orden må inryckas i ordalydelsen, allenast för det fall att den åsyftade lagen skulle vinna Riksdagens bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes förevarande paragraf, dock att orden »eller mot lagen om vissa arbetstvister» skulle intagas endast för det fall att en sådan lag af Riksdagen antoges.

Öfriga delar af ifrågavarande lagsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Utskottets förslag till lag om vissa arbetstvister.

*Lagsförslag
om vissa
arbetstvister.*

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 2.

Vid föreliggande punkt hade reservation afgifvits af, bland andra, herrar *Östberg*, *Sandvall*, *Strömberg* och *Aaby Ericsson*, friherre *Fleming* och herr *Bäckström*, hvilka hemställt, att lag om vissa arbetstvister måtte af Riksdagen antagas endast under förutsättning, att lagarna om kollektivafstal och om arbetsdomstolen vunno Riksdagens godkännande.

Herr *Östberg*: Vid detta betänkande är fogad en reservation af åtskilliga ledamöter från denna kammare, hvori yrkas, att lagen om vissa arbetstvister må af Riksdagen antagas endast under förutsättning att lagarna om kollektivafstal och om arbetsdomstolen vinna Riksdagens godkännande.

Det kan icke förundra, att ett sådant yrkande här framkommit, då utskottet vid förra riksdagen på samma sätt sammankopplade lagförslagen och Första kammaren biföll det därom framställda yrkandet. Det står sålunda i full konsekvens med Första kammarens hållning förra året, om kammaren nu bifaller denna reservation.

Jag vill påpeka, att åtskilliga delar af den nu föreliggande lagen stå i mycket nära samband med lagen om kollektivafstal. Så är förhållandet med de i år tillagda delarna af lagen. Det förekommer i 20 §, att arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas för att bispringa annan, med mindre denne är oförhindrad att själf vidtaga dylik åtgärd. Men det är ju ganska klart, att frågan om, buruvida en arbetsinställelse är laglig eller icke, är en sak, som man har att dedöma med hänsyn till de stadganden, som äro gifna i lagen om kollektivafstal.

Lagförslag
om vissa
arbetstvister.
(Forts.)

Vidare förekomma i 24 och 25 §§ stadganden om skadeståndsskyldighet, i händelse arbetsgivare eller arbetare vidtaga en åtgärd, som anses olaglig, och då måste man tänka sig, att en sådan skadeståndsskyldighet bör bedömas och afgöras af arbetsdomstolen och icke af de vanliga domstolarna. Sålunda förutsätta dessa bestämmelser, att lagen om arbetsdomstol har blifvit antagen, och jag vill härtill lägga, att i § 12 af denna lag står arbetsdomstolen uttryckligen angifven. Det är därför min mening, att kammaren icke bör antaga detta lagförslag sådant det nu föreligger utan det af reservanterna från Första kammaren föreslagna villkoret. Reservanterna från liberala sidan hafva kommit ifrån denna svårighet därigenom, att de helt enkelt strukit de senare paragraferna i lagen från och med § 18. Jag tror, att Första kammaren icke vill gå in på detta.

Slutligen ber jag att få säga, att om man skulle utesluta den senare delen af lagen, vinner man i själfva verket ganska litet utöfver hvad nuvarande medlingslagen innehåller. Det är då vida lämpligare att låta dessa förbättringar vänta, tills man kan hafva utsikt att få en mera fullständig lagstiftning rörande arbetareförhållandena i sin helhet. Jag har därför den uppfattning, att det riktige och klokaste är, att man med bifall till reservationen gör denna lags antagande beroende på godkännande af de föregående lagarna och därför, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hellner: Det är visserligen sant, att dessa lagförslag hafva ett ganska stort samband med hvarandra inbördes och att det kan blifva nödvändigt att göra ändringar i vissa fall, i händelse det ena eller andra förslaget skulle falla, men det är ju en omständighet, som man genom föredragningsordningen sökt att råda bot för.

Jag tror, att det, på det hela taget, finnes en ganska väsentlig skillnad mellan situationen i år och förlidet år beträffande sammankoppling af detta lagförslag med de båda föregående förslagen. I fjol föreslog utskottet och antog Första kammaren den bestämmelsen i § 1, som rör den permanenta förlikningskommissionen. Det var farhågan beträffande denna sak, som var den väsentliga anledningen till att utskottet i fjol föreslog sammankoppling af detta lagförslag med de föregående. I år har kammaren fattat ett annat beslut och antagit i § med uteslutande af ifrågavarande bestämmelse. Vidare är att märka, att i lagen i år förekommer en andra afdelning, §§ 18 och följande, som icke fanns i fjol. Denna afdelning har ett ganska nära samband, åtminstone i vissa punkter, med lagen om arbetsaftal och borde snarare sammankopplas med denna än med de nyss behandlade lagarna. Jag tror därför icke, att i år föreligga samma skäl för sammankopplingen, som funnos i fjol, och jag ber att få yrka bifall till den hemställen, utskottet gjort.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på utskottets föreliggande hemställan yrkats, dels att densamma skulle bifallas i hvad den ej besvarats genom kammarens förut fattade beslut, dels ock, af herr *Östberg*, att kammaren skulle bifalla den af honom m. fl. vid punkten afgifna reservationen.

*Lagförslag
om vissa
arbetstvister.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr *Östbergs* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets förslag till lag om vissa arbetsaftal.

Godkändes.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

På sätt ofvan förmälts, hade i den af herr *Johansson* i Stockholm m. fl. i Andra kammaren väckta motionen nr 52 framställt vissa yrkanden beträffande förande af s. k. arbetarregister; och hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att Riksdagen i anledning af den utaf herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckta motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, hvilka föreskrifter lämpligen måtte kunna meddelas beträffande s. k. arbetarregister i syfte att bereda tryggad rätt för arbetare, om hvilken uppgift till registret lämnats, att erhålla del af de upplysningar, som registret rörande honom innehölle, samt därefter till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid denna punkt hade reservation afgifvits af, utom andra, herrar *Sandwall*, *Strömberg*, *Aaby Ericsson* och *Spånberg*, friherre *Fleming* samt herrar *Bäckström*, *Antonsson*, *Beckman* och *Pettersson* i Bjälbo, hvilka yrkat afslag å såväl motionen som utskottets skrifvelsförslag.

Lagförslag
om vissa
arbetsvister.
(Forts.)

Friherre Fleming: I denna punkt har af utskottet yrkats en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och om lagförslag för sådana missbruk med det så kallade arbetarregistret, som möjligen kunna komma att uppstå. Jag har tillsammans med flera andra ledamöter reserverat mig i denna punkt, och jag vill nu angifva skälen därför.

I den af herr Johansson i Stockholm framlagda motionen förefinnes, enligt hvad jag kan finna, icke något direkt bevis för, att i verkligheten några missbruk med dessa så kallade arbetarregister förekommit och det har ej heller i utskottet påvisats, att sådana missbruk förefunnits, men man påstår, att det kan leda därtill. Ja, det är möjligt, att det kan leda därhän, det vill jag icke bestrida, men hufvudsaken är, att arbetarna tycka, att det är otrefligt att få något slags betyg.

Det har särskildt framhållits, att det varit på ett betyg, som det stått, att mannen gått igenom Bruunsviks folkhögskola, och att detta skulle vara för honom ett dåligt betyg. Det är ju mycket sorgligt, att en folkhögskola är sådan, att man kan åberopa dess genomgående som ett dåligt betyg. Emellertid var förhållandet det, att han förtjänat ett ännu sämre betyg än det, som står i detta register, och icke i detta fall kunde hafva anspråk på att få något bättre.

Nu påstår man, att missbruk af dessa register skulle kunna leda till förföljelse i afsikt att åstadkomma ekonomisk skada. Därigenom att en arbetare icke finge arbetsförtjänst, skulle han tvingas till utvandring och annat sådant. Vi reservanter hafva däremot ansett, att det finnes så många andra områden, där sådana ekonomiska förföljelser verkligen förekommit och icke blott befaras förekomma. Skulle man sålunda inlåta sig på en utredning, borde yrkandet härom hafva gått ut på, att utredningen skulle omfatta icke blott denna fråga utan äfven, i samband därmed, hvilka lagstiftningsåtgärder kunna vara ägnade till skyddande *i allmänhet af samhällsmedlemmars* rätt att fritt utöfva sitt yrke eller näring utan risk af att genom offentliga eller därmed likställda blockad- eller bojkottsmeddelanden eller dylikt utsättas för obehörig förföljelse. En så vidlyftig utredning har emellertid utskottet icke ansett sig kunna taga upp med anledning af motionen, och det har därför icke återstått oss annat än att yrka afslag på densamma, på den grund att vi anse, att det område, som motionen berör, är det, där den minsta — om ens någon — fara för missbruk förefinnes.

Då otvifvelaktigt är, att arbetarregistren i det stora hela äro till nytta och att deras syfte icke är annat än godt, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Löfgren: Jag skall i största korthet yrka bifall till utskottets förslag.

Den föregående ärade talaren anmärkte, att det icke gjorts

någon erinran mot det sätt, hvarpå dessa så kallade arbetareregister halva förts, och att några missbruk af desamma icke hafva förekommit. Jag kan icke låta bli att tycka, att det som han själf anförde dock är ett exempel på ett tydligt missbruk. Om det verkligen är den allmänna uppfattningen bland arbetsgifvarne — och det tyckes af den senaste talarens anförande, som om det vore fallet — att den omständigheten, att man genomgått Brunnsviks folkhögskola, eller öfverhufvud taget en folkbildningsanstalt, vore något, som med fog kunde anföras *mot* en arbetare, som söker arbete, så tycker jag, att detta tillräckligt tydligt visar, att det är ett missbruk att insända uppgift härom till arbetareregistret.

Emellertid är det icke bara det, att missbruk förekommit, utan snarare den omständigheten, att det föreslagna stadgandet öfverensstämmer med grunderna för den af kammaren för dess del antagna lagen om vissa arbetsaftal, som gör att utskottets förslag bör bifallas. Enligt lagen om vissa arbetsaftal gäller det, att ingen skall kunna påtvingas betyg. Skall det nu finnas ett särskildt sätt att gifva arbetsbetyg, nämligen att arbetsgifvarne sända in uppgifter om sina arbetare till ett centralt arbetareregister, så böra väl i all rimlighets namn arbetarne få del af hvad som säges om dem, vare sig i god eller dålig riktning. Det är också det enda, som utskottet sagt i sitt skrifvelseförslag, hvori anhålles, att Kungl. Maj:t må taga i öfvervägande, huruvida det kan beredas möjlighet för en arbetare att erhålla del af de upplysningar, som ett arbetareregister rörande honom innehåller. Man har inom utskottet tänkt sig olika vägar för att vinna detta syfte, men det behöfver jag icke gå in på. Kungl. Maj:t har befoget att pröfva saken allsidigt, och skulle det befinnas, att det möter oväntade svårigheter att antaga en sådan lagstiftning, får man låta vid saken bero.

Enär sålunda förslaget synes vara en ren konsekvens af en princip, som kammaren godkänt i fråga om lagen rörande vissa arbetsaftal, yrkar jag redan på detta skäl bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman, Carl Fredrik: Det förefaller mig, som om motionären genom sin motion vill återkomma till de gamla offentliga betygen. När arbetarne genom sina organisationer och sina aftal just fordra af arbetsgifvarne, att offentliga betyg icke vidare skola afgifvas och att en arbetsgifvare icke får afskeda sina arbetare i annan ordning, än som är särskildt bestämdt, blir det omöjligt för arbetsgifvarne att inom sina verkstäder och arbetsområden anskaffa och bibehålla en god arbetarrestam, då de omöjligen kunna veta, af hvad slags beskaffenhet det arbete är, som en arbetare kan åstadkomma, och därför hafva arbetsgifvarne inrättat detta register. Det kallas af motionären för svarta listor, men jag tror icke, att det gör skäl för en sådan benämning. Jag har genomgått listorna på två ställen och i dem funnit ytterst få omdömen om arbetarne.

Lagförslag
om vissa
arbetstvister.
(Forts.)

Det förekommer både goda och dåliga omdömen om dem, men arbetsgifvarne måste hafva denna vägledning, när de antaga nya arbetare. Det är det enda kraftiga medel för arbetsgifvarne att kunna upprätthålla ordning inom sina verkstäder och öka arbetsintensiteten. Det har visat sig, att detta register i den vägen åstadkommit ett utmärkt godt resultat. Under de år arbetsregistret verkat har större ordning införts, arbetsintensiteten har i regel ökat och anmärkningarna mot arbetarne hafva i regel också minskats betydligt.

Jag ber att få yrka afslag å såväl motionen som det af utskottet förordade skrifvelseförslaget och bifall till reservationen.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af friherre *Fleming*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom och herr Sandwall m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af friherre *Flemings* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 29 nästlidne april och den 2 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fältläkarkårens omorganisation m. m.

I en den 10 mars 1911 aflåten proposition, nr 126, hade Kungl. Maj:t framställt förslag till ny organisation af fältläkarkåren af den lydelse propositionen utvisade.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte i förevarande ämne fatta beslut på sätt utskottets utlåtande närmare omförmälde.

I sjätte punkten af ifrågavarande proposition hade Kungl. Maj:t, beträffande extra bataljonsläkare och deras tjänstgöringsskyldighet föreslagit, att Riksdagen måtte besluta

att för tjänstgöring under regementsöfningar vid flertalet truppförband, vid särskilda utbildningsskolor o. d., under tiden för de årliga inskrifningsförrättningarna, såsom vikarier, i vissa fall för ordinarie läkare m. m. samt under vakanser i ordinarie läkarbeställningar skulle vid armén anställas högst 60 extra bataljonsläkare;

att extra bataljonsläkare skulle vara skyldig till 60 dagars tjänstgöring hvarje år; samt

att extra bataljonsläkare skulle erhålla: lön 1,500 kronor med två ålderstillägg, hvarterda å 300 kronor, ett efter fem års och ett efter tio års väl vitsordad tjänstgöring, samt dagarfvode 4 kronor vid tjänstgöring inom och 8 kronor utom egen bostadsort.

Ang. fältläkarkårens omorganisation m. m. (Forts.)

I afseende å denna punkt hade utskottet hemställt, att Riksdagen måtte besluta,

att för tjänstgöring under regementsöfningar vid flertalet truppförband, vid särskilda utbildningsskolor o. d., under tiden för de årliga inskrifningsförrättningarna, såsom vikarier i vissa fall för ordinarie läkare m. m. samt under vakanser i ordinarie läkarbeställningar skulle vid armén anställas högst 44 extra bataljonsläkare;

att extra bataljonsläkare skulle vara skyldig till högst 90 dagars tjänstgöring hvarje år; samt

att extra bataljonsläkare skulle erhålla: lön 1,500 kronor med två ålderstillägg, hvarterda å 300 kronor, ett efter fem års och ett efter tio års väl vitsordad tjänstgöring, samt dagarfvode 4 kronor vid tjänstgöring inom och 8 kronor utom egen bostadsort.

Herr statsrådet Malm: Innan kammaren fattar sitt beslut rörande fältläkarkårens omorganisation, ber jag att få yttra några ord. Den nuvarande organisationen har sedan åtskilliga år tillbaka varit olämplig och icke kunnat fylla sitt ändamål, och med anledning häraf utsågos redan år 1908 sakkunnige för att utreda frågan. Det förslag, som dessa sakkunniga afgåfvo, öfverlämnades först till arméns myndigheter för yttrande och sedan till försvarskommittén, hvilken aflämnade sitt däröfver afgifna utlåtande i början af december förlidit år. Alla myndigheter hafva varit öfverens om att den nuvarande organisationen är synnerligen olämplig och icke kan fylla sitt ändamål, och denna åsikt hyllas också af statsutskottet, som såsom bevis härför hänvisar till de många vakanser, som förefinnas såväl bland bataljonsläkarna som fältläkarestipendiaterna.

Det af de sakkunnige utarbetade förslaget, hvilket accepterats af Kungl. Maj:t, har haft till ledande princip att lämpa antalet af den militärläkarepersonal, som är behöflig i tjänstgöring, efter behofvet å olika orter och under olika perioder. Löneförhållandena hafva i stort sedt blifvit ändrade så, att de militärläkare, som tagas i anspråk längre tid och hafva intensivare tjänstgöring, fått sin aflöning förhöjd, under det att däremot de, som icke behöfva vara i tjänstgöring någon längre tid, fått en jämförelsevis lägre aflöning. I enlighet med dessa principer hafva de sakkunniga föreslagit, att 38 bataljonsläkarbefattningar skulle indragas och att 6 regementsläkare skulle uppflyttas i högre lönegrad och blifva fördelningsläkare. De nuvarande fältläkarestipendiaterna, 56 till antalet, skulle indragas, och en ny

Ang. fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.
(Forts.)

kategori tillkomma, benämnd extra bataljonsläkare, till ett antal af 60.

Man skulle sålunda kunna tycka att den nedprutning i antalet läkare, som af de sakkunniga gjorts och af Kungl. Maj:t blifvit gillad, skulle vara tillfyllest, och i själfva verket har man vid denna nedprutning gått så långt, som man möjligen kunnat, med hänsyn till att tjänsterna skola kunna upprätthållas på ett tillfredsställande sätt och att behovet af läkare vid mobilisering skall kunna i nöjaktig mån tillgodoses.

icke desto mindre har statsutskottet gjort en ytterligare nedprutning genom att stryka de sex fördelningsläkarebeställningarna och icke mindre än 16 af de föreslagna extra bataljonsläkarebefattningarna, således en ytterligare reduktion af icke mindre än 22 stycken. Genom Kungl. Maj:ts reduktion och statsutskottets nedprutning blir det sålunda en förminskning af den nuvarande militärläkarkåren med icke mindre än sammanlagdt 60 läkare. Man kan väl om detta säga, att det minst sagdt är ganska starkt. Ehuru inga noggranna uträkningar kunnat göras efter statsutskottets behandling af frågan och ehuru man icke med bestämdhet kan säga, huru den nya organisationen kommer att verka i alla detaljer, torde man dock, i synnerhet som statsutskottet icke tvekat att afslå Kungl. Maj:ts begäran om ökad ersättning till fältläkarstipendiaterna, hvilka under öfvergångstiden skulle upprätthålla de läkarebeställningar, som icke kunna skötas af de ordinarie läkarne, redan nu kunna hysa den bestämda uppfattningen, att det skulle blifva synnerligen svårt i händelse af mobilisering att fylla behovet af läkare.

Det är emellertid icke denna nedprutning i antalet läkare, som är det mest beaktansvärda i denna organisation, utan, enligt sakkunnigas enhälliga utsago, är det ett annat moment som är af ännu mera betänkelig art. De extra bataljonsläkarne skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag åläggas en tjänstgöringsskyldighet i högst 60 dagar om året, under det att statsutskottet äfven i detta afseende gjort ändring därutinnan, att det ålagt dessa läkare en tjänstgöringsskyldighet i icke mindre än 90 dagar, d. v. s. 3 månader om året. Ser man på den aflöning, som Kungl. Maj:t föreslagit för dessa extra bataljonsläkare, nämligen en begynnelselöu å 1,500 kronor med tvenne ålderstillägg, hvartdera å 300 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring och således en slutlön å 2,100 kronor, kan man väl säga, att denna aflöning är jämförelsevis ganska hög för två månader. Men det är icke uteslutande ur denna synpunkt saken skall ses, utan man måste också taga hänsyn till det behof, som föreligger i fråga om den militära sjukvården. Man anser nämligen — och detta med rätta, jag tror att alla kunna instämma häri — att landets vapenföra ungdom har rätt att fordra en omsorgsfull och tillfyllestgörande sjukvård under den tid denna ungdom offrar tid och krafter för fosterlandets försvar. Man har därför icke kunnat nöja sig med att taga ofullständigt utbildade militär-

läkare, d. v. s. medicine kandidater, för att sköta om de värnpliktige under öfningarna, utan man har ansett det vara nödvändigt att hafva fullt utbildade läkare. Med ett ord: man har velat hafva läkare, som icke allenast tagit sina examina utan också under någon längre eller kortare tid utöfvat praktik, sålunda praktiserande läkare, och det icke allenast i allmänhet, utan man har också velat för den militära sjukvården förvärfva en och annan specialist, såsom för ögon-, öron- och sinnessjukdomar etc. Med en mun, tror jag man kan säga, hafva de sakkunniga uttalat, att skall man fordra tillfyllestgörande kompetens hos dessa extra bataljonsläkare, så kan man icke ifrågasätta, att de skulle lösgöra sig för den militära tjänstgöringen under längre tid än två månader. På grund af den kännedom de sakkunnige haft om förhållandena bland läkarne hafva de trott, att det skulle gå för sig att bestämma denna tid till två månader, enär de civila läkarna i regel hafva sex veckors semester, och det sålunda endast kräfves fjorton dagar till för att de skulle få tillräcklig tid att tjänstgöra i den militära sjukvården. Ökas tiden till 3 månader, blir det, enligt hvad alla som äro inne i frågan, tro sig kunna säga, helt enkelt omöjligt att skaffa extra läkare af den kategori man önskar och hvaraf man har behof inom armén, och frågan om de extra bataljonsläkarne skulle under sådana förhållanden komma att helt och hållet snedvridas. Frågan huruvida det under nyssnämnda förhållanden skulle gå att få extra läkare af vederbörliga kvalifikationer är visserligen icke pröfvad i praktiken, och man kan därför icke med någon absolut visshet uttala sig därom, men, såsom jag nyss antydde, är det största sannolikhet för att det icke blefve möjligt.

Jag nödgas sålunda på det allra lifligaste beklaga, att denna fråga genom statsutskottets åtgörande kommit i ett minst sagdt otrefligt läge. Skulle Riksdagen antaga denna organisation, sådan den utgått ur statsutskottets hand, nödgas jag tillkännagifva för Riksdagen, att Riksdagen får bära ansvaret, därest icke sjukvården kan fullgöras på ett tillfredsställande sätt. Antages utskottets förslag oförändradt är jag öfvertygad om, att under den allra närmaste tiden extra åtgärder måste vidtagas, ty vi måste hafva en tillfredsställande sjukvård, och det kan i så fall icke dröja länge, innan Riksdagen ånyo kommer att behandla denna fråga.

Friherre Falkenberg: Den hufvudsakligaste nedprutningen eller förändringen, som statsutskottet gjort, har varit den, att den först icke ville gå med på de sex fördelningsläkarna, detta af det skälet att man ansåg, att dessa sex fördelningsläkare skulle få mycket litet eller åtminstone icke tillräckligt att göra. I stället har statsutskottet förordat, att de sex äldsta regementsläkarna — en vid hvarje fördelning — skulle jämte sin nuvarande aflöning erhålla ett arfvode på 1,000 kronor.

Hvad fältläkarstipendiaternas aflöning beträffar har det visser-

Ang. fältläkarkårens omorganisation m. m.
(Forts)

*Ang. fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.*

(Forts.)

ligen gjorts en sorts nedsättning, men man kan säga att detta äfven innebär en ökning. Deras tjänstgöringstid har föreslagits till 90 dagar, hvarunder de skulle äga uppbära under första månaden 7 kronor om dagen, och sedan under de sista två månaderna ytterligare 6 kronor, d. v. s. 13 kronor om dagen under de två sista månaderna. Statsutskottet har ansett det vara olämpligt med två olika sorters dagaflöning och därför i stället förordat, att de skulle få 8 kronor om dagen under hela tiden.

Sedan har statsutskottet berört de extra bataljonsläkarna och deras tjänstgöringstid, hvilken utskottet höjt från 60 till 90 dagar. Det står i Kungl. Maj:ts proposition, att de extra bataljonsläkarne skulle vara skyldiga att tjänstgöra i 60 dagar, men vi ha satt tiden till högst 90 dagar. Skälet hvarför vi gjorde så har varit, att vi ville hafva öfverensstämmelse med hvad som gällde i fråga om fältläkarstipendiaterna, hvilka skulle hafva skyldighet att tjänstgöra i 90 dagar.

Vidare har utskottet ansett, att den tjänstgöringstid, som fordras af dessa extra bataljonsläkare, troligen icke kommer att utsträckas utöfver 60 dagar. Sannolikt kommer tjänstgöringstiden att begränsas till 60 dagar, men man ville här hafva ett sväuigrum, i händelse det skulle vara behöfligt.

Deras aflöning anser man också vara ganska rundligt tilltagen. Man ansåg att, när man icke kan få disponera en statstjänare mer än 60 dagar och ändå bjuder honom 1,500 kronor såsom begynnelse-lön och en dagaflöning af 720 kronor då han är utom den ort, där han är bosatt — i annat fall 360 kronor — hvilket sammanlagdt gör respektive 2,220 och 1,860 kronor, man skulle kunna utsträcka disponibiliteten till 90 dagar. Sedermera ligger dessa läkares pensionsfråga under utredning af en kommitté, och antagligt är, att de äfven få sig tillerkänd pension. Den enda skillnad, som kommer att finnas mellan de s. k. extra bataljonsläkarne och öfriga bataljonsläkare, om de förra få pension, är att den extra bataljonsläkaren är skyldig att tjänstgöra vid det regemente, dit han kommanderas, hvaremot den ordinarie bataljonsläkaren är skyldig att tjänstgöra vid det regemente, där han är engagerad.

Jag tror nu icke, att det är svårt att bedöma själfva läkarfrågan, d. v. s. de sanitära följderna af denna sak. Om man tänker öfver, finner man, att det icke är någon vidare skillnad, ty det är 60 extra bataljonsläkare, som Kungl. Maj:t föreslagit, och dessa 60 bataljonsläkare skulle tjänstgöra i 60 dagar, det gör 3,600 dagar. Vårt förslag är, att 44 bataljonsläkare skulle tjänstgöra i 90 dagar, och det gör 3,960 dagar. Således anser jag icke, att sjukvården på det sättet blir vanlottad. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Windahl: Vid den omorganisation af fältläkarkåren, som nu föreligger till riksdagens afgörande, har ju, såsom alla veta,

en högst väsentlig reduktion i de ordinarie militärläkarbeställningarnas antal gjorts, och på samma gång dessa ordinarie läkare blifvit mera upptagna i tjänsten har man sökt därefter aflöna dem, så att det blir ganska tillfredsställande för flertalet af dem.

Men det är å en annan punkt, som det visat sig förenadt med synnerligen svåra olägenheter att ordna förhållandena, efter hvad här framhållits och enhvar läkare kan förstå. I denna organisation har det varit nödvändigt att få med en del extra bataljonsläkare för att få tillräcklig läkaretjänst fullgjord. Kungl. Maj:t har föreslagit 60 sådana, och när man ser huru dessa extra bataljonsläkares tjänstgöring är tillämnad och huru deras aflöning är afpassad, d. v. s. att dessa läkare skola utom denna sin extra bataljonsläkartjänst hafva sin hufvudsakliga sysselsättning i privat tjänst, torde man lätt finna, att den förändring, som statsutskottet vidtagit, d. v. s. en reduktion af deras antal från 60 till 44, på samma gång som deras militära tjänstgöringstid ökats från 60 till 90 dagar, måste vara af högst ingripande betydelse för dessa läkare och på samma gång för möjligheten att få sådana. Hvar och en, som känner något till de förhållanden, under hvilka en läkare kan skaffa sig privat praktik och inkomster på sådan, vet, att en nödvändig förutsättning därför är, att denna praktik skall fortgå något så när oafbrutet, men då denna praktik afbrytes af resor, längre eller kortare, blir det till slut för dessa läkare så, att praktiken sinar bort. Härtill kommer nu, att dessa läkare, om de hafva erhållit praktik eller aekord i privat tjänst, måste, när de gå ut i sin militära tjänstgöring, skaffa sig vikarie, och denna vikarie under så lång tid som 90 dagar kommer att draga högst betydande kostnader för dem, så att den lön, som de enligt förslaget skulle hafva af sin militära tjänstgöring, i högst väsentlig mån reduceras. Det är därför ganska troligt, att det skall stöta på mycket stora svårigheter att få dessa läkarplatser besatta med dugliga läkare, och då har man ingen annan utväg än att i stället taga fältläkarstipendiater eller sådana, som ännu icke afslutat sin tjänstgöring. Och huru oegentligt och mindre lämpligt detta är, bör man kunna finna äfven af den omständigheten, att sjukvårdsförhållandena på lägerplatserna följas med den allra största uppmärksamhet af särskildt en viss del af pressen. Man begagnar där hvarje tillfälle, med eller utan skäl, att göra stora nummer af förmenta missgrepp. Det vore därför enligt min tanke synnerligen olyckligt för militärläkararkåren, om dessa platser icke skulle kunna blifva besatta med väl utbildade läkare, och den enda möjligheten för att nå detta mål synes mig vara, att man använder den utväg, som Kungl. Maj:t har föreslagit, utan den reduktion, som kommit förslaget till del i statsutskottets hemställan. Jag ber därför, på de skäl herr statsrådet anfört och hvad jag nu försökt ytterligare understryka, att få yrka afslag på utskottets hemställan i punkt 6 och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i samma punkt.

Ang. fältläkararkårens omorganisation m. m.
(Forts.)

*Ang. fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.
(Forts.)*

Herr Björck: Jag har tvekat uppträda i denna fråga, och hvad jag tänkt säga är delvis förut anfördt först af herr statsrådet och sedan af den näst föregående talaren, men jag vill icke försumma detta tillfälle att stryka under hvad dessa herrar förut betonat.

Jag anser det vara af största vikt, att Kungl. Maj:ts förslag i detta fall icke afprutas. Hvad fördelningsläkarna beträffar tror jag kanske icke, att det är så farligt, om badanefter liksom hittills den äldste regementsläkaren mot förhöjd aflöning tjänstgör såsom fördelningsläkare. Däremot vore det en bestämd skada, om Riksdagen skulle besluta göra afprutning på Kungl. Maj:ts förslag angående de extra bataljonsläkarna. Kungl. Maj:ts förslag går ut på att det skulle vara 60 och att de skulle hafva 60 dagars tjänstgöring. Statsutskottet har reducerat dem till 44 med 90 dagars tjänstgöring. Det är lätt att säga, att ett sådant förslag kan pressas igenom i Riksdagen, men hvad nytta skulle man hafva däraf, då det i praktiken skulle visa sig, att man icke kunde få kvalificerade läkare att fullgöra dessa sysslor, som äro ganska viktiga? Vi böra betänka, att allmänheten har fordran på att dess söner skola få ordentlig sjukvård på lägerplatsen, för att icke tala om huru det skulle vara i krig. Och då är det icke skäl att ställa med läkarvärden så, att det först och främst blir svårt att hinna med den och för det andra svårt att få några läkare därtill, åtminstone några dugliga och kvalificerade. Om Riksdagen nu beslutar i enlighet med statsutskottets förslag, blir följden den, att vi ett annat år få taga tillbaka det, som nu beslutas, och gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Lika gärna kan man göra det först som sist. Och jag ber därför att få betona, att vi böra afslå statsutskottets förslag i denna punkt och bifalla hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Friherre Lagerbring: Sedan nu två män af facket, två läkare, förklarar såsom sin uppfattning, att statsutskottets förslag icke bör antagas, vill jag för min del endast meddela, att jag i hufvudsak instämmer med de två sista talarne. Den här frågan — det behöfver jag icke framhålla för herrarna — är en organisationsfråga af mycket ömtålig natur. Den har varit öfverlämnad till en kommittés utredning, och denna utredning har sedan i sin ordning varit öfverlämnad till den parlamentariska granskningskommitténs behandling. Där förekommo åtskilliga förslag, afgifna dels af förstnämnda kommitté, dels af sakkunniga. Den parlamentariska kommittén ansåg sig icke böra ingå i någon detaljpröfning, men förklarade sig hafva den uppfattningen, att fältläkarkårens organisation ovillkorligen måste ändras, på det att armén icke måtte blifva utan läkare, och kommittén förklarade på samma gång, att för organisationens genomförande skulle erfordras omkring 80,000 kronor, och att detta icke var något sådant belopp, att det borde hindra organisationen. Nu har statsutskottet, såsom herrarna veta, i punkt 6 ändrat Kungl.

Maj:ts förslag, men jag befarar att, om vi bifalla detta förslag, få vi visserligen en organisation, men vi få icke några läkare. Jag skall därför be att för min del få instämna med dem, som i detta afseende yrkat på en ändring, men jag vill göra det i den formen, att jag hemställer, att kammaren behagade bifalla punkt 6 med den ändring, att dagantalet bestämes till 60 i stället för 90 dagar.

*Ang fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.*
(Forts)

Herr vice talmannen: I statsutskottet gjorde jag svaga försök till opposition mot afdelningens hemstallan rörande detta ärende, en opposition svag icke i syftet och ännu mindre i afseende på sanningen i min uppfattning, men med afseende på möjligheten att få framgång. Det lönade sig icke att försöka drifva fram en ändring. Det är i skilda punkter jag här skulle anse önskvärdt att få ändring. Men man måste ju vara praktisk i sina yrkanden, och jag är fullkomligt förvissad om att det icke lönar sig att göra annat yrkande än det af friherre Lagerbring nu gjorda, således den ändringen att i 6 punkten orden: »att extra bataljonsläkare skall vara skyldig till högst 90 dagars tjänstgöring hvarje år», ändras i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, så att det kommer att heta »till 60 dagars tjänstgöring hvarje år». Men det yrkandet skall jag göra, och det tror jag, att Första kammaren skall bifalla, och jag hoppas också, att Andra kammaren skall göra det. Jag anhåller således att få instämna i friherre Lagerbrings yrkande.

Friherre Gripenstedt: De ändringar i Kungl. Maj:ts proposition, som blifvit föreslagna af statsutskottet, äro enligt min tanke hvarken stora eller af betydighet. Kungl. Maj:t har föreslagit ett mindre antal ordinarie militärläkare, än hvad som för närvarande finnes, men däremot öfver hela linjen höjda löner. Dessa äro af statsutskottet tillstyrkta. I afseende på *lönerna* har utskottet icke gjort någon ändring beträffande de läkarbeställningar, som statsutskottet anser böra finnas — med fördelningsläkarna är det en annan sak. Men utskottet har velat något skärpa vissa läkares tjänstgöringsskyldighet och ansett, att de böra kunna göra fullt arbete för sin lön. Detta ligger i Kungl. Maj:ts proposition också, ty genom att anställa färre fasta läkare skulle dessa få mera arbete. För närvarande tror jag verkligen icke, att militärläkarna hafva öfver höfvan mycket att göra.

Beträffande fördelningsläkarplatserna har det framhållits, att de skulle vara behöfliga under mobiliseringar och sådant. Ja, men under fredstid tror jag, att man kan undvara dem och att tjänsterna kunna upprätthållas såsom nu sker. I statsrådsprotokollet står det visserligen, att fördelningsläkarna skulle hafva en hel del att uträtta, men jag tror, att det i regel inskränker sig till ett par timmars expeditionsgöromål om dagen, som mycket väl kan skötas

Ang. fält-
läarkårens
omorganisa-
tion m. m.
(Forts.)

af en ordinarie regementsläkare, om han får titel af fördelningsläkare eller fältläkare, och mot nuvarande arfvode. Visserligen vore meningen, att fördelningsläkaren skulle åtfölja fördelningsgeneralen på inspektioner, men det kan nog också utföras af en, som tillika är regementsläkare, ty Kungl. Maj:t har själf föreslagit, att om det finnes flera läkare på en plats, skall den ena, om det behöfs, tjänstgöra för den andra. Således tror jag icke, att hvad statsutskottet föreslagit beträffande slopandet af fördelningsläkarbeställningarna har någonting att betyda.

Sedan kommer jag till de extra bataljonsläkarna. Såsom statsutskottet föreslagit skulle dessa vara skyldiga att tjänstgöra intill 90 dagar i sället för, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, i 60 dagar. Jag tror verkligen icke, att det skulle komma i fråga mycket ofta, att de skulle behöfva tjänstgöra i 90 dagar. Men för en aflöning af 1,500 kronor i begynnelsetön och två ålderstillägg på 300 kronor samt dagaflöning anser jag, att, om det fordras, de verkligen borde kunna åläggas tjänstgöra tre månader. Det talas också om att det är svårt att få skickliga militärläkare, och jag medgifver nog, att det i närvarande stund är så, men när kasernbyggnaderna blifva färdiga, förmodar jag det blir en annan sak. Nu komma de extra bataljonsläkarna att kunna få göra tjänst på mötesplatserna och därunder ligga borta från sina hem, men det blir ett annat förhållande, när kasernbyggnaderna blifva färdiga. Ännu äro 17 regementskaserner ofärdiga, och nästa år 15. Men denna organisation är ju byggd på framtiden, och framdeles tror jag verkligen icke, att det blir så svårt att få dessa läkare.

Det har också talats om att det af Kungl. Maj:t föreslagna antalet af 60 extra bataljonsläkare har af statsutskottet satts ned till 44. Men vi hafva rättat oss efter hvad som står i Kungl. Maj:ts proposition på sid. 83, där det heter, att under regementsöfningarna komme antalet erforderliga extra bataljonsläkare att blifva 44. Det har emellertid icke gjorts så stort afseende vid yrkandet rörande denna sak, utan den egentliga hufvudvikten har lagts på att skyldigheten att tjänstgöra 90 dagar skulle nedsättas till 60 dagar. Detta får jag säga icke är af någon stor betydelse. För min del skulle jag icke hålla så mycket på det, men då jag varit med om utskottets förslag, anser jag mig skyldig att yrka bifall därtill såväl i denna 6:te punkt, som till öfriga punkter i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Herr statsrådet Malm: Hvad fördelningsläkarnes behöflighet angår, kan jag icke dela den uppfattning, som framhållits af den siste ärade talaren. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att fördelningsläkarna äro behöfliga såväl under fred som under krig, och jag tror, att det är en uppfattning, som icke är temporär utan genomgående ända sedan förra århundradet. Och jag vill i sammanhang därmed

påpeka, att det naturligtvis hädanefter blir mycket svårare för regementläkaren att tjänstgöra såsom fördelningsläkare, därest detta förslag går igenom, ty man får komma ihåg, att militärläkarnes antal minskats allestädes, och detta föranleder i sin ordning ökade göromål. Regementsläkarna komma att få åtskilligt mera att göra framdeles enligt detta förslag, än de haft hittills. Emellertid vill jag icke i detta afseende hafva sagt annat, än att fördelningsläkarna äro säkerligen behöfliga, men detta behof är icke af så trängande natur som behofvet att få tjänstgöringstiden nedsatt för extra bataljonsläkare från 90 till 60 dagar. För min del anser jag, att om man icke får denna nedsättning i tjänstgöringstiden för de extra bataljonsläkarna till 60 dagar, så kan man få betala huru mycket som helst, och man får ändå icke kompetenta extra läkare till den militära sjukvården. Och jag betonar om igen, att den jämförelvis höga ersättning, som skulle utgå till dessa extra bataljonsläkare för dessa två månader, då de skola tjänstgöra, den bör ses icke utslutande ur penningssynpunkt utan med fästadt afseende å möjligheten att kunna förskaffa kompetent folk, såsom också framhållits.

Beträffande antalet extra bataljonsläkare yttrade den sista ärade talaren, att Kungl. Maj:t i sin proposition påpekat, att icke mera än 44 skulle vara behöfliga. Jag ber att få framhålla, att Kungl. Maj:t har icke sagt någonting sådant, utan det är de sakkunniga, som nämnt den siffran uti sin utredning, i det de sagt, att under regementsöfningarna skulle icke mera än 44 vara behöfliga. Men jag tror icke, att i fall man vill hålla sig till de verkliga förhållandena, man bör sätta punkt där, utan man bör kanske fortsätta i hvad de sakkunniga säga, då de rörande behofvet af 60 extra läkare på samma sida 83 yttra: »Men att, såsom ifrågasatts, minska detta antal vore ingalunda tillrådligt. Det verkliga behofvet af vikarier skulle i sådant fall icke kunna ses tillgodo, hvarjämte tillgången på fullt utbildade militärläkare vid mobilisering skulle komma att minskas». Man kan således icke säga, att Kungl. Maj:t har här föreslagit, att det skulle finnas endast 44 extra bataljonsläkare. Det är så mycket mindre befogadt att säga detta, som de sakkunnige kommit till att det skulle egentligen behövas 72 extra bataljonsläkare, ehuru de afprutat det till 60, enär de trodde, att det felande antalet möjligen skulle kunna ersättas af läkare i reserven.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt vore yrkadt: 1:o att detsamma skulle bifallas, 2:o) af herr *Windahl*, att kammaren, med bifall till Kungl. Maj:ts i punkten 6 framställda förslag, i öfrigt skulle godkänna hvad utskottet hemställt, och 3:o) af friherre *Lagerbring*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att i punkten 6 orden »90 dagars tjänstgöring» utbyttes mot »60 dagars tjänstgöring».

Ang. fältläkarkårens omorganisation m. m.
(Forts.)

Ang. fält-
läkarkårens
omorganisa-
tion m. m.
(Forts.)

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af friherre Lagerbrings yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 29 sistlidne april och den 2 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 30, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition nr 48 af den 20 januari 1911, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker.

Jämlikt 41 § riksdagsordningen hade utskottet i nu föredragna utlåtande yttrat sig öfver ej mindre omförmälda proposition än äfven nedannämnda inom Riksdagen i anledning af propositionen väckta, till utskottet likaledes hänvisade motioner, nämligen

inom *Första kammaren*:

- nr 86 af herr *Hedenlund*,
- nr 94 af herr *Knut Bohnstedt*,
- nr 95 af herr *Hedenstierna*, med hvilken fem andra af kammarens ledamöter instämt,
- nr 96 af herr *Jacob Larsson*, samt

inom *Andra kammaren*:

- nr 295 af herr *Carlson* i Herrljunga,
- nr 296 af herr *Ekman* i Göteborg,
- nr 318 af herr *A. Henrikson* jämte fyra andra af kammarens ledamöter,
- nr 319 af herr *Karlsson* i Mo,
- nr 321 af herr *Vahlquist*,
- nr 322 af herr *Carlson* i Herrljunga jämte fyra andra af kammarens ledamöter,
- nr 323 af herr *Kobb*,

nr 324 af herrar friherre *Palmstierna* och *Christiernson* med instämmande af tjuguaåta andra af kammarens ledamöter,

nr 325 af herr *Kvarnzelius* och

nr 326 af herr *Jönsson* i Refvinge.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, 1:o) att Riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om bankrörelse icke kunnat oförändradt bifallas, i anledning af såväl Kungl. Maj:ts öfvermålade förslag som ock motionerna I: 86, I: 95, II: 296, II: 321 och II: 325 samt med afslag å motionerna I: 94, I: 96, II: 295, II: 318, II: 319, II: 322, II: 323, II: 324 och II: 326, för sin del antaga ett af utskottet afgifvet, vid utlåtandet fogadt förslag till lag om bankrörelse;

2:o) att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker; samt

3:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, under hvilka förutsättningar ekonomiska föreningar måtte här i landet idka inlåningsrörelse samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill öfvermålade utredning föranledde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas punktvis till afgörande, det i punkten 1 intagna lagförslag paragrafvis samt därefter utskottets hemställan, att vid föredragningen af 1 § öfverläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet äfvensom att förslagets lagtext icke skulle uppläsas, där ej uppläsning begärdes.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag om bankrörelse.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Förutom Sveriges riksbank må ej annan här i riket drifva bankrörelse än

- 1) bankaktiebolag,
- 2) solidariskt bankbolag,
- 3) enskild man eller handelsbolag, i hvars firma ingår personnamn.

Med bankrörelse förstås i denna lag sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som af bank allmänligen begagnas.

Angående emissionsbank, postsparbanken, sparbank och järn-

*Lagförslag
om bank-
rörelse.*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

kontoret, så ock angående aktiebolag, som uteslutande har till ändamål att idka fastighetsbelåning eller pantlånerörelse, är särskildt stadadt.

Herr statsrådet Swartz: Jag ber först att få uttala min glädje öfver att bankoutskottet vid granskningen af det framlagda förslaget till banklag funnit sig i det stora hela kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag med jämförelsevis få ändringar; och de ändringar, som äro gjorda, äro i allmänhet af den beskaffenhet, att goda skäl synas kunna anföras för såväl den ena som den andra lokutionen, den af Kungl. Maj:t föreslagna och den af utskottet gillade. Det framgår tydligt af Kungl. Maj:ts proposition, att detta framstätt för finansdepartementet redan under ärendets föregående behandling, och torde man således kunna säga, att de flesta af dessa anmärkningar äro beroende på hvilka skäl man kan vilja lämna företräde framför de skäl, som kunna anföras på andra sidan. Det kan så att säga vara mera en smaksak i olika frågor.

Den första paragrafen innehåller emellertid en afvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, hvilken jag icke ansett mig kunna alldeles utan vidare låta passera utan att säga några ord därom.

I Kungl. Maj:ts förslag står det i andra stycket: »Såsom bankrörelse skall anses sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning på räkning, som af bank allmänneligen begagnas.»

Detta har nu bankoutskottet föreslagit skola ersättas med följande: »Med bankrörelse förstås i denna lag sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som af bank allmänneligen begagnas.»

Att jag mot de första orden icke har någon anmärkning att göra, torde falla af sig själf; utan hvad jag vill säga rör dessa ord »från allmänheten». Såsom motiv hvarför utskottet satt in dessa ord anför utskottet, att det är inlåningen från allmänheten, som är *kännetecknande* för bankrörelsen. Jag undrar, om det är så riktigt att angifva detta såsom motiv, ty skulle det vara så, att man i denna lag vill hafva in hvad som *kännetecknar* bankrörelse, torde man hafva svårt att komma ifrån den anmärkningen, som herr Larsson samt herrar friherre Palmstierna och Christierson uttalat därom, att hvad som karakteriserar bankrörelse, det är icke bara inlåning utan afven utlåning.

Jag tror därför, att motiveringen väl icke är den riktiga, utan att motiveringen snarare är att söka i hvad som står i andra punkten, nämligen att genom att sätta in dessa ord »från allmänheten» har man velat bibehålla rättigheten åt kooperativa föreningar att bedriva den sparkasserörelse, som dessa öppnat i olika delar af landet, och det motiveras därmed, att anledning att vidtaga åtgärder, hvarigenom dylik rörelse skulle hämmas, icke synes förefinnas, enär nyttan och betydelsen af berörda verksamhet icke lära kunna förnekas. Nu får jag för min del säga, att jag ingalunda heller vill

komma dessa kooperativa föreningar till lifs, allra minst på den här vägen, men hvad som varit anledningen till Kungl. Maj:ts förslag, det är att söka i hvad Kungl. Maj:t har sagt vara ledtråden för hela förslaget med afseende på banklagen från hans sida, nämligen att hela banklagstiftningen går ut på att *skydda insättarnas rätt*, och det är skyddandet af insättarnas rätt äfven i dessa kooperativa föreningar, som utgör ledtråden för Kungl. Maj:t, då han icke velat sätta in orden »från allmänheten». Jag vill sålunda betona, att det särskildt varit tanken på det sätt, hvarpå dessa kooperativa föreningars verksamhet nu bedrifves, äfvensom tanken på insättarnes säkerhet, som gjort, att man icke velat taga in detta uttryck »från allmänheten». Ty såsom denna inlåning bedrifves på sparkasseräkning med motbok, i hvilken villkor intagas, som med afseende å uppsägning och rätt att inom kort tid återfå sina penningar äro precis lika lydande med dem, som återfinnas i sparbanksböcker — och man går till och med så långt, att räntan är på förhand fastslagen — är det klart, att insättaren tror, att han har med en bank att göra, och det finnes ju ett uttryck, som säger: »Lika säkert som banken». Det är min öfvertagelse, att de flesta, som sätta in pengar på dessa kooperativa föreningars sparkasseräkningar, verkligen tro, att medlen stå lika säkert, som om de stode i en sparbank. Men att så icke är förhållandet är ju tydligt, ty medlen äro ingalunda placerade på sådant sätt, som de enligt reglementet böra vara i vare sig en vanlig bank eller ännu mer i en sparbank. De äro placerade i en affärsrörelse. Och det är klart, att medel, som på det sättet äro placerade, hvarken med afseende på säkerheten eller med afseende på möjligheten att lätt få dem tillgängliga äro placerade på ett för insättarna tillfredsställande sätt. Man har verkligen trott, att äfven för föreningsmedlemmarnas vidkommande det skulle vara ett tvång att skydda dem i det afseendet, därför att man kan icke räkna på att alla, som anförtro sina besparingar åt dessa föreningar, riktigt veta hvad de i det fallet hafva att göra med.

Dessutom vill jag säga, att man haft i tankarna en del andra ekonomiska företag, som vi haft exempel på, där personer blifvit delägare genom erläggande af högst obetydlig afgift, blott genom en första transaktion och utan att hafva något med själfva saken att skaffa, och sedan har företaget kunnat sköta sig som det velat utan att vara underkastadt några bestämmelser.

Så länge allt går bra, och om icke någon katastrof inträffar, är allt godt och väl. Men är det så, att något skulle hända, så är jag fullkomligt öfvertygad, att man skulle komma och säga, att det var bra litet förmåga af förtänksamhet hos den, som framlagt förslaget, då han icke kunde förutse det här, utan låtit sådana bestämmelser komma in, hvarigenom detta kunde ske, och naturligtvis hade han då blifvit syndabocken för hela saken. Så har jag åtminstone fattat saken. Jag har försökt att i enlighet med denna min uppfattning begränsa risken i detta afseende. Och utskottet

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

har äfven erkänt, att insättarnas rätt måste tillgodoses och skyddas, då utskottet samtidigt föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, under hvilka villkor kooperativa föreningar skulle få bedriva inlåningsrörelse här i landet. Men utskottet har icke velat redan nu afskära den igångsatta sparkasserörelsen för dessa kooperativa föreningar, och därför hafva äfven dessa ord »från allmänheten» insatts.

Nu får jag säga, att om det är så, att Riksdagen vill på sig taga den risk, som naturligtvis ligger i ett bifall till det förslag, som från utskottets sida är framställdt, skall jag icke motsätta mig den saken, och jag kan i det fallet böja mig för det enhälliga uttalandet från utskottets medlemmar om att det låter sig göra och bör göras med hänsyn till de andra intressen, som skulle komma att trädas för nära. Jag kan göra detta, säger jag — böja mig för utskottets mening i det afseendet — så mycket mer, som inom utskottet män sitta, som äro väl förfarna med hvad som både till bankrörelse och till kooperativa föreningars verksamhet hör. Är det så, att de anse, att det låter sig göra, skall jag naturligtvis icke lägga några hinder i vägen, och jag kan så mycket förr intaga den hållningen, som utskottet föreslagit nyssnämnda skrivelse med begäran om utredning rörande villkoren, under hvilka kooperativa föreningar kunna få idka sådan rörelse. Denna utredning anser jag nödvändig att söka åstadkomma, för den händelse det beslutes ett sådant tillägg, som från utskottets sida framlagts. Jag hoppas, att den utredning, som Riksdagen begärt, skall kunna hinna slutföras och att det syfte man med densamma vill nå också kan nås, innan några obehagliga händelser inträffat på grund af det utaf utskottet föreslagna tillägget till § 1.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

2 §.

Godkändes.

3 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(af Kungl. Maj:t.)

De, som, i ändamål att drifva bankrörelse, vilja stifta aktiebolag, skola upprätta fullständig bolagsordning samt därå söka Konungens stadsfästelse.

Stiftarna skola vara här i riket bosatta svenska medborgare och till antalet minst tio.

(af utskottet.)

De, som, i ändamål att drifva bankrörelse, vilja stifta aktiebolag, skola upprätta fullständig bolagsordning samt därå söka Konungens stadsfästelse.

Stiftarna skola vara här i riket bosatta svenska medborgare och till antalet minst tio.

(af Kungl. Maj:t.)

Konungen pröfvar bolagsordningens öfverensstämmelse med denna lag samt lag och författningar i öfrigt, så ock om och i hvad mån därutöfver, med hänsyn till vidden och beskaffenheten af bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras.

Stadfästes bolagsordningen, meddelar Konungen tillåtelse till bankrörelsens drifvande (oktroj) under en tid af högst tio år och därutöfver intill slutet af då löpande kalenderår.

(af utskottet.)

Finnes sådant bankaktiebolag vara nyttigt för det allmänna, pröfvar Konungen bolagsordningens öfverensstämmelse med denna lag samt lag och författningar i öfrigt, så ock om och i hvad mån därutöfver, med hänsyn till vidden och beskaffenheten af bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras.

Stadfästes bolagsordningen, meddelar Konungen tillåtelse till bankrörelsens drifvande (oktroj) under en tid af högst tio år och därutöfver intill slutet af då löpande kalenderår.

Friherre Åkerhielm: I den nu föredragna paragrafen har utskottet gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag, hvilken synes mig mindre lycklig. Utskottet vill nämligen göra bankaktiebolags tillkomst beroende på att Kungl. Maj:t finner bolaget vara nyttigt för *det allmänna*. Ett sådant villkor för igångsättande af ett bankaktieföretag har hittills icke förefunnits. Det finnes visserligen i fråga om solidariska bankbolag, men, såsom utskottet framhållit, beror detta på att dessa äro af en helt och hållet säregen banktyp. I fråga åter om införandet af en sådan bestämmelse, när det gäller bankaktiebolag, har lagrådet afstyrkt detta och yttrar att »utan synnerligen starka skäl synes det ej böra ifrågakomma, att tillkomsten af ett affärsföretag göres beroende af en administrativ pröfning rörande företagets gagnelighet för det allmänna; och några dylika skäl torde i förevarande fall ej kunna anföras». Det förefaller mig, som man här borde i möjligaste mån undvika all diskretionär pröfning. Det är visserligen sant, såsom utskottet säger, att man bör kunna vara förvissad om att vid tillämpningen af omförmälda pröfningsrätt största varsamhet kommer att iakttagas. Det tror jag för min del i regeln blir fallet, men man kan också tänka sig sådana förhållanden, att det icke alltid kan påräknas sådan varsamhet. Jag tror därför för min del, att det vore lyckligt, om man uteslöte detta stadgande, och jag ber således att få yrka, att, med afslag på utskottets hemställan, Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf måtte bifallas.

Herr von Stapelmohr: Den senaste ärade talaren erinrade om att det icke är någon nyhet, som bankoutskottet sökt införa i banklagstiftningen, då bankoutskottet låtit inflyta i 3 § en rätt för Kungl.

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

Maj:t att vid pröfning af inkommande ansökningar om fastställelse af bankaktiebolag göra fastställelsen eller godkännandet beroende af huruvida bolaget kan vara nyttigt för det allmänna. En sådan bestämmelse förekommer redan nu i lagen om solidariska banker. Den gällde från början hufvudsakligen sedelutgifningsrätten, därför att denna medförde stor risk för delägarna. Men denna bestämmelse fick kvarstå, äfven sedan sedelutgifningsrätten indragits, oaktadt därefter den solidariska ansvarigheten för delägarna minskats eller åtminstone reglerats, det senare genom lagen om bankbolags konkurs. I bankkommitténs förslag har denna bestämmelse upptagits i fråga om aktiebolag, i likhet med hvad som finnes för solidariska banker redan nu föreskrifvet, och i det omarbetade förslag, som Kungl. Maj:t remitterat till yttrande af lagrådet, förekommer den äfven. Men det var lagrådet, som afstyrkte förslaget på följande skäl: »utan synnerligen starka skäl synes det ej böra ifrågakomma, att tillkomsten af ett affärsföretag göres beroende af en administrativ pröfning rörande företagens gagnelighet för det allmänna; och några dylika skäl torde i förevarande fall ej kunna anföras». Man får ju vara lagrådet tacksam för den ömhet om affärslifvet det visat i detta afseende, men då det rör sig om en affärsrörelse af säregen natur och af beskaffenhet att fordra särlagar, förefaller det mig, att när man stiftar lag för sådan, man bör se till, att lagen gifves ett för ändamålet lämpligt innehåll, och därvid ej låta sig hindras af fruktan för att stöta emot någon mening, som möjligen kan hållas för en princip i affärslifvet i stort sedt, helst det ju så är, att en äsikt kan i dag vara upphöjd till princip, men i morgon falla inför nya förhållanden. När sedermera hos Kungl. Maj:t föredrogs lagrådets förslag, föll föredragande departementschefen undan för de skäl lagrådet anförde, men han var dock icke öfvertygad om att pröfningsrätten var olämplig. Statsrådet och chefen för finansdepartementet säger nämligen i statsrådsprotokollet: »Jag är visserligen af den mening, att det, närmast ur synpunkten af det intresse, som statens kontroll å bankerna är afsedd att tillgodose, kunde vara af nytta, att en sådan pröfningsrätt, som gifvetvis endast med största varsamhet borde tillämpas, tillades Konungen, och jag skulle också kunna anföras exempel på, att erfarenheten lämnar stöd för denna min mening.»

Det är, såsom herr statsrådet anför i statsrådsprotokollet, till skydd för insättarna, som lagstiftningen tillkommit, och herr statsrådet har upprepat det i sitt anförande i dag. Men de personer, som insätta sina besparingar i enskilda banker, hafva garanti icke allenast i delägarnes tillskott och bankens fonder utan äfven i den solidariska ansvarighet, för hvilken delägarna hafva. Från den synpunkten kan jag icke finna, att starkare skäl tala för att utsträcka pröfningsrätten i fråga om solidariska banker än beträffande bankaktiebolag, hvilka endast svara med aktiekapitalet och bankens fonder. En sådan mening har också fått sig uttryck i den af Riksdagen så

nyligen som år 1909 antagna lagen om emissionsbanker, där det står, att Kungl. Maj:t äger pröfva, huruvida en sådan bank är för landet nyttig.

Jag skall änyo erinra om att syftet med banklagstiftningen är att skydda insättarnes rätt. Utsikten för insättnarna att återfå sitt i banken insatta kapital beror i regeln på bolagets fonder, men äfven på huru dessa fonder äro placerade. Handhafvas bolagets affärer med försiktighet och lånesäkerheterna äro goda, då är också insättnarnes rätt tämligen väl bevarad. Men bli förhållandena annorlunda, och måste t. ex. en bank för att kunna fruktbargöra det inlånade kapitalet, eller för att få högre ränta söka kunder, då kan det hända, att en sådan bank får nöja sig med säkerheter, som äro af dålig kvalité, och hvartill det kan leda i tider med fallande värden och hastiga konjunkturväxlingar har man tyvärr månget exempel på under senare tider. Insättnarnes rätt måste då blifva äfventyrad. Till dessa beklagliga banksituationer har gifvetvis bidragit den starka konkurrens, som varit mellan det stora — jag vågar säga allt för stora — antalet banker. Det sista yttrandet kan förefalla tämligen skarpt, men jag skall be att till stöd därför få anföra hvad bankinspektionen yttrar i ett anförande, som finnes intaget i bankkommitténs förslag. Det står där:

»Stiftande af nya bankbolag och förökande af redan befintliga bankbolags fonder genom nyteckning hafva under de senare åren fortgått i en omfattning, som väl må betecknas såsom oerhördt stor för våra förhållanden. Sålunda fanns vid utgången af

år 1895 ett antal af 46 banker med egna fonder å kr. 129,695,000
och » 1906 » » » 76 » » » » » » » 492,734,000

Så säger bankinspektionen vidare:

»Men bildandet af nya banker kan helt visst sägas hafva gått öfver gränsen för det behöfliga och nyttiga; denna mångfald af banker har framkallat en konkurrens, som i mera än ett hänseende utöfvat ett skadligt inflytande på bankernas verksamhet och arbetsmetoder.»

Det skulle naturligtvis vara mindre att erinra mot nybildning af banker, såvida bankbildningen alltid eller i regel skedde för att tillgodose allmänhetens behof af penningförmedling inom orten, men ofta är det andra motiv, som bidraga därtill, nämligen enskild spekulationslust och personliga intressen. Nu tror jag icke, att man behöfver befara, att om Kungl. Maj:t skulle få en sådan utsträckt rätt, som här är ifrågasatt, detta skulle på något sätt menligt inverka på allmänna rörelsen, ty de banker, som finnas, hafva hittills iakttagit och komma nog fortfarande att följa den regeln att inrätta afdelningskontor på de orter, där behof af bankrörelse förefinnes.

Lagrådet har yttrat, att det icke finnes starka skäl för afvikelse från den af lagrådet uttalade grundsatsen. Jag tycker tvärtom, att det förekommer mycket starka skäl därtill, ty en högt uppdrifven konkurrens mellan banker vållar risk för bankernas kredi-

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

torer, uppammar osundhet i affärslifvet och åstadkommer starka rubbningar i den allmänna rörelsen. Det är på dessa skäl, som jag tillåter mig hemställa om godkännande af utskottets förslag.

Herr Afzelius: Jag skall inskränka mig till att förklara mig dela den syn på saken, som friherre Åkerhielm här låtit komma fram. Jag vet mycket väl, att vi lefva under en utvecklingsperiod, där man vill hafva förmynderskap öfverallt, men jag är gammalmodig nog att icke tro, att detta är lyckligt. Jag tror, att särskildt på detta område, det ekonomiska området, man icke kan umbära det egna förutseendet, den egna vaksamheten; och all sådan auktorisation, hvarom här är fråga, är naturligtvis ägnad att söfva just detta, som man dock ytterst måste repliera på. Det patriarkaliska förmynderskap, vi haft i fråga om aktiebolags grundande — sanktions-systemet —, hafva vi blifvit af med, och det tror jag, att vi äro lyckliga öfver. Vi ha det icke i afseende på dessa banker, men vi skulle införa det nu.

Man har åberopat de solidariska bankerna som föredöme. Det var, såsom en föregående talare påpekade, sedelutgifningsrätten, som var anledning till att här införa fordran på autorisation. Men den solidariska ansvarigheten är fortfarande af en oberäkneligt stor omfattning, och det låter därför mycket väl förklara sig, att man här ger sådana undantagsbestämmelser.

Jag skulle vara glad, om kammaren icke ville, för utsikten att kunna lägga den *kloka* förmyndarens hämmande hand på osunda företag, ge utrymme för möjligheten att den *okloka* förmyndaren lade sin tunga hand på något, som i och för sig är nyttigt och godt, om än af ett eller annat skäl besvärligt för några andra intressen.

Jag instämmer i friherre Åkerhielms yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre von Schwerin: Jag vill endast säga det, att jag i allmänhet icke är någon vän af förmynderskap. Men jag tror, att om Kungl. Maj:t haft denna pröfningsrätt, en del onödigt trassel skulle kunnat undvikas. Jag vill här blott nämna ett enda namn: Landtmannabanken.

Inom utskottet ansåg man, att det icke skulle skada, om man lade denna rätt i Kungl. Maj:ts hand, och jag tror, att Kungl. Maj:t ytterst sällan skulle begagna sig af den, med mindre förhållandena absolut fordrade det, och då kunde det vara bra, att en sådan bestämmelse fanns. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallenberg: För min del har jag ingenting emot, att denna bestämmelse strykes under förutsättning, att kammaren icke går med på det förslag, som är gjordt angående § 6, d. v. s.

icke går med på att sätta minimikapitalet för banker under det af Kungl. Maj:ts föreslagna och af utskottet förordade beloppet, 500,000 kronor.

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen jämlikt med förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på den föreliggande paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare därpå, att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

4 och 5 §§.

Godkändes.

6 §.

Den nu föredragna paragrafen hade följande lydelse:

Bankaktiebolags grundfond skall utgöra minst en miljon kronor; dock att, där de i bolagsordningen meddelade närmare bestämmelser angående bolagets rörelsegrenar och villkoren därför uppenbarligen gifva vid handen, att bolaget icke har till ändamål att drifva bankrörelse i större omfattning, utan blott att tillgodose den mindre omsättningen å viss ort, grundfonden må, om Konungen gifver därtill lof, bestämmas till lägre belopp, dock ej understigande femhundra-tusen kronor.

Skall grundfonden kunna utan ändring af bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, må minimikapitalet ej utgöra mindre än hälften af maximikapitalet.

Herr Rogberg: Den föregående ärade talaren har förklarat, att han skulle vara med om Kungl. Maj:ts förslag beträffande 3 §, under förutsättning att någon ändring i fråga om 6 § icke nu af kammaren beslötes. Med den auktoritet, som den ärade talaren åtnjuter, vet jag, att jag nu icke har stor förhoppning om framgång för det yrkande jag nu framställer, att kammaren måtte bestämma minimikapitalet för s. k. folkbanker i enlighet med vissa inom Andra kammaren väckta motioner till 200,000 kronor i stället för det af Kungl. Maj:ts och utskottet föreslagna beloppet, 500,000 kronor. Men jag gör det, och jag vill påstå, att det är goda skäl för ett sådant yrkande. Det kan verkligen i enskilda fall vara gagneligt att hafva små banker i orterna, men för de personer, som bilda sådana, kan det vara svårt att uppbringa så stort kapital som en half miljon kronor. Vidare, ehuru jag icke vet något därom personligen, så har dock för mig uppgifvits, att större banker visa sig något nyckfulla i sin kredit mot folk i små orter. Det är skadligt för affärlifvet, men skadan skulle kunna

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

undvikas, om folket i aflägsnare orter — och det är just i den småbanker behöfvas — kunde komma i tillfälle att få bilda egna banker i den mindre omfattning, som hittills varit medgifven. Och faran däraf bör vara ringa, då Kungl. Maj:t alltjämt har rätt att pröfva, huruvida banker med så litet kapital som 200,000 kronor öfverhufvud taget skulle få bildas. På grund af det anförda tillåter jag mig, herr talman, yrka, att 6 § i förevarande lag måtte få den lydelse, som föreslagits af motionärerna, t. ex. af herr Karl Karlsson i Mo, det är lika med utskottets förslag endast med siffran 200,000 kronor på det ställe, där utskottet har 500,000 kronor.

Friherre von Schwerin: Jag skall i motsats till den föregående talaren be att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt i detta afseende. Både bankkommittén, Kungl. Maj:t och utskottet hafva varit alldeles eniga om den saken, att grundfonden bör bestämmas till 500,000 kronor. Jag tror, att, om beloppet sättes lägre, en del småbanker skulle komma att uppstå, och vi veta dock, att just nu en del sådana håller på att ombildas eller sammanslös.

Efter det anförande, som herr Wallenberg nyss haft, hoppas jag, att det skall förefalla ännu tydligare, att kammaren bör godkänna utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, och tillåter jag mig därför yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr *Rogberg*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »fem hundra tusen» utbyttes mot »två hundra tusen».

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

7—47 §§.

Godkändes.

48 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Bankaktiebolag, som afsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent af bolagets grundfond, må äfven under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärfa aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehafva jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfördt belopp än det, hvarmed reservfonden öfverskjuter femtio procent af grundfonden. Äger bolaget

tillika grundfond och reservfond till sammanlagdt belopp af sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärfva andra aktier till hälften af det belopp, för hvilket rätten att förvärfva aktier i emissionsbank icke utnyttjas.

Har bankaktiebolag, hvars grundfond och reservfond tillhoppa uppgå till sex miljoner kronor, afsatt särskild fond för förvärf af aktier, vare bolaget på denna grund berättigadt att äfven under andra förhållanden än i 46 § afses förvärfva aktier; dock att bokförda värdet af dessa aktier icke vid något tillfälle må öfverstiga vare sig sistnämnda fond eller tjugu procent af reservfonden.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärfva aktier må ej användas med mindre sådant är i bolagsordningen eller af bolagsstämma medgifvet.

Herr statsrådet Swartz: I denna punkt är den viktigaste förändringen föreslagen af bankoutskottet mot hvad som från Kungl. Maj:t sida har blifvit framlagdt. Det är på grund af motioner, som bankoutskottet har föreslagit införande af rättighet för banker att få förvärfva äfven andra aktier än emissionsbankaktier. Såsom herrarna veta, hafva bankerna rätt att till det belopp, hvarmed deras reservfonder öfverstiga 50 % af grundfonden, förvärfva emissionsbankaktier, men därtill inskränker sig också bankernas rätt. Nu föreslår bankoutskottet med väsentlig modifikation af de motioner, som i det afseendet blifvit framställda, att bankerna jämväl skulle få rätt att efter två olika linjer förvärfva äfven andra aktier än emissionsbankaktier, i bägge fallen dock blott banker, hvilkas sammanlagda grund- och reservfonder uppgå till minst 6 miljoner: i ena fallet på grund af samma rätt, som gäller beträffande förvärf af emissionsbankaktier, d. v. s. på grund af reservfondens öfverskott öfver 50 % af grundfonden, hvarvid dock endast tages i beräkning hälften af detta öfverskott, som icke användes till inköp af emissionsbankaktier; och i andra fallet skulle, om en särskild fond afsatts, banken få förvärfva aktier till belopp motsvarande denna fonds belopp, dock icke öfverstigande 20 % af reservfonden.

Hela denna fråga, huruvida en bank skall kunna få förvärfva andra aktier än emissionsbankaktier, har varit synnerligen omtvistad och är det nog fortfarande. Och det är ganska märkligt att därvidlag se, huru de intresserade på detta område, de närmast sakkunniga, ställa sig olika vid olika tillfällen. Icke senare än år 1908 förklarade bankmötet enhälligt med afseende på bankkommitténs dåvarande förslag om rätt för bank att under vissa villkor förvärfva aktier äfven i andra företag än i emissionsbanker, att banker icke borde befatta sig med förvärf af andra aktier än emissionsbankaktier, enär det, såsom det då sades, hvarken var erforderligt och icke heller för bankerna själfva lämpligt att handla med andra aktier än emissionsbankaktier, ty därigenom kunde fara uppstå, att bankerna

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

droges ifrån sin egentliga verksamhet och till väsentlig skada för sig och allmänheten ägnade sig åt emissionsrörelse, och det beslutet var så godt som enhälligt från bankernas sida. Det gällde då att drifva fram en emissionsbank. Då hade bankerna den uppfattningen, att det var af så stort intresse att få en emissionsbank, att man icke kunde avvakta tiden för en revision af banklagen i dess helhet, utan de begärde, att det skulle framläggas förslag om en särskild emissionsbank, hvilket också af Kungl. Maj:t gjordes och af 1909 års riksdag antogs. Sedermera har ju icke något emissionsbanksinstitut kommit till stånd. Det må betyda i öfrigt mindre, men ett skäl, som anförts från initieradt håll, är, att det icke funnes någon person fullt lämplig att sköta en sådan inrättning som en emissionsbank.

Emellertid har det icke uppstått någon emissionsbank, och däruti har man naturligtvis att söka anledningen till den förändrade ställning, som bankföreningen nu intager, då den så godt som enhälligt föreslagit, att bankerna skulle få förvärfva aktier jämväl i andra företag än emissionsbanker och göra detta på ett sätt, som i vissa fall, särskildt då man tänker på bankföreningens förslag, skulle i vida mån öfverträffa den förefintliga rätten att förvärfva emissionsbankaktier. Jag skall be att få exemplifiera det med en erinran, att för att banker skola få förvärfva aktier i emissionsbank skola de hafva en reservfond uppgående till mera än 50 % af grundfonden, men enligt det af bankföreningen framlagda förslaget skulle bankerna framgent, förutom för hälften af det öferskott jag nyss talade om, och som icke användes för att förvärfva emissionsbankaktier, få förvärfva aktier i annat företag, om de afsatt en särskild aktieförvärfsfond utan att behöfva taga hänsyn till reservfondens storlek, endast aktieförvärfvet icke öferskrider å ena sidan aktieförvärfsfonden och å andra sidan 10 % af bankens samtliga fonder, hvilket i väsentlig mån skiljer sig ifrån, hvad som för emissionsbankaktier är gällande.

Emellertid är det som sagdt dels detta, att någon emissionsbank icke kommit till stånd, och dels, efter hvad från dessa kretsar säges och som jag icke vill förneka, att det visat sig starkare behof för bankernas räkning att kunna direkt intressera sig i industriella företag, som är anledningen till att man nu föreslagit, att bankerna skulle få förvärfva sig aktier direkt utan att begagna sig af en emissionsbank.

Nu vill jag säga, att jag vill icke absolut motsätta mig en utvidgning härutinnan eller en sådan nyhet med afseende å bankernas rätt att placera sina tillgångar. Jag vill gifva rättvisa åt de skäl, som från bankernas sida anförts för detta. Jag vill icke motsäga riktigheten af dessa skäl, men äfven med samma utgångspunkt som bankerna hafva för sitt resonemang, kan jag icke annat än komma till ett i vissa afseenden annat resultat än det, som motionärerna och bankoutskottet kommit till.

Hufvudanledningen är den, att någon emissionsbank icke har uppstått. Således är det ett surrogat, som det här är fråga om. Man skall bereda möjlighet för bankerna att på annat sätt intressera sig i industriella företag än genom en emissionsbank, men såvidt jag förstår saken rätt bör det icke ske på sådant sätt, att man därigenom slår ihjäl hvad som bör vara hufvudsaken, hufvudsyftet för sträfvandena, nämligen åstadkommandet af en stark emissionsbank. Man skall därför icke gifva bankerna denna rätt på sådant sätt, att bankerna förlora intresset för att söka åstadkomma sammanlutning med en emissionsbank till mål, och ej heller rent af uppmuntra dem till att vidtaga åtgärder, hvarigenom emissionsbanken kommer att helt och hållet försvinna i fjärran och sannolikt aldrig kommer fram igen därur.

Men om man nu gifver bankerna denna efterträdde rätt att förvärfva andra aktier än emissionsbankaktier, synes det mig med den utgångspunkten vara riktigt, att man håller fast vid hufvudgrunden, vid den grund, som redan finnes lagd för bankernas rätt att förvärfva aktier i emissionsbank, och med denna utgångspunkt se till på hvad sätt man, intill dess ett emissionsbanksinstitut blifvit inrättadt, kan gifva bankerna denna rätt att förvärfva andra aktier utan på samma gång taga bort intresset för emissionsbanks bildande. Det tycker jag sker fullkomligt genom hvad från bankoutskottets sida är föreslaget i första stycket. Där är nämligen medgifven rätt för banker att förvärfva aktier, under förutsättning att grund- och reservfonder uppgå till minst 6 miljoner — en bestämmelse, som jag anser mycket välbetänkt, när det gäller sådant här aktieförvärf — för hälften af det belopp, för hvilket de varit berättigade att förvärfva emissionsbankaktier men icke utnyttjat denna rätt. Det är i och för sig så klart, att man kan taga på det, att detta är ett surrogat för den rätt, som man i främsta rummet vill, att bankerna skola begagna sig utaf. Men om man gifver dem denna sekundära rätt, intill dess de möjligen kunna begagna sig af den i främsta rummet åsyftade, kunna de ändå på något sätt understödja industrien. Om man återigen går den andra vägen och gifver dem rätt, alternativt, att förvärfva aktier för en aktieförvärfsfond, kommer man å andra sidan att döda hoppet om ett emissionsbanksinstitut. Och i vissa fall synes det mig, att man gifvit sig in på att utvidga rätten längre, än hvad ett försiktigt framgående på den nya vägen gärna bör betinga, längre än hvad man, åtminstone när man tager första steget bör göra.

Hvarför jag säger, att det icke är fullt så försiktigt, som jag tycker det borde vara, är därför att bankoutskottet fullständigt släpper alla fordringar på reservfondens proportionella förhållande till grundfonden; det håller icke fast vid annat än att grund- och reservfonderna tillsammans skola utgöra 6 miljoner, men huru dessa äro fördelade sins emellan, bryr man sig icke det ringaste om. Om det icke finns någon reservfond alls, om reservfonden utgör 50 % af

Lagföreläsning
om bank-
rörelse.
(Forts.)

grundfonden, mer eller mindre, det bryr sig utskottet icke om, blott det sammanlagda kapitalet uppgår till 6 miljoner kronor. Jag får säga, att i mitt tycke är det icke riktigt tilltalande. Ty en banks, eller hvilket företags, hvilket bolags som helst, men framför allt en banks soliditet tager sig ett alldeles bestämdt uttryck i förhållandet mellan grund- och reservfond. Antingen banken är stor eller liten i afseende å grundfonden, brukar man icke precis anse densamma fullständigt konsoliderad, förr än reservfonden står i ett visst, icke alltför lågt, procentförhållande till grundfonden. Har man denna fordran i allmänhet, synes det mig, att särskildt i detta fall man borde vara angelägen att fasthålla vid densamma. Ett erkännande häraf har bankföreningen själf gjort genom sitt uttalande, att det dock innebär en viss risk att gifva banker rätt att köpa och sälja aktier i gemen. Det är nämligen ett annat sätt att placera bankens tillgångar, än hvad hittills fordrats i afseende å bankmässig placering, och icke så litet afvikande, och denna placering har från bankhåll förklarats åtminstone kunna vara mer riskabel än placering af kapital i emissionsbankaktier. Under sådana förhållanden och då man, med afseende därå, huruvida reservfundsöfverskottet skall få vara det normerande beträffande rätten till förvärfvande af andra aktier än emissionsbankaktier, säger att denna rätt får icke gälla mer än 50 % af den rätt man har, när det är fråga om att förvärfva emissionsbankaktier, så är det enligt min åsikt mycket inkonsekvent och egendomligt, att man å andra sidan säger: det gör ingenting, ty vill ni blott afsätta en särskild aktieförvärfvsfond, så bry vi oss icke om, huru reservfonden ställer sig i förhållande till grundfonden, endast det på grund af aktieförvärfvsfonden gjorda aktieförvärfvet icke utgör mer än 20 % af reservfonden. Men huru reservfonden står till grundfonden gör ingenting. Jag vill nu taga det exempel jag förut berört.

Vi tänka oss en skälig nybildad bank med en grundfond på exempelvis 15 miljoner kronor. Att man startar med så stor grundfond visar, att denna bank är anlagd på en bred basis och att man tänker göra stora affärer. För min del tror jag icke, att allmänheten skulle anse en dylik bank i och för sig i lika hög grad konsoliderad som exempelvis en bank med 4 miljoner kapital och 2 miljoners reservfond vore med hänsyn till omfattningen af den rörelse denna bank sköter. Om nu denna bank med grundfond af 15 miljoner kronor skulle hafva en reservfond af 1,500,000 kronor och afsätta en aktieförvärfvsfond på 300,000 kronor, så får banken efter bestämmelserna i andra stycket köpa aktier för 300,000 kronor. Om åter banken skulle efter bestämmelserna i första stycket, köpa aktier för 300,000 kronor, behöfde densamma en reservfond på 8,100,000 kronor, ty först vore det hälften af grundfonden 7,500,000 kronor, samt vidare ett öfverskott af reservfonden öfver halfva grundfonden, som enligt bestämmelsen i slutet af första stycket bör uppgå till 600,000 kronor, hvadan reservfonden således borde uppgå till

8,100,000 kronor. I ena fallet skulle således erfordras en reservfond af 8,100,000 kronor, i andra fallet, då reservfonden tillika med aktieförvärfsfonden utgjorde 1,800,000 behöfde reservfonden icke uppgå till mer än 1,500,000 kronor.

Det synes mig alldeles självklart, hvar den större risken ligger, och jag får säga, att då fråga är om något af denna beskaffenhet, tycker jag icke man bör gå så hastigt fram, som här är föreslaget af utskottet, utan man både kan och bör nöja sig med en saktare marsch. Jag tror man kan göra det så mycket lugnare, som det verkligen icke är många banker frågan här gäller. F. n. skulle det enligt bestämmelserna både i första och andra stycket vara ett antal af 28 banker, hvilka enligt ställningen vid 1910 års slut skulle äga rätt till förvärf af andra aktier än emissionsbankaktier. Enligt första styckets bestämmelse skulle 19 af dessa redan ha denna rätt. Af de återstående 9 är det 3, hvilkas reservfonder med tillägg af dispositionsfonderna, där sådana finnas, efter ställningen den 31 december 1910 utgjorde respektive 46, 49,2 och 50 % af grundfonden. De skulle mycket snart vara uppe i sådan ställning, att de hade rätt att förvärfva aktier enligt första stycket. Af de återstående 6 bankerna har en öfvergått uti en annan bank, och det antal, som slutligen återstår, blir således 5, för hvilka reservfonden tillika med dispositionsfonderna varierar mellan 8 och 30 % af grundfonden. För dessa, erkänner jag, komme det att dröja en tid, innan de på grund af bestämmelsen i första stycket skulle blifva berättigade att köpa andra aktier, men jag tror verkligen, att för hela bankvärlden, för våra bankers anseende i det stora hela det skulle vara synnerligen förmånligt att låta dessa 5 banker dröja och låta de andra nöja sig med den rätt, som de efter första stycket skulle få.

Det har anmärkts från deras håll, som ha samma uppfattning som jag, att genom bestämmelsen i andra stycket skulle eggelsen att göra afsättningar till reservfonden i högst väsentlig mån minskas. Detta har från det andra hållet besvarats därmed, att det gör icke så mycket, om man till aktieförvärfsfonden afsätter medel, som eljest skulle delas ut, då ju i alla fall den inskränkningen gäller, att aktieförvärfvets värde icke må öfverstiga 20 procent af reservfonden; när detta maximum är uppnådt, måste man, för att få ny rätt, afsätta ytterligare medel till reservfonden. Det är riktigt, men går man ut därifrån, att bankerna gärna vilja förvärfva rätt att köpa hvilka aktier som helst, så är det ju tydligt, att — då man i ena fallet icke får denna rätt, förrän reservfonden utgör mer än 50 procent af grundfonden, men i andra fallet får sådan rätt, sedan man afsatt en aktieförvärfsfond, som uppgår till 20 procent af reservfonden, men rätten i detta fall icke är beroende på reservfondens förhållande till grundfonden, utan endast på reservfondens storlek i förhållande till aktieförvärfsfonden — det är, säger jag, tydligt, att eggelsen att bringa upp reservfonden till minst 50 procent af grund-

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts)

fonden är vida större i det förra fallet än i det senare, och lika klart är, att bankens soliditet är större i förra fallet än i det senare.

Jag tror således, att alla skäl tala för att i detta fall gå försiktigt tillväga. Detta icke minst därför, att enligt min åsikt man icke kan säga, att en bank ju kan låta bli aktieförvärf, eller att det är bolagsstämmans sak att besluta därom samt gifva bankstyrelsen tillstånd att begagna sig af denna rätt, men bankstämman behöfver ju icke göra det, och en försiktig bankstyrelse gör det icke heller, om icke banken anses fullkomligt konsoliderad. Det är möjligt, och jag är fullt öfvertygad, att för hvarje försiktig bankstyrelse det måste vara en liflig önskan att gå så tillväga, men jag är icke öfvertygad om, att bankstyrelsen kommer att råda sig själf. Jag är öfvertygad, att, om sådan rätt som denna medgifves, bankerna förr eller senare rent af komma att tvingas att lägga sig till med dessa aktier. Jag tänker därvidlag kanske icke så mycket på den farligaste sidan af saken, att en bankledning blefve tvungen att göra detta för att förtjäna på kursdifferenserna, fastän denna sida af saken icke är att förakta eller bortse ifrån. Om en bank har förtjänat på detta, finnas alltid mäklare, som äro angelägna att tala om det, om icke för andra bankers styrelser, så åtminstone för aktieägare i sådana banker, och då kan det blifva en så stark pressning på styrelsen, att den finge svårt att hålla mot en sådan sak. För en försiktig styrelse tror jag dock det vore lättare att stå emot pression af denna art, än hvad fallet måhända skulle vara i ett annat afseende. Jag syftar därmed på, att en bank, på grund af konkurrenshänsyn, lätt kan blifva tvungen att direkt intressera sig i industriella affärer för att få behålla dessa hos sig såsom kunder, och då denna konkurrens förefinnes, hvilket jag tror är händelsen litet hvarstades på bankernas område, förstår man mycket väl, hur det kommer att utveckla sig, och att bankerna rent af kunna tvingas att i vidsträckt mån anlita den rätt till förvärfvande af aktier, som här skulle anvisas för dem.

Det är, efter detta sätt att se och vid sådana förhållanden, en synnerligen angelägen sak, att man tillser, att ifrågavarande rätt icke från början utsträcker så långt, att man får anledning att ångra sig. Det är alltid lättare att göra början med mindre och sedan, då man icke finner det farligt, gå längre än att genast gå hastigt fram. Och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till första och tredje styckena af förevarande paragraf med strykande af mellanstycket.

Herr Wallenberg: Jag ber först och främst att få tacka herr statsrådet för det välvilliga uttryck han använde om bankoutskottets utlåtande i början af sitt anförande. Det är ju icke ofta, som bankoutskottet får tillfälle att skaffa sig beröm, så att det är skäl att taga vara på de små smulor, som däraf komma det till del. Det är så mycket ledsammare, att herr statsrådet icke kunnat god-

känna den formulering af 48 §, som bankoutskottet föreslår. Jag skall strax återkomma till skälen, hvarför denna formulering blifvit sådan som den är, och ber att ett ögonblick få uppehålla mig vid hufvudfrågan.

Det är fullkomligt riktigt, att Kungl. Maj:t, därvid understödd af intresserade kretsar, inför Riksdagen framlade förslag till lag angående emissionsbanker. Denna blef äfven af Riksdagen antagen år 1909. Att sedan dess icke någon emissionsbank kommit till stånd, beklagar jag liksom herr statsrådet själf, men herrarna veta alla, hvad som hände 1909, och att företagsamheten här i landet då stäcktes i mycket afsevärd grad. Däri torde man hafva att se hufvudskälet, hvarför en sådan inrättning, som var afsedd, icke kommit till. Sedermera ha äfven andra orsaker spelat in, bland annat den, att en så komplicerad inrättning måste i spetsen för sig hafva en i allo kvalificerad person, och äfven en sådan är rätt svårt att få. Det är också riktigt, att bankföreningen vid det tillfället hyllade den dittills erkända principen, att banker i allmänhet och depositionsbanker i synnerhet icke borde befatta sig med aktieköp. Men såsom en talare nyss yttrat från denna plats, principerna växla liksom omständigheterna, och vår tid utmärker sig särskildt i afseende på sådana växlingar. Äfven i afseende på den nu föreliggande frågan hafva åsikterna växlat. Jag har förut varit en principiell motståndare, mot att aktier skulle af banker här i landet kunna förvärfvas, men min erfarenhet har lärt mig, att bankerna, åtminstone de större, kunna af omständigheterna tvingas in på detta område, och att de måste för sin verksamhet söka former, som öfverensstämma med lagens bokstaf, men som i andan bryta mot lagen, om så finnes nödvändigt. Det är ett af skälen, hvarför jag anser det bättre att den rätt, som nu är i fråga, medgifves i lagen.

Det andra skälet är ett, som upprepats från åtskilliga håll, och hvaraf jag fått en rent personlig erfarenhet, då jag tillsammans med andra bildade en bank på kontinenten för att tillvarata våra intressen där. Då kunde man i Danmark och Norge direkt teckna aktier, men vi kunde det icke, utan det måste ske på omvägar. Tydligt är, att om sådant göres genom enskilda personer, dröjer det icke länge, innan intresset går öfver på andra håll, och man får icke samma nytta däraf, som man skulle hafva, om en bank vore direkt intresserad i saken. I parentes vill jag säga, att denna bank icke varit ett spekulationsobjekt, utan tillkommit för att underlätta den direkta samfärdseln mellan länderna häruppe och Frankrike, hvarför det var af vikt, att aktierna stannade på stabila händer.

Det är också riktigt, att bankföreningen sedermera lagt om på annan bog samt ingått med en skrifvelse till Kungl. Maj:t och anhållit, att i den nya banklagen måtte för bankerna intagas den rättighet, som här är i fråga. Såsom sagdt hafva bankföreningens medlemmar varit af samma åsikt som jag, att detta är en sak, som blifvit nödvändig.

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

Hvad den här föreslagna formuleringen beträffar, så har andra stycket tillkommit, emedan bankoutsrottet ansåg, att rättigheten till aktieförvärf icke borde tilldelas uteslutande *en* kategori af banker, nämligen de största, med kapital- och reservfonder väl försedda, utan äfven medgifvas andra, hvilka icke hunnit växa sig så stora, men dock skulle hafva fördel af den genom denna paragraf medgifna rätt, och bankoutsrottet hade så mycket mer skäl att framkomma med denna formulering, som det i den skrivelse, hvilken den under finansdepartementet stående bankspektionen i februari månad detta år afgifvit till Konungen och som för öfrigt äfven blifvit öfverlämnad till Riksdagen, säges: »Bankspektionen håller således före, att bankbolag, hvars grund- och reservfond tillhoppa uppgår till minst 6 miljoner kronor, må berättigas förvärfva och äga aktier till ett bokfördt värde, motsvarande en för sådant ändamål särskildt afsatt fond, dock icke till högre belopp än 20 procent af reservfonden.» Det kunde väl ingen ana, att herr finansministern icke skulle vara med om denna sak; då emellertid så icke är förhållandet, ämnar jag icke göra något yrkande. Jag vill icke i denna fråga gå emot Konungen eller emot hans finansminister, men godkänner kammaren det förslag, som här föreligger från regeringen, så betyder det endast, att steget, som tages, blir mindre, att denna rättighet endast kommer att tilldelas de största bankerna och att, såsom herr finansministern upplyste, en kategori af banker tillsvidare kommer att stanna utanför.

Herr statsrådet Swartz: Jag ber att till svar på hvad den siste ärade talaren yttrade få säga, att rättigheten att förvärfva aktier enligt mitt förslag icke skulle tillkomma uteslutande de största, utan de mest konsoliderade bankerna. Ty en hel del af dessa banker, som skulle få rätt att förvärfva aktier, hafva jämförelsevis små grundfonder, 4, 4¹/₂ à 6 miljoner kronor, men förhållandevis så mycket större reservfonder, under det bland dem, som stanna utanför, finnas sådana, hvilka äga stora grundfonder men små reservfonder.

Herr Hedenlund: Herr talman! Helt naturligt är, att jag, såsom åtminstone formell motionär i detta ärende, med glädje och tacksamhet erfarit, att utskottet behjärtat motionen och på grund af densamma framkommit med förslag om rätt för banker att förvärfva aktier, men på samma gång jag härför till utskottet framför min tacksamhet, kan jag icke underlåta att uttala min besvikenhets däraf, att utskottet begränsat denna rätt till banker med minst 6 miljoners kapital. För min del hyser jag den bestämda åsikten, att man skulle kunna sätta denna gräns betydligt lägre, ty såväl min motion som det från utskottet framkomna förslaget omgärdar denna rätt till aktieförvärf med så snäva bestämmelser, att endast en obetydlig del af bankernas kapital kan bindas i aktier. Just

härigenom blefve för de minsta bankerna rätten till aktieförvärf så godt som illusorisk, men för banker med kapital på några miljoner, och framför allt om dessa banker ägna sig åt att stödja industrien, skulle det vara till bestämd båtnad, liksom ock för den industri de understödde, om dylik rätt till aktieförvärf kunde meddelas — till båtnad för bankerna, därför att genom direkt delägarskap de finge helt andra tillfällen att sätta sig in i vederbörande bolags inre ekonomi, rentabilitets- och utvecklingsmöjligheter, och till fördel för industrien, därför att densamma skulle tillföras direkt ekonomisk kraft. En ansvarsfull bankledning borde dessutom kunna gifva goda direktiv, och slutligen vore en banks delägarskap i en industri en styrka utåt. Från min föregående bankverksamhet erinrar jag mig flere synnerligen belysande fall, då det hade varit till stor nytta, om banken kunnat, genom att i någon mån blifva direkt delägare i vederbörande affär, stödja denna. Men den bank, till hvilken jag nu alluderar, och hvilken, såvidt jag förstår, lika mycket som någon annan i förhållande till sin storlek sökt stödja svensk industri, den har nu genom utskottets förslag blifvit ställd utom gränsen. Jag hänsyftar på Borås enskilda bank, hvilken har ett kapital af mellan 5 och 6 miljoner och som skulle hafva varit den enda, som ytterligare tillkommit till de i fråga om aktieförvärf berättigade, om gränsen blifvit satt vid den enligt min mening naturligare siffran af 5 miljoner. Helt naturligt är, att för mig som motionär denna omständighet varit smärtsam, men det kan ingalunda falla mig in att på grund häraf göra yrkande om återremiss, då jag fruktar, att ett sådant skulle blifva resultatlös och jag dessutom under inga omständigheter skulle vilja riskera själfva den sak, på hvilken jag sätter så stort värde. Jag har i alla fall velat göra dessa rent personliga uttalanden.

Härefter skall jag, liksom föregående ärade talare, bedja att med några ord få vända mig mot det yttrande, herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade i anledning af denna paragraf. För så vidt jag fattade herr statsrådets mening rätt, fällde herr statsrådet bland annat det yttrandet, att hufvudsaken vore ästadkommande af en stark emissionsbank, och jag fick den bestämda uppfattningen, att herr statsrådet ansåg den rätt till aktieförvärf, som nu skulle meddelas bankerna, endast vara ett surrogat. Jag tillåter mig hysa en alldeles motsatt uppfattning, och det är så långt från, att jag tror, att en stark emissionsbank skulle på ett kraftigare sätt befrämja den svenska industrien, att jag är lifligt öfvertygad, att den decentralisation af emissionsverksamheten, som genom nu föreslagna bestämmelser befordras, skulle verka mycket mer till gagn för vårt ekonomiska lif. För öfrigt kan jag icke underlåta att, i sammanhang med den jämförelse herr statsrådet gjorde mellan de begge alternativa förutsättningarne för rätten till förvärf af aktier, påpeka, att bankinspektionen synes mig hafva varit af alldeles olika uppfattning mot herr statsrådet, och att denna

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

myndighet tvärtom ansett en sådan fond, som direkt afsättes för aktieförvärf, böra i första rummet komma i fråga. Herr statsrådet drog upp en jämförelse mellan äldre konsoliderade banker och sådana banker, som ännu icke hunnit skaffa sig en till 50 procent af grundfonden uppgående reservfond, och ansåg, att styrkan gifvetvis låge hos de äldre, mer konsoliderade bankerna. Under vissa villkor vill jag gärna gå med på detta resonemang, men kan icke helt och hållet medgifva, att en banks styrka är beroende på fördelningen mellan dess grundfond och reservfond. Om en bank har sitt kapital exempelvis fördeladt med 3 miljoner på grundfonden och 3 miljoner på reservfonden, kan det icke göra banken kraftigare, än om densamma endast hade en grundfond på 6 miljoner. Denna senare ville herr statsrådet icke gärna kalla konsoliderad, men såväl hos en dylik bank som en annan ligger själfva styrkan, själfva säkerheten, icke i fördelningen af dess fonder utan i förhållandet emellan dessa fonder och bankens omslutningssumma och framför allt i den ledning, som vederbörande bank kan erhålla.

Vidare uttalade herr statsrådet sin farhåga, att konkurrensen mellan de olika bankerna skulle förmå dem att engagera sig genom direkt deltagande uti industriella bolag och att de således skulle förledas att så att säga hetsa hvarandra. Möjligtvis kan man föreställa sig en sådan fara, men om den verkliga förefinnes, om konkurrens skall komma i fråga, så hemställer jag till herr statsrådet: Är det icke orätt att privilegiera ett fåtal banker, hvilka ensamma skulle få denna rätt till aktieförvärf och således blifva delägare i andra bolag, men förvägra alla andra denna rätt? För öfrigt kan jag för min personliga del icke underlåta att framhålla, att jag tror, att faran af denna rätts öfverlåtande till bankerna i någon mån öfverskattats. Den faran, att en bank på ett olyckligt sätt engagerar sig i aktier, finnes redan nu; vi hafva sett flera sorgliga exempel på, att banker genom direkt belåning af aktier utsätta sig för risker, som icke i någon mån äro mindre än de, som skulle kunna uppkomma genom rätten för dem att själfva köpa aktier och således äfven kunna deltaga i emission af nya företag.

Den föregående talaren slutade med att icke göra något direkt yrkande. Jag däremot tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag, såsom det här blifvit formuleradt i 48 §, och gör det under den särskilda motiveringen, att ingenting tilltalar mig mindre än monopol, och här skulle skapas ett monopol, om man på detta sätt begränsar rätten till bankernas aktieförvärf.

Herr statsrådet Swartz: Äfven den siste ärade talaren slutade med ett uttalande, som gör, att jag måste replikera. Det var, att man skapade monopol, i händelse man inskränker sig till det, som stadgas i första stycket. Jag har under mitt anförande visat, att om bankerna vilja genom öfverförande af sina dispositionsfonder till reservfonden förskaffa sig den rätt, som ses i första

stycket, så skulle denna rätt kunna vinnas af 19 bland de 28 banker, som enligt andra stycket skulle få sådan rätt. Af de återstående 9 är det 3, som äro i sådan ställning, att de snart kunde få rätten, under det att den fjärde intager den särställningen, att den uppgått i en annan bank. Återstå alltså endast 5 banker.

19 banker utgöra monopolen och 5 banker det stora flertalet!

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Herr Hedenlund: Med anledning af herr statsrådets sista yttrande vill jag säga, att de af herr statsrådet anförda siffrorna nog äro riktiga, men såsom motivering, hvarför jag i mitt yttrande talade om monopol, vill jag anföra ett par rader, som af bankföreningen i dess skrifvelse den 1 januari detta år adresserats till Konungen; den säger nämligen: »Enligt det senaste sammandraget af bankrapporterna är det endast 16 af de till bankföreningen anslutna 46 bankerna, hvilka hafva reservfond, öfverstigande halfva grundfonden. Sammanräknadt uppgick berörda öferskott till omkring 61 miljoner kronor, däraf icke mindre än 53 miljoner eller 87 procent komma på fem af bankerna».

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna paragrafer yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas oförändradt, dels ock, af herr statsrådet Swartz, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som började med orden »Har bankaktiebolag» och slutade med ordet »reservfonden», utelämnades.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af det utaf herr statsrådet Swartz framställda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 48 § i bankoutskottets i punkten 1 af utlåtandet nr 30 framställda lagförslag med den af herr statsrådet Swartz påyrkade ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar:

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets ifrågavarande förslag oförändradt.

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 36.

49 §.

Ifrågavarande paragraf lydde på följande sätt:

Bankaktiebolags inlåning må ej öfverstiga fem gånger beloppet af bolagets egna fonder.

Bankaktiebolag vare skyldigt att i tillgångar, hvilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarar minst tjugufem procent af de förbindelser, som det åligger bolaget att vid anfordran fullgöra. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för aftalad kredit, som ej af bolaget till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som bolaget enligt aftalet är berättigadt ytterligare utbetkomma. Nedgår kassareserv under hvad nu är sagdt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrifvet belopp.

Är bankaktiebolag ägare af fastighet, afsedd för bankens inrymmande, vare bolaget pliktigt att i tillgångar, som i 2 mom. sägs, redovisa kassareserv jämväl för det belopp, hvarmed fastighetens bokförda värde må öfverstiga tio procent af bolagets egna fonder eller, där fråga är om fastighet, som förvärfvats innan denna lag trädt i kraft, för det lägre belopp, som Konungen på framställning af bolagets styrelse kan bestämma.

Vid förevarande paragraf hade reservation afgifvits af herr *Bohnstedt, Knut*, som ansett, att paragrafen bort få följande lydelse:

Bankaktiebolags inlåning må ej öfverstiga fem gånger beloppet af bolagets egna fonder.

Bankaktiebolag vare skyldigt att i tillgångar, hvilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarar minst tjugufem procent af de förbindelser, som det åligger bolaget att vid anfordran fullgöra. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att där tillgången utgör säkerhet för aftalad kredit, som ej af bolaget till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som bolaget enligt aftalet är berättigadt ytterligare utbetkomma. Nedgår kassareserv under hvad nu är sagdt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrifvet belopp.

Är bankaktiebolag ägare af fastighet, afsedd för bankens inrymmande, vare bolaget pliktigt att i tillgångar, som i 2 mom. sägs, redovisa kassareserv jämväl för det belopp, hvarmed fastig-

hetens bokförda värde må öfverstiga tio procent af bolagets egna fonder eller, där fråga är om fastighet, som förvärfvats innan denna lag träd i kraft, för det lägre belopp, som Konungen på framställning af bolagets styrelse kan bestämma.

Kassareserv, som bankaktiebolag med hänsyn till beskaffenheten af sina förbindelser är skyldigt att redovisa, skall till en femtedel utgöras af svenska statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks eller Konungariket Sveriges Stadshypotekskassas obligationer eller af utländska, lätt säljbara statspapper.

Herr *Eklund* hade i afgifven reservation instämt med herr Bohnstedt.

Herr Bohnstedt, Knut: I min reservation har jag berört 49 och 165 §§ af förevarande banklag, hvilka §§ behandla frågan om bankernas kassareserv. Jag skall då bedja att i korthet få redogöra för de olika förslag, som förelegat.

Kungl. Maj:t tillsatte år 1907 en bankkommitté bestående af 5 framstående bankmän för uppgörande af förslag till ny banklag, och i denna kommittés utlåtande äro § 45 och § 150 af följande lydelse:

»Solidariskt bankbolag och bankaktiebolag vare skyldigt att i tillgångar, hvilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, såsom fordran hos svensk eller utländsk bank och å allmän börs noterade obligationer, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med den inneliggande kassan motsvarar 20 procent af den inbetalda grundfonden.»

Detta förslag visar ju tydligen, att kommitterade ansågo det vara af vikt att utvisa, hvilka slags papper böra ingå i en kassareserv. I det förslag, som Kungl. Maj:t aflät i augusti 1910, accepterades detta kommitténs förslag endast med den förändring, att i stället för 20 procent af grundfonden skulle kassareserven jämte inneliggande kassa till minst 25 procent motsvara de förbindelser, som det ålæge bolaget att vid anfordran fullgöra, men Kungl. Maj:t tillade en mycket viktig punkt, nämligen att kassareserven skulle till $\frac{1}{3}$ utgöras af svenska statens obligationer med efter senast noterade kurs beräknadt värde. Det visar alldeles tydligt därpå, att Kungl. Maj:t år 1910 ansåg svenska statens obligationer vara särdeles värdefulla och för kassareserver lämpliga papper, då de till $\frac{1}{3}$ skulle ingå i samma reserv. I det skicket gick sedan frågan till lagrådet, som afstyrkte Kungl. Maj:ts förslag att $\frac{1}{3}$ af kassareserven skulle bestå af svenska statens obligationer, och det på den grund, att lagrådet ansåg detta slag af värdepapper icke kunde påstås äga ur realisationssynpunkt företräde framför andra obligationer. Men lagrådets uttalande gick egentligen ut därpå, att det ville öfverlåta åt tillsyningsmyndigheten, det vill i detta fall säga bankinspektionen, att bedöma, hvilka värdepapper finge redovisas såsom kassareserv. Det är således denna myndighet, som skall be-

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

stämma om de papper, en bank vill redovisa såsom kassareserv, äro lätt realisabla och om de böra godkännas, men lagrådet tillägger dock, att om det ansågs nödigt, att kassareserven till någon del skulle bestå af ett eller annat slag af värdepapper, så skulle med svenska statens obligationer likställas obligationer, utgifna af allmänna hypoteksbanken eller Sveriges hypotekskassa samt utländska lätt säljbara statspapper. *Det är dit min reservation syftar.*

Genom det förslag, som nu föreligger till behandling, har Kungl. Maj:t förkastat det förslag, som kommittén afgifvit, och äfven sitt eget första förslag samt kringgått lagrådets uttalande, hvarigenom således endast återstår den bestämmelsen, att kassareserven skall bestå af papper, som äro realisabla och lätt kunna säljas, men ingenting annat. Denna kassareserv skall tillika med inneliggande kassa motsvara minst 25 procent af banks avistaförbindelser. Bankinspektionen kommer således nu att, såsom jag nyss sade, blifva den helt och hållet bestämmande myndigheten, och Kungl. Maj:t motiverar sitt förslag härom med ett uttalande, som jag skall bedja att få läsa upp. Det lyder sålunda: »Den ifrågsatta föreskriften, hvarigenom en ökad marknad inom landet skulle beredas för våra statsobligationer, på samma gång ett såsom kassareserv synnerligen lämpligt papper obligatoriskt infördes i bankernas portfölj, kan visserligen efter min mening icke betecknas såsom obilligt, men då föreskriften icke kan anses vara ur bankteknisk synpunkt erforderlig, och det i synnerhet för de mindre bankerna kunde finnas betungande att hålla denna jämförelsevis dyrbara kassareserv, har föreskriften blifvit utesluten.» Jag kan icke finna annat, än att det hufvudsakligen är af omsorg för de mindre bankerna, som Kungl. Maj:t föreslagit denna formulering af §§ 49 och 165, men just de mindre bankerna tror jag vara i större behof af bestämmelser rörande kassareservens beskaffenhet än de större.

Det förefaller egendomligt att man så ömmar för de mindre bankerna, hvarföre jag skall föredraga en liten punkt ur kommitténs utlåtande, som just afser dessa mindre banker; den kan ju hafva sin betydelse. »Eu bank måste», säger kommittén, »icke blott vara solvent utan också hållas likvid.» Och i sådant afseende är det icke tillfyllest, att banken håller en kontant kassa för förutsedda ordinarie behof, den bör också, för att kunna möta en osedvanligt stark påkänning på kassan, *förskaffa sig en del sådana tillgångar, som vid behof kunna utan svårighet omsättas i penningar vare sig genom försäljning eller beläning.* Det har visat sig, att en del banker, särskildt bland de mindre, förbise vikten af att anskaffa en sådan kassareserv; man vill icke underkasta sig att genom inköp af kuranta obligationer eller insättning hos annan bank gå miste om den högre ränta, som kan betingas medelst utlåning till allmänheten, och då kassan behöfver förstärkning, finnes ingen annan utväg än att mot styrelsens borgen söka kredit hos annan bank. Metoden är icke god, den kan under knappa penningtider lätteligen

bringa en bank i trångmål.» Så säga kommitterade, och i denna kommission var äfven bankinspektören medlem.

Är det nu så, att det kan anses riktigt och eftersträfvansvärdt, att svenska statens och hypoteksbankernas obligationer beredas ökad marknad inom landet, så bör man naturligtvis göra något därför, ty det måste alltid erkännas, att dessa papper äro särdeles lämpliga såsom kassareservpapper. De kunna nämligen alltid belånas i riksbanken och äfven lätt säljas till pris, beroende på den kurs, de för tillfället draga. Finnas de i bankernas kassareserver, komma de äfven lättare ut i marknaden, ty kassareserverna äro ett rörligt kapital. Min reservation går, såsom sagdt, i den riktningen, och då jag icke vill, att bestämmelserna skola vara snäfvade med afseende å kassareserven utan att åt denna beredes en bred marginal, föreslår jag ett ganska ringa tillägg till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande 49 och 165 §§, så lydande: »Kassareserv, som bankbolag med hänsyn till beskaffenheten af sina förbindelser är skyldigt att redovisa, skall till $\frac{1}{5}$ utgöras af svenska statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks eller Konungariket Sveriges Statshypotekskassas obligationer eller af utländska, lätt säljbara statspapper.»

Enligt min åsikt borde ett sådant tillägg icke kunna stöta någon, hvarken de stora eller små bankerna. De anspråk, jag framställer, äro ganska små, och jag har stöd för min framställning både i kommitténs och i Kungl. Maj:ts första förslag, som gick mycket längre. Jag har äfven delvis ett stöd i Kungl. Maj:ts sista förslag, där föredragande departementschefen i denna fråga säger, att det icke kan betecknas såsom obilligt, att en ökad marknad inom landet beredes våra statsobligationer på samma gång ett såsom kassareserv synnerligen lämpligt papper uppföres i bankernas portfölj. Detta är uttaladt af finansministern själf.

Jag har därjämte ett annat stöd, som jag sätter mycket värde på, och det är de uttalanden, som gjordes vid allmänna bankmötet den 18 september 1908. Allmänna bankföreningen hade att afgifva yttrande om det af kommittén framlagda förslaget. Vid sammanträdet, då fråga var om bankernas kassareserver, uttalade sig endast tvenne talare, och deras yttranden äro mycket korta. Den ene, som yttrade sig, var bankdirektör Frænckel. »Beträffande de tillgångar», yttrade han, »som skola utgöra kassareserv, torde ej såsom sådana böra godkännas annat än obligationer, utfärdade eller garanterade af stat, kommun, hypoteksinrättning eller därmed jämförlig anstalt. Andra obligationer än de nu nämnda kunna ej anses vara under alla förhållanden lätt säljbara.» I detta yttrande instämde herr Palme, och doktor Herslow, som var ordförande, yttrade sig på följande sätt: »När det gäller ett nytt stadgande, afseende att skapa en kassareserv, böra vi forma detta så, att det verkligen finnes en reserv i kassan, när sådan behöfves. Och det finnes tjugotals obligationer, som jag hvarken får sälja eller belåna i kritiska tider. Det är icke skäl att inrätta ett institut på papperet men icke i verklig-

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

heten. Vi få se till, att kassareserven blir hvad den kallas. Det är bättre att vara sträng, då det gäller kvaliteten än när det gäller kvantiteten.»

Detta yttrades vid nämnda sammanträde. Af öfriga närvarande bankdirektörer yttrade sig icke någon, men den skrifvelse, som afläts från mötet till finansdepartementet, var affattad i öfvensstäm- melse med herr Frænckels yttrande. Jag tror således, att jag har goda stöd för min reservation, och huruvida herrarna anse den värd att understödjas beror på det värde, som tillmätes nu anförda uttalanden. Jag har ansett mig skyldig att reservera mig, då jag har en bestämd uppfattning i denna fråga, hvilken jag anser synner- ligen viktig, ty en banks ställning är ju mycket beroende på, huru dess kassareserv är beskaffad. Äger en bank en stark kassareserv, så har också allmänheten större säkerhet för sina insättningar, än om bankens kassareserv är dålig. Jag ber således att få yrka bifall till §§ 49 och 165, sådana de föreligga i min reservation, som skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag endast genom det lilla till- lägget i slutet:

Kassareserv, som bankaktiebolag med hänsyn till beskaffen- heten af sina förbindelser är skyldigt att redovisa, skall till en femtedel utgöras af svenska statens, Sveriges allmänna hypoteks- banks eller Konungariket Sveriges Stadshypotekskassas obligationer eller af utländska, lätt säljbara statspapper.

Herr Wallenberg: En framstående talare yttrade i förmiddags, att man icke skall göra sig illusioner om att kunna genom lagar åstadkomma hvad som helst. Jag föranledes att tänka därpå, emedan motionären i fråga om förevarande § i sin reservation an- fört, att man genom bifall till hans yrkande skulle befordra ett viktigt statsintresse, nämligen ökandet af den inhemska marknaden för ifrågavarande obligationer. Saken är icke af stor betydelse, men jag begagnar tillfället för att korrigera en villfarelse, som jag i många år hört upprepas, nämligen angående möjligheten att på konstlad väg bereda marknad inom landet för vissa obligationer. Den nu föreliggande frågan gäller en § i banklagen, med tillhjälp af hvilken vederbörande vilja göra bankerna mer likvida än de skulle vara utan samma §. Detta är en sak, som jag skulle kunna gå med på, men att i denna § införa en bestämmelse, som går stick i stäf mot paragrafens syfte, kan jag icke vara med om, ty genom införande af den af reservanten föreslagna bestämmelsen blefve ban- kerna illikvida i stället för likvida. Vi hafva under många år här i landet arbetat på höjandet af svenska statens kredit, d. v. s. på nedbringande af räntefoten för dess obligationer, och det har lyckats så väl, att dessa nu äro jämnställda med utlandets, och de svenska obligationernas räntefot är lika så låg som de andras. Om jag vill köpa en vara billigt, får jag icke välja butik, utau måste gå till den butik, där jag förut köpt till billigt pris. På samma sätt, om

jag vill afsätta svenska statens obligationer med låg räntefot, måste jag vända mig till afnämare, som nöja sig med den erbjudna räntan. Vilja herrarna förbehålla den inhemska marknaden för svenska obligationer, så gifves därför ett enda sätt, nämligen att åsätta dessa obligationer en ränta, som lämpar sig för den svenska penningmarknaden. Det finnes i fysiken en lag, som handlar om »vätskors jämnviktsläge», och denna kan tillämpas på ifrågavarande område. Om man pressar ut ett papper, som gifver låg ränta, måste det vara med ersättande af ett annat, om jag tvingar en bank att taga emot ett papper med låg ränta bland sina tillgångar, måste banken afsätta något annat, och det blir naturligtvis något som bär en högre ränta. Nationen i sin helhet kan icke blifva vinnande genom en sådan lagstiftning, som här föreslås, och liksom jag är af den åsikten, att man icke kan höja ett folks moral genom lagar, tror jag icke heller, att en nation kan tillvinna ekonomiska fördelar genom en lag. Genom lagar kan man visserligen tvinga människorna att minska sina utgifter under en viss tid, men positiva fördelar af en sådan här lag kunna icke ernås; frågan måste få sin naturliga lösning. Här har reservanten föreslagit, att i bankernas kassareserver skulle ingå tre särskilda slag af tre-procents-obligationer. Jag börjar med det sista slaget, nämligen Sveriges stadshypotekskassa. Det finnes icke en obligation inom landet af detta slag, som för öfrigt löper med $3\frac{1}{2}$ procents ränta; antagligen är det ganska svårt, för att icke säga omöjligt att köpa dylika annat än naturligtvis till långt högre kurs än hvarför jag kan köpa andra i förhållande till räntan goda och lätt realisabla papper. Jag vet icke om stadshypotekskassan har påkallat motionärens hjälp för placering af sina obligationer, men jag tror, att hans hjälp i detta afseende är obehöfelig. Af allmänna hypoteksbankens obligationer finnes en del inom landet, löpande med 4 procent, men jag har aldrig hört att hypoteksbanken påkallat Riksdagens hjälp för placeringen af dessa papper. Återstå då statens obligationer. De i utlandet placerade löpa med $3\frac{1}{2}$ procents ränta, med undantag af dem, som ännu några år löpa med 4 procents ränta, men sedan automatiskt sänkes till $3\frac{1}{2}$ procent. Att köpa in dem från utlandet skulle liksom i fråga om stadshypoteksobligationerna blifva mycket svårt. Jag har således att vända mig till de 3,6 procents obligationer, som af riksgäldskontoret på senare tider utgifvits. Finnas sådana att få här i landet? Ja, då och då, men icke kan jag säga att de här säljas obehindradt, ty svenska marknaden kan icke taga upp dem. Om nu den stipulation, som reservanten ifrågasätter, införes i paragrafen, hvad händer då? Jo, när en banks kassareserv skall användas, kastas papperen ut i marknaden, men Sverige kan icke taga upp dem. Förhållandena inom landet äro, då man har att tillgripa kassareserver, sådana, att man måste söka marknad i utlandet, och utlandet köper naturligtvis, men till låg kurs. Bankerna, som enligt denna paragraf måste förse sin kassareserv med dylika

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

papper, finge köpa igen dem till högt pris, men det är ju en mycket dålig affär att sälja till lågt och köpa till högt pris. Icke kan jag se, att landet kommer att vinna något därigenom. Jag vet icke, hvad erfarenhet reservanten har haft i fråga om placering af obligationer, men jag talar om min egen erfarenhet och såsom jag nu antydt, kommer det att gå till. Den rätta kassareserven, som 30 å 40 år härefter kommer att blifva vanlig hos oss, såsom den redan nu är i utlandet, är guld eller med guld jämförbara valutor. Det är det enda man kan lita på; obligationernas värde beror på konjunkturena.

Jag skall icke uppehålla kammaren länge, men jag vill tillägga, att ingen väl ett ögonblick tror, att jag, som så mycket sysslat med svenska statens obligationer, skulle vägra gå in på detta förslag, om jag trodde det medförde nytta, allrahelst det spelar mycket liten roll för bankerna. Ty $\frac{1}{5}$ af de kassareserver, som bankerna enligt Kungl. Maj:ts proposition äro skyldiga att hålla — bankernas antal uppgå i vårt land till 81 — skulle icke stiga till högre belopp än 30 miljoner. Detta är således hvad som skulle placeras i obligationer af ifrågavarande slag, och jag vågar påstå, att ingen af de kassor, som utgifva ifrågavarande obligationer, eller svenska staten skulle häraf beröras. Då emellertid förslaget enligt min åsikt är principiellt oriktigt, har jag opponerat mig däremot, och får jag tillstyrka bifall till utskottets med Kungl. Maj:ts lika lydande förslag.

Herr Cavalli: Jag börjar, där den siste ärade talaren slutade, och får till alla delar bekräfta hvad han sade. Jag beklagar endast, att jag måste vara af annan mening än den han uttalade. Jag konstaterar hvad herrarna alla veta förut; den siste ärade talarens stora intresse, omsatt i praktisk handling, för placandet af våra statsobligationer.

Jag är dock icke säker om, att hans skickliga argumentation nu håller streck. Hvarför skulle vi här i Sverige, i olikhet med hvad i några andra länder äger rum, vara för förnäma — förlåt uttrycket — att göra något för placering af svenska statens obligationer inom landet? Herrarna liksom den siste ärade talaren veta, att statsobligationer af typen 3,6 procent tillförene till stor del och i början till allra största delen varit placerade inom landet, men sedermera vandrat ut. Är den fordran då så oberättigad, att i den kassareserv, en bank skall enligt föreliggande förslag hålla, någon del bestämmes att utgöras af statens, hypoteksbankens eller stads-hypotekskassans obligationer? Det är för mig svårt att inse detta, och jag vågar påstå, att det nog finnes ett annat sätt, när kassareserven behöfver tagas i anspråk, än att, såsom den siste ärade talaren föreslog, skicka ut ifrågavarande obligationer till försäljning; man kan också belåna dem. Jag förutsätter att under kristider de kunna belånas i Riksbanken eller i utlandet, och då skola de stora

upppoffringar, som den siste talaren befarade blefve nödvändiga, i någon mån motverkas af den lägre ränta, man kunde betinga sig. Den siste talaren ansåg, att på konstlad väg det icke kunde åstadkommas, att ifrågavarande obligationer blefve allmänna i landet, att man icke borde göra sig illusioner om att kunna åstadkomma detta genom ett lagstadgande. Ja, det är nog mycket bra, men lagar skrivas dock för att ordna förhållanden, som icke på annat sätt kunna regleras. Vi göra det ofullständigt och nå icke alltid målet, men göra det så godt vi kunna, och säkert är — den ärade talarens argumentation ådagalade det — att om vi hade särskilda bestämmelser i sådan riktning, skulle de nog föra till att marknad inom landet bereddes för en del af statens, hypoteksbankens eller stadshypotekskassans obligationer. När den ärade talaren sade, att icke en enda af t. ex. stadshypotekskassans obligationer funnes att köpa i landet, hade han nog rätt för tillfället, men det dröjer väl icke länge, innan sådana stå att få köpa. Jag förmodar, att upptagande af lån för städerna genom stadshypotekskassan icke är för all tid förbi.

Med detta har jag sagt, hvarför jag anser det önskvärdt och lämpligt att bifalla reservantens förslag. Reservanten lämnade i sitt anförande en redogörelse för hvad som passerat i frågan, och af hans redogörelse vill jag taga upp ett par punkter för att erinra om, att bankföreningen år 1908 förklarade sig icke hafva något att erinra emot ett sådant förslag som detta, och att af finansministerns motivering framgår, att han anser den föreslagna anordningen icke olämplig. Jag vill icke ställa någon vädjan till chefen för finansdepartementet, som är här närvarande; dock tror jag icke, att han har något att erinra mot reservantens förslag. Jag yrkar bifall till herrar Bohnstedts och Eklunds reservation.

Herr Wallenberg: Jag måste ännu yttra några ord. Bankernas kassareserver komma icke att tillgripas under normala förhållanden utan under abnormala. Jag har rätt att vid sådant förhållande förutsätta, att det inträffat en bankkras, hvarvid bankerna i större mängd måst tillgripa sina kassareserver. Hvad inträffar, om de, såsom den siste ärade talaren föreslog, söka att belåna dessa obligationer i riksbanken? Landet får därmed icke några vidare tillgångar, och det är mycket möjligt, att riksbanken icke är i tillfälle att belåna obligationerna. I fråga om den bank jag har förestått, hände det en gång, att jag själf kom upp i riksbanken med hypoteksbankens obligationer till belopp af 1,500,000 kronor men fick ett bleklagd nej på min begäran om deras belåning. I detta ämne väckte A. O. Wallenberg med anledning af detta afslag motion vid Riksdagen, gående ut därpå, att riksbanken skulle vara tvungen att belåna statens obligationer till deras fulla värde och efter en kurs, som till enhver tid af bankofullmäktige bestämdes, men denna motion blef af Riksdagen afslagen, så att någon rätt i detta

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

afseende finnes icke för en lånesökande bank. Men detta är icke det värsta, ty under dessa tider, som jag antager kunna inträffa, är det så, att svenska staten själf behöfver låna, och då inträffar att bankernas kassareserv af statsobligationer icke kan afsättas inom landet utan kastas på utlandet, där deras värde pressas ned, och i och med detsamma depreciéras svenska statens kredit, hvilket kommer att kosta landet oändligt mycket mera än de fördelar äro värda, som man påstår sig vinna genom här föreslagna bestämmelse. Det är och förblir oriktigt att genom särskilda lagstiftningsåtgärder söka befordra placering inom landet af de här papperen; de blifva placerade där de finna köpare, och jag håller före, att den kredit, svenska staten förskaffat sig, är af långt större vikt, är långt mera värd att tillvaratagas än de fördelar, man här anser sig kunna vinna. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Jag skulle vilja till den siste ärade talaren framställa den frågan, om han verkligen anser, att det finns andra papper, som äro mera lämpliga än statsobligationer att ingå i bankernas kassareserver? Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr *Bohnstedt*, *Knut*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som angifvits i den af honom rörande denna paragraf afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

50—56 §§.

Godkändes.

57 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Är enligt bolagsordningen styrelsen beslutför, utan att samtliga ledamöter äro tillstädes, må likväl ärende, som ankommer på styrelsen, ej företagas, utan att, såvidt ske kunnat, samtliga erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Är enligt bolagsordningen styrelsen beslutför, utan att samtliga ledamöter äro tillstädes, må likväl ärende, som ankommer på styrelsen, ej företagas, utan att, såvidt ske kunnat, samtliga erhållit *kallelse* att deltaga i ärendets behandling.

Herr *Eklund* hade i afgifven reservation yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! I fråga om denna paragraf har sådan förändring blifvit gjord i Kungl. Maj:ts proposition, att samtliga ledamöter af en banks styrelse skola hafva erhållit *kallelse* att deltaga i ett ärendes behandling, d. v. s. att det ankommer på styrelsen att, när beslut skall fattas i ett ärende, ombesörja, att alla ledamöter blifva kallade att närvara vid ärendets behandling. Men jag kan icke finna, att i hvarje fall detta förfarande är nödvändigt. Jag vill nu fästa uppmärksamheten på, att 57 § enligt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag är ordagrant lika lydande med 61 § i den af Riksdagen förra året antagna aktiebolagslagen. Om nu icke särskildt starka skäl kunna påvisas för afvikelse från den lydelse, som motsvarande paragraf har i aktiebolagslagen, så kan jag icke finna det lämpligt att här införa en förändrad ordalydelse. Sådana starka skäl har åtminstone icke utskottet framlagt i sin motivering, där utskottet endast anför, att »tillfälle bör beredas samtliga styrelseledamöter att deltaga i behandlingen af ärende, som skall förekomma inför styrelsen. Då härtill lärer erfordras, att kallelse utsändes till ledamöterna, har utskottet funnit sig böra föreslå, att ordet »tillfälle» i lagtexten utbytes mot »kallelse». Jag kan, som sagdt, icke finna, att kallelse alltid skall vara erforderlig. Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att lagrådet uttalat sig i frågan. Såsom man finner på 199 sid. i Kungl. Maj:ts proposition, har nämligen lagrådet framhållit, att, om det befinnes olämpligt och onödigt, att en bankstyrelses ledamöter särskildt kallas till hvarje styrelsesammanträde, »den utvägen framdeles såsom hittills står till buds att för någon tid framåt fatta beslut om styrelsesammanträdes hållande å viss tid å angifna dagar». Om det varit utskottets mening att omöjliggöra detta af lagrådet föreslagna sätt för att gifva ledamöterna tillfälle att närvara vid styrelsesammanträden, kan jag icke finna detta välbetänt. Jag yrkar, herr talman, att 57 § måtte antagas i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: Orsaken hvarför detta uttryck blifvit utbytt mot det af utskottet föreslagna är, att en banks verksamhet, åtminstone i allmänhet, icke kan jämföras med ett aktiebolags. Allt, som sker i en bank, beror på dess styrelses beslut. Att då tillämpa den af lagrådet föreslagna metoden att en gång för alla bestämma om styrelsens sammanträden hvarje dag eller å viss tid å angifna dagar, så att styrelsesammanträdena blefve så godt som permanenta, ansåg icke bankoutskottet lämpligt. Bankoutskottet ansåg, att ifrågavarande paragraf med den af Kungl. Maj:t föreslagna formuleringen kunde gifva utrymme för jesuitism; åtminstone kan jag icke tolka hvad det betyder: »utan att, såvidt ske kunnat,

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

samtliga erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling». Det kan hända, att en ledamot anser sig icke hafva »fått tillfälle» att närvara, därför att sammanträdet icke blifvit utsatt till tid, då han kunnat närvara. I de kommunala handlingarna för Stockholms stad finner man, att en riksdagsman i Andra kammaren anför den omständigheten, att han icke satts i »tillfälle» att närvara vid ett sammanträde för ett visst ärendes behandling, såsom anledning att reservera sig mot då fattadt beslut. Hade denne blifvit kallad, så skulle lagens bokstaf hafva varit uppfylld, och personen i fråga hade icke kunnat åberopa detta skäl. För min del håller jag före, att bankoutsrottets förslag är det riktiga, så att styrelseledamöterna erhålla kallelse, och de, som då icke deltaga i ärendets behandling, få nöja sig med de närvarandes beslut.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr *Håkanson*, att kammaren skulle godkänna Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens lydelse.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Eklund* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 57 § i bankoutsrottets i punkten 1 af utlåtandet nr 30 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens lydelse.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 50.

58—80 §§.

Godkändes.

81 §.

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(af Kungl. Maj:t)

(af utskottet)

Ansvarsfrihet må ej anses styrelsen beviljad, såframt aktieägare med ett sammanlagdt aktiebelopp, utgörande minst en femtedel af hela grundfonden, röstat däremot.

I ofvannämnda aktiebelopp må dock, där den eller de, som röstat mot ansvarsfrihets beviljande, äro i minoriteten, ej inräknas aktier, som aktieägare bekommit annorledes än genom arf, giftorätt eller testamente, utan så är, att han sedan minst sex månader före den stämman, där förvaltningsberättelsen framlades, varit i aktieboken införd såsom ägare af aktien.

Varder talan å förvaltningen under den tid förvaltningsberättelsen omfattar ej anställd inom sex månader från det berättelsen framlades å bolagsstämma, vare så ansedt, som om ansvarsfrihet blifvit styrelsen beviljad.

Utan hinder däraf, att ansvarsfrihet beviljats, må sådan talan å förvaltningen, som grundas därpå, att styrelseledamot begått brottslig handling, kunna mot honom anställas, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen afsett äfven den handling.

Ansvarsfrihet må ej anses styrelsen beviljad, såframt aktieägare med ett sammanlagdt aktiebelopp, utgörande minst en *tredjedel* af hela grundfonden, röstat däremot.

I ofvannämnda aktiebelopp må dock, där den eller de, som röstat mot ansvarsfrihets beviljande, äro i minoriteten, ej inräknas aktier, som aktieägare bekommit annorledes än genom arf, giftorätt eller testamente, utan så är, att han sedan minst sex månader före den stämman, där förvaltningsberättelsen framlades, varit i aktieboken införd såsom ägare af aktien.

Varder talan å förvaltningen under den tid förvaltningsberättelsen omfattar ej anställd inom sex månader från det berättelsen framlades å bolagsstämma, vare så ansedt, som om ansvarsfrihet blifvit styrelsen beviljad.

Utan hinder däraf, att ansvarsfrihet beviljats, må sådan talan å förvaltningen, som grundas därpå, att styrelseledamot begått brottslig handling, kunna mot honom anställas, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen afsett äfven den handling.

Vid föreliggande paragraf hade reservation afgifvits af herrar *Eklund* och *Vahlquist*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändradt och sålunda bibehålla bestämmelsen om »en femtedel».

Herr Eklund: I denna paragraf har utskottet gjort den förändringen, att utskottet utbytt mot »en femtedel» mot »en tredjedel». Kungl. Maj:t har genom stadgandet i denna paragraf, såsom

Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)

herrarna torde observera, velat skydda minoritetens rätt. Denna bestämmelse, att en minoritet af aktieägare till belopp, utgörande minst en femtedel af grundfonden, skulle kunna vägra decharge, inkom i Kungl. Maj:ts proposition på grund af framställning från lagrådet. Föredragande departementschefen säger visserligen, att han med viss trekan upptagit bestämmelsen, som blott ur den synpunkten kan försvaras, att minoritetens rätt skall i möjligaste mån skyddas. Nu har utskottet vidtagit den ändringen, att det skulle erfordras en tredjedel för att decharge skall kunna vägras. Därmed har utskottet, anser jag för min del, gjort bestämmelsen om minoritetens rätt fullkomligt illusorisk. Det hade varit mycket bättre, ifall utskottet i stället för att ändra $\frac{1}{5}$ till $\frac{1}{3}$, helt enkelt utslutit hvarje sådan bestämmelse. då åtminstone å stämman varande majoritet fått komma till sin rätt. Med af utskottet föreslagen formulering torde det kunna ifrågasättas, huruvida ens en majoritet på en bankstämma kan vägra decharge. Antag att på en stämma aktiebelopp till blott 60 procent af hela grundfonden äro representerade af närvarande delägare. Majoriteten af dessa, representerande 31 procent af grundfonden, rösta för dechargevägran och de återstående delägarne, representerande 29 procent af grundfonden, rösta för decharge. Då är åtminstone jag tveksam, huruvida lagen är skrifven så, att decharge vägrats. Det förefaller mig, att ansvarsfrihet i detta fall skulle anses vara beviljad, ehuru majoriteten å stämman varit emot decharge, och detta på grund däraf att för dechargevägran fordras minst två tredjedelar icke af på stämman representerad del af grundfonden, utan en tredjedel af *hela* grundfonden, således af något öfver $33\frac{1}{3}$ procent af grundfonden. Det har af utskottet framhållits, att bankerna intaga en särskild ställning, och att det för dem är af yttersta vikt, att deras goda namn och rykte icke skadas, hvarför minoriteten här icke kunnat medgifvas samma rätt som i fråga om aktiebolag. Jag erkänner riktigheten häraf, men det förefaller mig, jag säger det ännu en gång, lämpligare att taga bort bestämmelsen helt och hållet, då det åtminstone varit klart, att vid bankstämma ansvarsfrihet kan vägras, om majoriteten af de närvarande uttala sig därför. Då emellertid icke något förslag därom föreligger och goda skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag, yrkar jag bifall därtill.

Herr Wallenberg: Det är riktigt att, såsom den den siste talaren anmärkte, en bank intager en helt annan ställning vis-a-vis allmänheten än ett aktiebolag. En bank är ytterst beroende af sin kredit, och om en aktiebolagsstyrelse vägras decharge, så uppstår af möjliga stridigheter betydligt mindre skada för det industriella bolaget än om samma sak skulle hända ett bankbolag. Man får därför vara försiktig, så att, om minoriteten sättes i majoritetens ställe, man icke går för långt. Det skäl jag emellertid nu kommer att åberopa för hemställan om bifall till bankoutsrottets förslag är föl-

jande: Vid behandlingen af aktiebolagslagen hemställde lagutskottet, att den i 86 § af ifrågavarande lag bestämda minoriteten skulle vara en tredjedel. Det fanns nog äfven en reservation, som i Andra kammaren afgifvits af herrar Lindhagen och Widén, men Första kammaren biföll utskottets förslag om en tredjedels minoritet utan votering, och jag anhåller därför, att Första kammaren äfven nu måtte bifalla utskottets förslag.

*Lagförslag
om bank-
rörelse.
(Forts.)*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr *Eklund*, att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

82—163 §§.

Godkändes.

164 §.

Nu föredragna paragraf hade följande lydelse:

Solidariskt bankbolag, som afsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent af bolagets grundfond, må äfven under andra förhållanden än i 162 paragrafen säges förvärfva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehafva jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfördt belopp än det, hvarmed reservfonden öferskjuter femtio procent af grundfonden. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagdt belopp af sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärfva andra aktier till hälften af det belopp, för hvilket rätten att förvärfva aktier i emissionsbank icke utnyttjas.

Har solidariskt bankbolag, hvars grundfond och reservfond tillhopa uppgå till sex miljoner kronor, afsatt särskild fond för förvärf af aktier, vare bolaget på denna grund berättigadt att äfven under andra förhållanden än i 162 paragrafen afses förvärfva aktier; dock att bokförda värdet af dessa aktier icke vid något tillfälle må öfverstiga vare sig sistnämnda fond eller tjugn procent af reservfonden.

Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärfva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller af bolagsstämma medgifvet.

Herr statsrådet Swartz: Förevarande paragraf motsvarar 48 §, och hemställer jag med anledning häraf, att samma för-

ändring här måtte göras, som i 48 §, nämligen att 2 momentet måtte utgå.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter, på gjord proposition, kammaren godkände förevarande paragraf med den ändring, att det stycke, som började med orden »Har solidariskt bankbolag» och slutade med ordet »reservfonden», utelämnades.

Öfriga delar af utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens förut fattade beslut.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Anmälde statsutskottets memorial nr 59, angående anledning till anmärkning mot en statsrådsledamot.

Detta memorial, som nu föredrogs, skulle jämlikt föreskriften i 57 § riksdagsordningen öfverlämnas till konstitutionsutskottet.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m.

Anmälde och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:r 21, i anledning af väckta motioner om införande af proportionellt valsätt vid val af utskott, nämnder och styrelser m. m. inom landsting och stadsfullmäktige; samt

nr 22, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande Riksdagens tillfälliga utskott.

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet,

nr 53, i anledning af väckt motion om ändrade grunder i vissa fall för sjöaflöning m. fl. förmåner, tillkommande personalen vid flottan under sjökommendering,

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om beviljande af anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm samt en i ämnet väckt motion,

nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aföningsstat för marinläkarkåren,

nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel,

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln gjorda framställning angående kasernbyggnader för armén, och

nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående af-
lönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor;

lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet,

nr 39, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, *dels ock* i samband därmed stående motioner,

nr 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om försäkringsrörelse,

nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar,

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten,

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse, samt

nr^o 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag^o om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning, huru värden af rikets fornsaker bäst bör ordnas m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar; och

2:o) angående de medel, af hvilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension komma att beviljas befattningshafvare i patent- och registreringsverket samt vid tullverket äfvensom i försäkringsinspektionen, skola utgå.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfarts-traktat m. m.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställen af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 6,¹¹ e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

—————

Justerades protokollen för den 27 och 28 nästlidne månad.

—————

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll så lydande:

År 1911 den 4 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 paragraferna riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1911—1914 efter herrar Olof Jonsson och R. E. Norberg, hvilka voro i tur att afgå, än äfven för återstående delen af valperioden 1909—1912 efter herr C. A. Weber, som afsagt sig uppdraget att vara fullmäktig i riksbanken, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1911—1914:

herr Norberg, Rudolf Emil, bankokommissarie, Stockholm,	med 48 röster
» Jonsson, Olof, ledamot af Riksdagens Första kammare,	» 40 »

för återstående delen af valperioden 1909—1912:

herr Lamm, Herman, ledamot af Riksdagens Första kammare,	med 48 röster
samt till <i>suppleanter</i> för tiden från valet, till dess nytt val under år 1912 försiggått:	

greffe von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, Stockholm,	med 46 röster
herr Funk, Harald, disponent, Ökna, Bogsta,	» 44 »
» Larsson, Jakob, Filip, bankokommissarie, Stockholm,	» 42 »

A. Hansson
i Solberga.

Herman Behm.

O. Silfverschiöld.

Erik Röing.

År 1911 den 4 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 paragraferna riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar V. L. Moll och G. F. Östberg, hvilka voro i tur att afgå, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

fullmäktige:

herr Moll, Viktor Ludvig, verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank, Stockholm, ... med 48 röster
 » Östberg, Gustaf Fredrik, ledamot af Riksdagens Första kammare » 48 »

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1912 försiggått:

herr Santesson, Per Henrik, juris kandidat, vice häradshöfding, Stockholm med 48 röster
 » Ekman, Axel, ledamot af Riksdagens Andra kammare » 45 »
 grefve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot af Riksdagens Första kammare » 43 »

A. Hansson
i Solberga.

Herman Behm.

O. Silfverschiöld.

Erik Röing.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna äfvensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 411, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ordensväsendets afskaffande, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 3 innevarande maj bordlagda ärenden, nämligen kon-

stitutionsutskottets utlåtanden nr 21 och 22, statsutskottets utlåtanden nr 5 och 53—58, lagutskottets utlåtanden nr 38—40 och 42—45 jordbruksutskottets utlåtande nr 1 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Då Andra kammaren beslutit, att behandlingen af femte hufvudtiteln skall äga rum vid nästa onsdags plenum, hemställer jag, att Första kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet, skall uppföras på föredragningslistan till plenum nästkommande onsdag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,18 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
